

АЛФА БК УНИВЕРЗИТЕТ
ФАКУЛТЕТ ЗА МЕНАЏМЕНТ У
СПОРТУ

МЕНАЏМЕНТ,
ТИМСКИ РАД
И ОРГАНИЗАЦИЈА
У ЦЕНТРИМА
ЗА ТЕРАПИЈЕ
И АКТИВНОСТИ
УЗ ПОМОЋ КОЊА

докторска дисертација

Ма Рада Ракочевић
Ментор: проф. др Ђорђе Мачванин

БЕОГРАД, 2016.

За све што сам у животу постигла заслужан је мој супруг др Младен Суботић,
коме посвећујем овај рад.

Рада Ракочевић

САДРЖАЈ

1. УВОД.....	5
1.1. Здравствено-педагошко јахање и волтажирање	8
1.2. Спортско јахање инвалида.....	10
1.3. Подручје терапија и активности помоћу коња	12
1.4. Образовни програм.....	13
1.5. Преглед развоја хипотерапије	19
1.6. Коњаништво за особе са посебним потребама	20
2. ОПШТИ ПОЈМОВИ – ТЕРМИНИ, ДЕФИНИЦИЈЕ, ИСТРАЖИВАЊА И КАРАКТЕРИСТИКЕ ТЕРАПИЈА И АКТИВНОСТИ УЗ ПОМОЋ КОЊА	21
2.1. Хипотерапија (допунско образовање)	22
2.2. Шта су активности и терапије уз помоћ коња	28
2.3. Развој хипотерапије.....	30
2.4. Коњ терапеут, брига о коњима и њихове карактеристике и јахачи	31
2.5. Улога дресурног јахања (парадресурног јахања) за ОСИ	41
2.6. Ветеринар као члан тима	44
2.7. Тим и сензорна интеграција	47
2.8. Интернационална федерација за јахаче инвалиде.....	53
2.9. Услови и организација у центрима, ресурси и потребе и специфичне едукације .	54
2.10. Модел центра из Србије.....	64
2.11. Бенефити хипотерапије.....	67
3. ПРЕДМЕТ, ПОЛАЗИШТА И ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА.....	71
4. ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ.....	72
5. МЕТОДОЛОГИЈА НАУЧНОГ ИСТРАЖИВАЊА	73
6. АНАЛИЗА УТИЦАЈА ТЕРАПИЈСКОГ ЈАХАЊА КОД ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ:.....	75
7. АНАЛИЗА МОДЕЛА ПРОГРАМСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЦЕНТРА ЗА ТЕРАПИЈЕ И АКТИВНОСТИ УЗ ПОМОЋ КОЊА.....	93
7.1. Организација кампа за особе са инвалидитетом (пример).....	122
7.2. Терапије и активности уз помоћ коња са одраслим клијентима са церебралном парализом и аутизмом	127
7.3. Терапије и активности уз помоћ коња са децом са аутистичним спектром.....	129
7.4. Интернационална федерација за јахаче инвалиде.....	146

8. АНАЛИЗА УЛОГЕ МЕНАѢРА У СПРОВОЂЕЊУ СТАНДАРДА У ОРГАНИЗАЦИЈИ.....	148
8.1. Стандарди за центре – акредитација за терапијско јахање	148
8.2. МенаѢери – кординатори центара, међу најпризнатијим у свету.....	153
9. АНАЛИЗА И ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА	156
9.1. Анализа резултата истраживања.....	156
9.2. Дискусија.....	157
10. ЗАКЉУЧЦИ ИСТРАЖИВАЊА	160
11. ЗНАЧАЈ И АКТУЕЛНОСТ ИСТРАЖИВАЊА И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ	164
12. ЛИТЕРАТУРА.....	166
13. ПРИЛОГ	170

1. УВОД

Хипотерапија је физикална, окупациона и логопедска стратегија лечења особа са инвалидитетом која користи покрет коња за постизање функционалних циљева. Хипотерапија значи лечење уз помоћ коња (грчки *hippos* = коњ; *therapy* = лечење) и односи се на употребу тродимензионалног начина кретања коња као средства лечења особа са функционалним ограничењима, неуромоторним и сензорним дисфункцијама. Хипотерапијски третман има неурофизиолошку основу и мора бити прописан од стране тима менаџера: дефектолога, физиотерапеута, радних терапеута са завршеном посебном обуком из хипотерапије, кинезитерапеута, тренера специјалиста за хипотерапију и др. Свако од њих уз помоћ коња постиже циљеве у складу са својом струком.

У Србији се око педесет коњичких клубова и удружења бави неком врстом активности (терапијских или спортских) са особама са сметњама у развоју и са инвалидитетом, а да једва два-три удружења имају добру организацију и едуковане стручњаке (организован тим) за ову област. Искуство из света говори да јак менаџерски тим чине едуковани менаџери уско специјализовани за рад у коњичким организацијама које имају, пре свега, више активности у раду са децом и особама са сметњама у развоју и са инвалидитетом. На челу такве коњичке организације мора да буде школовани топ менаџер који ће са едукованим тимом бити у стању да спроведе активности и програме кроз следеће организације:

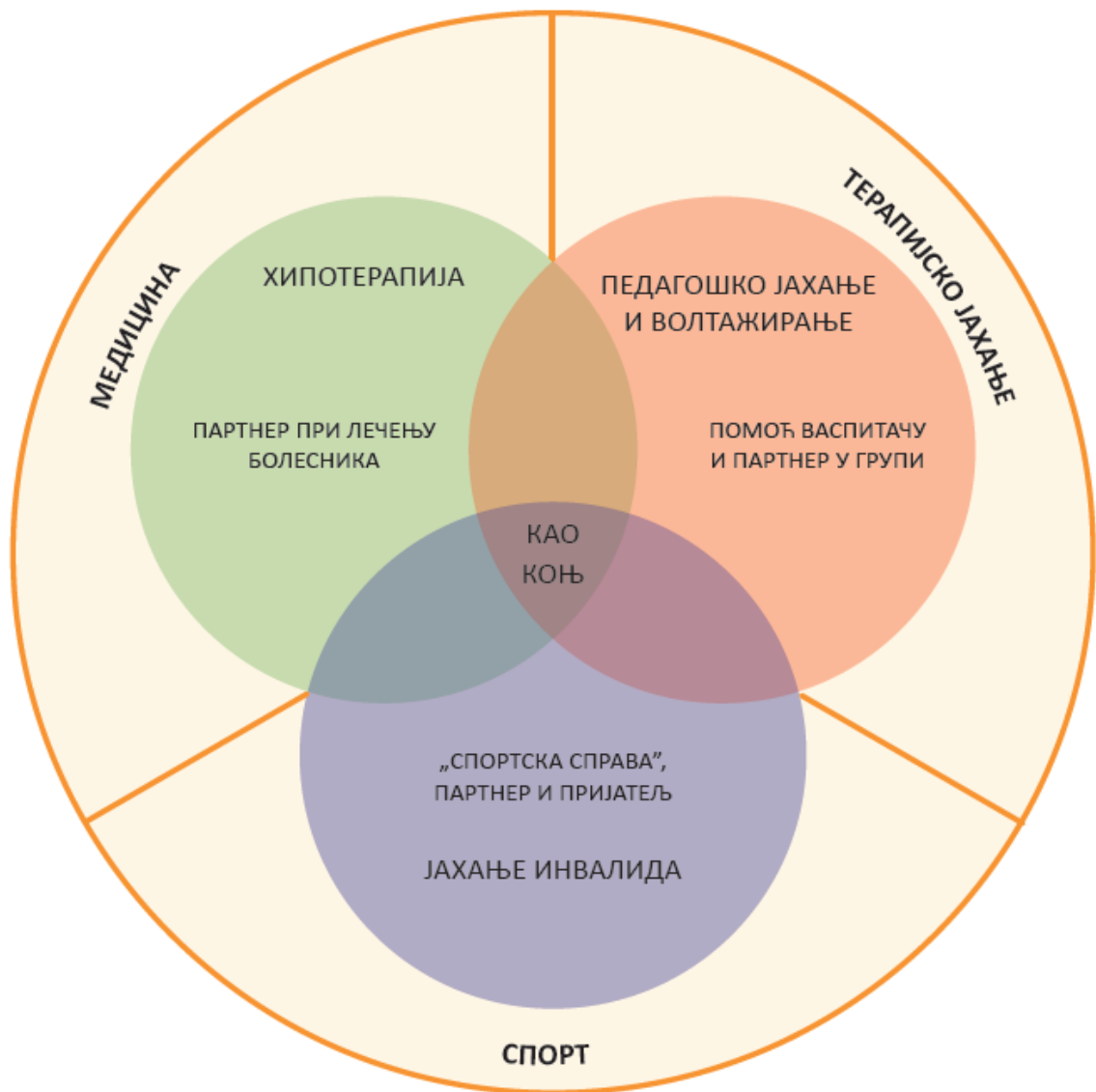
- организација едукације оперативних менаџера за коњичке клубове и удружења (практична настава);
- организација волонтера и рад са волонтерима;
- тим који брине око тренинга и едукације коња, брине о нези коња и опрема за коње и кориснике а све у сврху терапијског јахања;
- едукација за терапеуте за извођење терапија и активности уз помоћ коња;
- едукација оперативних тренера за спортске активности особа са инвалидитетом;
- организација манифестација и такмичења (државних и међународних) у разним коњичким дисциплинама;
- организација тима за реализацију плана и програма „летњих кампова“ за особе са инвалидитетом;
- организација и реализација рекреативног јахања особа са инвалидитетом.

Још увек влада збрка у употреби израза „хипотерапија”, „педагошко јахање“, „волтажирање“, „јахање инвалида“ и сл. У зависности од циља који желимо постићи, јавила се потреба за извесном термилошком поделом, али још више потреба за превазилажењем затворености различитих научних дисциплина, које заједничким деловањем морају прићи проучавању тако комплексне реалности која се дешава

терапијским јахањем. Терминологија прихваћена у овом чланку тежи да обједини изразе који су у широкој практичној употреби, уважавајући научну хијерархију појмова.

Три су основна подручја која индицирају потребу примене коња у терапијске сврхе:

- *медицина*: терапија са циљем развоја моторике инвалидне особе или „хипотерапија“;
- *педагогија / дефектологија*: терапија са циљем развоја личности понашања, „педагошко јахање“, „дефектолошко јахање“;
- *спорт*: терапија у циљу рекреације, такмичења, развоја мотивације и сл. или рекреативно јахање.”

Графикон 1. Подручја која индицирају потребу примене коња у терапијске сврхе

Хипотерапија је терапија са коњем и на коњу. Прецизнија дефиниција гласи: „Под хипотерапијом подразумевамо физиотерапијске поступке код којих су инвалиди, болесници и коњ, са својим тродимензионалним покретима, учесници унапред планираног и осмишљеног медицинско–терапијског третмана, при чему је човек, кроз свеукупно кретање, телесно, емоционално, ментално и социјално ангажоване.“

Хипотерапијски третман има неурофизиолошку основу и мора бити прописан од лекара, за сваког пацијента појединачно, индивидуално дозиран са унапред израђеним терапијским планом. Ниједан други третман не нуди могућност инвалидима са тешким оштећењима моторике кретање у простору у усправном положају, које може да усмерава како жели, на туђим ногама! Разлог томе је тродимензионално гирање коњских леђа код покрета коња (горе–доле; десно–лево; напред–назад), а резултат је ротација карлице и трупа јахача (90–120 km/min). Седећи на топлим леђима коња, инвалид мора непрекидно да реагује на те покрете, дочаравајући стварно кретање упркос одузетости ногу. Наиме, снагом мишића трупа он се усправља против силе земљине теже и добија осећај стабилног симетричног положаја тела. Због сталног њихања испружених ногу и мобилисања кукова, хипотерапеути морају нарочито пазити на положај карлице од које се покрети усмеравају према трупу и удовима. Истовремено су ангажовани и велики зглобови (рамена и кукови), па је груба и фина моторика удова олакшана.

Посао и труд ове дуготрајне терапије врло брзо се претвара у сарадњу између коња и човека – пацијанти најчешће у коњу виде пријатеље, док водичи коња остају у позадини. Хипотерапија као облик физиолошке терапије омогућава покрете који активирају болесне мишиће. Ако и не дође до значајнијих побољшања равнотеже и координације, подстицања осећаја и нормализације дисања, искуства из праксе су показала да се прогресија дистрофије мишића значајно зауставља. Разлог томе је заступљеност у хипотерапији спектра различитих покрета, одржавања равнотеже, координација, укљученост сензора и одговарајућег дисања.

Хипотерапија је сложен терапијски поступак који мора бити строго индивидуално дозиран од стране лекара, што је основни предуслов за одговарајући поступак лечења усмерен ка планираном циљу. Због многоструког деловања покрета коња на „јахача“ мора бити јасно да лаички и непрофесионални поступак може штетити пацијенту. Зато је додатно школовање физиотерапеута нужно. Особе које желе завршити додатно школовање за хипотерапеута морају имати најмање средњу медицинску школу – смер физиотерапије и најмање једногодишњу праксу.

1.1. Здравствено-педагошко јахање и волтажирање

Здравствено-педагошко јахање се пре свега одликује васпитном функцијом. Сам појам подразумева педагошке, психолошке, физиотерапијске, рехабилитационе и социо-интегративне понуде третмана путем терапијског јахања. Реч је о индивидуалном напретку особе преко медија коња, који има повољни утицај на њен развој, здравствено стање и понашање.

Волтажирање је вид педагошког јахања који у средишту има јахање ради опхођења са коњем. Оно је у потпуности усмерено на развој и побољшање емоционалног, менталног, телесног и социјалног стања особе.

Индикације за спровођење терапије здравствено-педагошког јахања и волтажирања су најчешће: непредвидиво и упадљиво асоцијално понашање, душевне сметње, поремећај чула, слабоумност, проблеми код учења, проблеми опажања, проблеми говора, проблеми у емоционалном и социјалном подручју.

Сва горе наведена стања показују сиромаштво у дружењима, смањено самопоуздање, плашљивост, слабост и помањкање воље, недостатак социјалне прилагођености, склоност агресији, фрустрације, смањену толеранцију, те хиперактивност. Третман нежељених поступака у понашању започиње стварањем емоционалног контакта са коњем, потом се планирају вежбе здравствено–педагошког јахања, а особа усмерава на групу и њену динамику. Код педагошког јахања и волтажирања коња можемо гледати као „котерапеута“ који свакога прихвата онаквог какав је, он не процењује и нема предрасуда, али реагује спонтано на добре или лоше поступке, и зато одређује природне границе понашања. Промене понашања могу се реализовати само уз специјално дресираног коњу за ту сврху.

Здравствено-педагошко јахање и волтажирање је врло сложен терапијски поступак, чији се циљеви могу рашчланити на три подручја:

1. подручје моторике:

- побољшање телесног држања уз уживљавање у покрете коња;
- попуштање и ослобађање телесне укочености због ритмичког покретања коња;
- побољшање равнотеже и координације;
- побољшање сопственог опажања о својој телесној грађи;

2. емоционално-сазнајно подручје:

- учење опажања;
- учење примања критике од одраслих особа;
- развој самопоуздања;
- смањење страхова;
- јачање вере у властите способности;

- развој свести о одговорности;
- повишење толеранције код фрустрације;

3. социјално подручје:

- дружење и одржавање заједничко постављених циљева;
- признање способностима других;
- учити правити компромисе (потчинити сопствене захтеве групној динамици);
- смањење агресивног понашања;
- изградња веза – дружење;
- развој самопоуздања.

Сви ови сложени циљеви могу се остварити успостављањем одговарајућих примерених односа у троуглу коњ – дете – здравствени педагог.

Тим стручњака који спроводи педагошко јахање и волтажирање састоји се од дефектолога, педагога, психолога са обавезном додатном теоријском и практичном обуком о терапијском јахању. Педагошко јахање се може изводити индивидуално и у волтажер-групама (најбоље 4 – 6 деце).

1.2. Спортско јахање инвалида

Спортско јахање инвалида је терапија са различитим циљевима: рекреација, такмичења, развој мотивације и сл. Палета понуде је шаролика – од велике важности за провођења слободног времена, до регуларног спортског такмичења. Но, на првом месту је социјална интеграција инвалидне особе. Јер, јахање је једини спорт у којем се инвалиди могу мерити са здравим људима – коњ то чини могућим. Код јахања су исти захтеви код здравих људи и инвалида, а инвалиди могу своје проблеме компензовати посебним помагалима као што су специјално направљене узде, седла и стремени.

Своју способност за јахачки спорт инвалид-јахач мора претходно проверити код лекара. Ако нема контраиндикација, може да се почне бавити овим спортом. И врло тешки инвалиди, без удова, могу постићи завидне резултате у јахању. Недостатак удова није препрека да се препусте покретима коња. Чак након ампутације, поремећени осећај равнотеже може бити најлакше увежбаване и опет пронађен, управо код јахања. Одређена секундарна оштећења, као нпр. искривљење кичме, могу бити ублажена. Терапијско јахање би се могло дефинисати као употреба коња и активности оријентисаних према ОСИ (особи са инвалидитетом), рехабилитацијска метода, активност, поступак, делатност, терапија, облик коњаништва, кинезитерапијска метода.

Међународни савез за терапеутско јахање Ф.Р.Д.И. (Federation Riding for Disabled International) је у Münsteru (Немачка) 2009. године усвојио нову поделу.

Разлог променама је у томе што терапијски учинци не произлазе само из јахања коња, него из активности и односа који се догађају око коња: опажање и неговање коња, учење и дружење са коњем.

Хипотерапија се одвија као самостална што значи да сама по себи има терапијски учинак и представља допуну стандардним ауторизованим терапијским поступцима. Даје прилику за интеракцију са животињама кроз коју се долази до нових искустава, стимулишу се чула, истражују нове текстуре, мириси... Покрет коња нуди добро модулисане сензорне инпуте вестибуларног, проприоцептивног, тактилног и визуалног система.

Јахач може заборавити на болове и свакодневну борбу коју доноси живот са инвалидитетом, шалећи се, смејући се и осећајући се слободно и поносно.

Уз помоћ хипотерапије здравље корисника може се побољшати са физичког, емоционалног, психолошког, друштвеног и едукативног аспекта. На физичком плану, хипотерапија утиче на: нормализацију мишићног тонуса, јачање мишићне снаге, повећање обима покрета, смањење стереотипних покрета, контрола држања тела, побољшање координације и равнотеже, симетрије покрета. Основа терапијског ефекта хипотерапије али и свих осталих облика јахања је тродимензионално кретање коњских леђа где се при фреквенцији од 50 – 60 корака у минути на јахача пренесе од 90 до 110 импулса (што је једнако ритму људског хода) који се при правилном положају јахача пренесе од карлице на труп, те посредно на цело тело и представљају физиолошки

тренинг карлице и трупа. Са коњских леђа се на пацијента преносе тродимензионални покрети кроз све три равни:

- у сагиталној равни карлица се помера напред назад;
- у фронталној равни карлица се помера лево десно;
- у трансверзалној равни су присутне ротације и дијагонална кретања карлице.

Јахач се при томе налази у тзв. инхибиторном, неутралном положају који минимизира спазме у мишићима, има широку базу ослонца на седишни део и бедра који фацилитира (олакшава) седење, те врши абдукцију (ширење) бедара, која је важна код пацијената који су стално у колицима. Корисник је покретљивији и издржљивији, побољшава му се циркулација и дисање, сензорна интеграција, усмерава му се пажња и повећава концентрација. Усваја нове појмове, али и савладава вештину јахања. Што се тиче психолошких резултата, они се огледају у следећем: побољшано самопоуздање, повећани интерес за властити живот и околни свет, развој стрпљења, контроле и дисциплине. Друштвене предности хипотерапије укључују: развијање пријатељства, развој љубави и поштовања према животињама, задовољство, стицање новог искустава.

Терапија помоћу коња (ТПК) подразумева да се за корисника израђује посебно написан програм рада са постављеним терапеутским циљевима, описом изабраних метода, поступака и употребе реквизита и дидактичког материјала те вођеном анализом евалуације терапијских поступака. ТПК изводе стручњаци основног профила образовања педагози, дефектолози, социјални педагози, психолози, учитељи, васпитачи, радни терапеути, физиотерапеути, социјални радници, лекари и други здравствени радници који су завршили додатну едукацију из ТПК и коњаништва (специјализација). Активности помоћу коња (АПК) су, за разлику од терапија помоћу коња (ТПК), спонтаније, циљеви се не постављају и не евалуирају него су уопштени (важна је удобност и задовољство, опуштање, дружење, пријатељство, активност). АПК изводе различите струке уз додатне едукације без обзира на ниво квалификације.

1.3. Подручје терапија и активности помоћу коња

- А) *Хипотерапија* се темељи на неурофизиотерапијској методи у медицинско-тереопеутском поступку на неуролошкој основи. Циљ: побољшање и стимулација неуролошког и сензомоторичког подручја (побољшање држања, координације, телесне симетрије, равнотеже, регулисање мишићног тонуса, повећање гибљивости и стабилизација карлице...) намењена особама са болестима централног и периферног нервног система (нпр. спастичност, атаксија, дискинезија, мултипла склероза...), особама са болестима моторичког апарата те особама којима је потребна рехабилитација након несрећа или можданих удара.
- Б) *Спортско-рекреативно коњаништво* има за циљ остваривање позитивних учинака које доноси бављење спортом – побољшање здравственог статуса, формирање и усавршавање специфичних способности и знања за извођење типичних структура гобања, развој емоционалних процеса изазваних спортском активношћу, позитивно усмеравање вредносног осећања и мотивације, позитивних особина личности, стварање квалитетних односа, могућност каснијег учешћа у врхунском спорту (рехабилитацијски спорт). Врхунац терапијског јахања је спортско јахање инвалида.

Под *спортским јахањем инвалида* подразумевају се следеће спортске дисциплине и активности: дресурно јахање, прескакање препона, вожња запрега, психосоцијалне и педагошке активности.

Активности и терапије уз помоћ коња – интервенције (енг. Equine Assisted Intervention) се односе на терапијску методу која је на ширем подручју призната, са наведеном терминологијом, те се врло успешно користи у многим европским земљама и САД-у. Приступ је мултидисциплинаран и циљ је свеукупно побољшање квалитета живота деце и одраслих особа са посебним потребама.

Интервенција у овој области значи: посредовање, ангажовање, помагање, деловање на нешто.

1.4. Образовни програм

ОБРАЗОВНИ ПРОГРАМ ЗА ЕДУКАТОРЕ ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ТЕРАПИЈА И АКТИВНОСТИ УЗ ПОМОЋ КОЊА, СЛОВЕНАЧКИ (ЕУ) МОДЕЛ, КОЈИ ЈЕ ИМПЛЕМЕНТИРАН У СРБИЈУ

Фондација „Назај на коња“ (Старошинце, Словенија) је једна од водећих установа које се бави коњаништвом. Фондација има савршен менаџерски тим, терапеутски тим, спортске јахаче и парајахаче итд. Једина је невладина организација у Словенији која је добила референце и одобрење програма од стране Републике Словеније, те је исти акредитовала.

Фондација – установа „Назај на коња“ је центар који петнаест година окупља мултидисциплинарни тим који се озбиљно бави ТПК/АПК (терапије покоћу коња / активности помоћу коња). У власништву имају школоване коње за терапије и активности уз помоћ коња, школске коње који служе за школе јахања, коње за рекреацију и спорт и друге активности. Новије време је показало неопходност дизајнирања модернијег програма због промењене симптоматологије (повећане појава АДХД, перварзивног развојног поремећаја...). Активности уз помоћ коња је подручје које „Назај на коња“ развија и постиже резултате на научном нивоу.

Очекује се у току 2016. године потписивање меморандума на регионалном нивоу, а то је увођење стандарда и системско решење на нивоу региона. Иницијатор израде и усклађивање текста Меморандума те регионалног потписивања истог је управо завод „Назај на коња“ из Словеније.

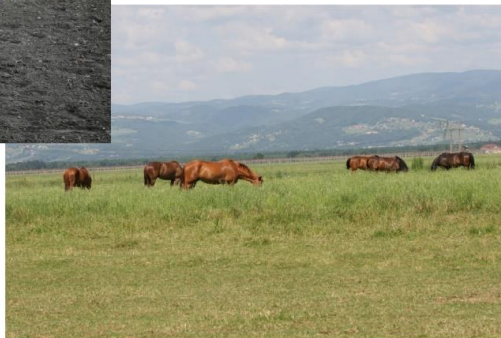
ОБУКА ЗА ТЕРАПЕУТЕ И ПОМОЋНИКЕ ТЕРАПЕУТА ЗА СПРОВОЂЕЊЕ ТЕРАПИЈА И АКТИВНОСТИ УЗ ПОМОЋ КОЊА

Крајњи циљ програма

Крајњи циљ програма је пружање основних и теоријских знања у одређеним областима терапије помоћу коња, посредовање основних методолошких вештина које су неопходне за планирање и спровођење терапијских сесија, развијање капацитета за стручну праксу у терапији уз помоћ коња и релевантне вештине да се интегришу и делују у интердисциплинарни терапијски тим.

Кратак опис програма

Образовни програм је дизајниран на основу поређења, анализе и синтезе различитих европских програма за обуку терапеута. У поређењу са таквим програмима у другим европским земљама, усмерена је интердисциплинарно, јер омогућава интеграцију различитих стручних профила, сваки са своје тачке гледишта дају најпотпунији третман за децу, адолесценате и одрасле особе са посебним потребама. У студијској групи је на располагању 20 места.

Usposabljanje terapevtov in pomočnikov terapevtov
za izvajanje terapije s pomočjo konja

2011

USTANOVA - FUNDACIJA
NAZAJ NA KONJA

Слика 1. Позив на едуковање

Програм траје 180 школских сати и састоји се од предавања и радионица које ће омогућити активно учешће у облику наставе запажања, симулације и директан рад са коњима и циљним групама корисника путем терапије уз помоћ коња. Од студената и слушатеља се очекује да активно учествују у предавањима и радионицама, као и да самостално проучавају наставни материјал и стручну литературу.

Програм је подељен у седам тематских модула:

Модул 1: опште знање о коњима, образовање и школовање;

Модул 2: закон и правна питања;

Модул 3: теоријски оквири у терапији помоћу коња;

Модул 4: третман различитих циљних група корисника терапије помоћу коња;

Модул 5: студијска посета иностранству;

Модул 6: (радионица) практичан рад у области терапије помоћу коња;

Модул 7: презентација семинарских радова.

У програму учествује 18 реномираних словеначких и страних предавача и стручњака из области терапије помоћу коња. Предавања иностраних професора су на енглеском језику.

Програм је верификован од стране Социјалне коморе Словеније. Сагласност за доедукације запослених из школства је омогућено уз подршку Програма од стране Министарства просвете и спорта. Дакле, у Словенији су три министарства (здравља, просвете и социјалне заштите) подржала програм који је верификован код СКС.

Наставни план

Модул 1: опште знање о коњима, образовање и школовање, бр. часова 30

- Однос између коња и људи кроз историју, 1 час
- Одабране теме у ветеринарској медицини: нега коња, заједничке болести и повреда, 6 часова
- Психологија коња, 8 часова
- Руковање коњем и класично школовање коња, 5 часова
- Радионица: Рад на руци и лонжирање коња, 5 часова
- Радионица: Избор и обука коња за рад у ТАПК, 5 часова

Модул 2: Законско-правна питања, бр. часова 8

- Осигурање и правна питања, 2 часа
- Безбедност на радном месту, 2 часа
- Комплет прве помоћи са основним поступком оживљавања, 4 часа

Модул 3: Теорија исхода терапије помоћу коња, број часова.20

- Историјат и развој терапије помоћу коња, 2 часа
- Терминологија и теоријски концепт и метода терапије помоћу, 2 часа
- Начела деловања терапијског тима, 4 часа
- Терапија помоћу коња као целовит приступ, 2 часа
- Наука у области терапије помоћу коња, 10 часова

Модул 4: Третман различитих циљних група корисника терапије помоћу коња, бр. часова 30

- Одабрана поглавља из педијатрије: Развој здравог детета, 4 часа
- Одабрана поглавља из физиотерапије, 2 часа
- Терапија помоћу коња као неуро-физиотерапеутски третман – хипотерапија, 2 часа
- Одабрана поглавља из окупационе терапије, 2 часа
- Терапија помоћу коња као радно-терапијски третман, 2 часа
- Одабрана поглавља из Специјалне и рехабилитацијске педагогије, 2 часа
- Терапија помоћу коња као посебан педагошки третман, 2 часа
- Одабрана поглавља из социјалне педагогије, 2 часа
- Терапија помоћу коња као друштвено-педагошки третман, 2 часа
- Одабрана поглавља из психијатрије, 3 часа
- Одабрана поглавља из педопсихијатрије, 3 часа
- Терапија помоћу коња као психотерапијски третман, 4 часа

Модул 5: Студијска посета, бр. часова 30

- Анализа рада, материјала и опреме за обављање посебних циљева, 10 часова
- Симулационе вежбе и методе рада, 10 часова
- Хоспитализација и рефлексација са различитим групама корисника, 10 часова

Модул 6: (радионица) Извођење терапије помоћу коња, бр. часова 50

- Радионица: теорија и пракса рада и перцепције тела кретања коња, 8 часова
- Документација у организацији терапије помоћу коња, 1 час
- Израда индивидуализованих програма терапије помоћу коња, 3 часа
- Хоспитализација и рефлексација са различитим групама корисника, 2 часа
- Директан рад са клијентима у терапијском тиму, 16 часова
- Практика са изабраним ментором, 20 часова

Модул 7: Презентација семинарских радова

- Презентација написаног семинарског рада на тему „Поређење развоја терапије помоћу коња у Европи и свету“
- Презентација семинарског рада из изабраног поглавља стручне литературе

Услови за упис

За упис у образовни програм и добијање титуле „терапеут / терапеуткиња за терапију помоћу коња“ могу конкурисати:

- дипломирани студенти или дипломци следећих програма: психологије, педагогије, специјалне педагогије и рехабилитације, ортопедагогије, социјалне педагогије, социјалног рада, предшколског образовања, медицине, окупационе терапије, физиотерапије, кинезиологије и других сродних специјализација у здравству, образовању и социјали;
- дипломирани студенти или дипломци било ког другог високог образовања уз интерно проверавање основа педагогије, психологије и дефектологије.

Пожељни су претходно искуство у раду са коњима и јахаће вештине на нивоу А дресуре.

Захтеви за завршетак програма

- најмање 75% присуствовања на предавањима и најмање 90% присуствовања на практичним радионицама
- обавезно учешће у студијској посети у иностранству
- презентација два семинара у изабраним темама и обавезно 100% присуствовање на презентацијама семинарских радова
- успешно завршена праксу (20 часова) са изабраним ментором
- положен испит о познавању јахања (дресурни задатак А4)
- положен испит у лонжирању
- положен писмени испит који је верификовао теоријско разумевање свих тема
- положен усмени испит у којем се проверава знање и разумевање свих компонената директно повезаних са терапијом помоћу коња
- положен практични испит из независног планирања и спровођења терапијског третмана помоћу коња

Стручни назив

Након успешног завршетка обуке, кандидат / кандидаткиња ће добити додатни стручни назив „терапевт / терапевткиња за терапије уз помоћ коња“, скраћено „терапевт / терапевткиња за ТПК уз помоћ коња“.

Организација и програм рада

Едукативни програм почиње у октобру. Састанци ће се одржати у септембру, када се плаћа и прва рата. Предавања ће бити организована једном или два пута месечно у трајање од три дана (петак, субот и недеља).

Тачан распоред и садржај предавања кандидати ће добити код уписа у програм.

Котизација и услови плаћања

Накнада за упис у образовни програм је € 1,800.00. У цену су укључене и студијске посете (путовања, смештај, храна) у иностранство (Шведска, Аустрија, Словенија).

1.5. Преглед развоја хипотерапије

Историјат терапијског јахања

Није тачно познато кад је терапијско јахање постало посебна дисциплина. Постоје историјски записи о инвалидима који су јахали коње чак и у древној Грчкој. Чак и тада је било познато да јахање није само облик транспорта, већ средство за побољшање здравља и квалитета живота особа са хендикепом.

Пре стотинак година Енглеска је препознала јахање за онеспособљене као користан облик терапије и понудила терапијско јахање рањеним војницима у оксфордској болници током првог светског рата. До 1950. године британски физиотерапеути су истраживали могућности јахања као терапије за све облике инвалидности. Британско удружење терапијског јахања, The British Riding for the Disabled Association (RDA), основано је 1969. године уз помоћ краљевске породице.

Лиз Хартел је скренула пажњу на јахање за инвалиде кад је освојила сребрну медаљу за дресурно јахање на олимпијским играма у Хелсинкију 1952. године, унаточ томе што су јој обе ноге биле деломично парализоване због полиомијелитиса. Она и Ула Харпот, физикална терапеуткиња из Копенхагена, наставиле су употребљавати коње као терапију за своје пацијенте.

У САД-у се терапијско јахање развило као облик рекреације и средство мотивације за едукацију због својих терапијских могућности. Северноамеричко удружење терапијског јахања, The North American Riding for the Handicapped Association (NARHA), основано је 1969. године као саветодавно тело различитим удружењима терапијског јахања у САД-у и суседним земљама.

Данас особе које се користе терапијским могућностима јахања показују изнимна постигнућа на националним и међународним такмичењима.

Хипотерапија (физикална терапија на леђима коња, која користи коња као терапеута) развила се као медицинска грана призната у бројним земљама. Терапијско јахање је призната и позната метода за побољшање живота оних који одбијају допустити болести и инвалидности да их ограниче.

1.6. Коњаништво за особе са посебним потребама

Особе са посебним потребама могу се укључити у различите облике коњаништва, зависно од својих способности, жеља и препорука физиотерапеута. Терапијско јахање је процес учења јахања које надзире инструктор. Рад се може обављати индивидуално, али чешће у групи. У сарадњи са физиотерапеутом планирају се циљеви програма и вреднује постигнуто. Терапијски циљеви се постављају индивидуално за сваку особу темељем познавања њених могућности и ограничења. Примењује се код 25 различитих врста дијагноза или тешкоћа у развоју, као што су: церебрална парализа, спина бифида, мишићна дистрофија, аутизам, ментална ретардација, Даунов синдром, хиперактивност, епилепсија, сметње говора, читања и писања, сметње вида и слуха, емоционалне сметње, поремећаји у понашању, педагошка запуштеност, злостављање и низ других.

Заједничко јахање, сујахање, спроводи се кад се особа не може прилагодити кретањима коња, кад има поремећај равнотеже и/или надзора главе. У овом случају инструктор или физиотерапеут седе иза јахача, подржава га и надзире равнотежу. Како би се постигао жељени циљ, нужно је учешће постраних помагача и водича. Хипотерапија је облик медицинског лечења где се за постизање терапијског циља користе тродимензионални покрети коња. Посебно обучени физиотерапеути, радни и говорни терапеути користе овај облик лечења за клијенте који имају оштећење покрета. Коњски ход ствара осетни подражај који се мења, ритмичан је и понављан. Јахач одговара покретима тела сличним покретима карлице при ходању. Разне могућности коњског хода омогућавају терапеуту степеновање осетних надражаја те употребу покрета у комбинацији са другим облицима лечења за постизање циља. Пацијенти одушевљено реагирају на угодан начин учења и вежбања у природном окружењу.

Рекреацијско јахање особама са посебним потребама омогућује развијање потенцијала и наставак бављења коњаништвом. Може се изводити у више облика: од заједничког јахања са другом особом због немогућности самосталног јахања, до учешћа на такмичењима у дресури и коњаништву. Један део особа са посебним потребама се са временом прикључи јахањим клубовима и бави се коњаништвом као члан клуба.

Сврха и учинци терапијског јахања

Осећаји задовољства и контроле који произлазе из јахања и управљања животињом од петстотина килограма је снажан лек који јача самопоуздање. Јахање даје искуство слободе и покретљивости који су непознати инвалидним особама. Додир са животињом која нема предрасуда рађа посебну љубав.

Лепота и племенитост коња, његова топлина и ритам покрета представљају комбинацију са јединственим терапијским учинком.

Терапијско јахање обухвата медицински, спортски и васпитно-образовни аспект. Програм обухвата осмишљен контакт са коњем, учење контролисања коња у ходу (уз разне нивое самосталности), учење јахања и вежбе на коњу (посебно прилагођене према врсти хендикепа), наставу у штали, игре на коњу, теренско јахање, елементе дресуре и спортске припреме за такмичење за напредније јахаче.

2. ОПШТИ ПОЈМОВИ – ТЕРМИНИ, ДЕФИНИЦИЈЕ, ИСТРАЖИВАЊА И КАРАКТЕРИСТИКЕ ТЕРАПИЈА И АКТИВНОСТИ УЗ ПОМОЋ КОЊА

Под грантом из Smith Kline Beecham Foundation, the Definitions Task Force of the Delta Society Standards Committee (Renton, Washington) који је прво развио листу уобичајених термина који се углавном везују за интервенције уз помоћ животиња. Из године у годину, на разним стручним скуповима су усаглашавани ставови о коришћењу термина као што су „терапије са кућним љубимцима“, „терапије са животињама за олакшање“, „посете животињама“ и „пет-неговање“. Постављено је више од 30 термина у три одвојене категорије на основу да ли се подразумева терапија, терапеутски ефекат или друге интервенције. Тела која разматрају питања номенклатура су се сложили за термин „терапија“ која подразумева дијагнозу користећи специјализоване критеријуме који, укључује прописане терапије, захтева од професионалца да буду одговорни за систем наплата од треће стране обвезника, као што су носиоци осигурања. Договорен је термин „Animal – Assisted Therapy“, а треба да се односи на програме који нуде терапију и мора испуњавати уско дефинисане услове. Остале интервенције – иако терапијски – би идентификовали и заменили смисао. Чланови радне групе су разговарали о коришћењу термина за програме који су били терапеутски по природи и утврђено је да су то три аспекта: рекреативни, едукативни, и мотивациони. Програми могу послужити једном или свим овим циљевима. „Animal – Assisted Activities“ је термин који је добио ову категорију програма. Чланови су се сложили да је термин „помоћ“ пожељан да „олакша“ јер је подразумевала веће учешће на делу Програма који одражавају признавање важности програма на везу људи и животиња и усмерена на подршку и подстицање развоја те везе те су додељени термини „Human-Animal Support Services“.

The American Hippotherapy Association, Inc., дефинише хипотерапију као физикалну терапију, или логопедском стратегијом лечења, тј. третманима који се користи уз коњски покрет. Реч хипотерапија потиче од грчке речи хипос, што значи коњ. Термин хипотерапија се односи на употребу кретања коња као стратегију лечења од стране физиотерапеута, радни терапеути за говор / језик, а како би рехабилитовао особе са разним оштећењима, функционалним ограничењима и инвалидитетом код пацијената са неуромоторним и чулним дисфункцијама. Ова стратегија третмана се користи као део интегрисаног програма третмана који су се остварили функционалним циљевима. Повремено, они који раде у PATH Intl. и његовим центрима могу се питати да ли имамо „hippotherapists“. Док термин често користите, а не постоји такво занимање под звањем хипотерапеут. Они који спроводе хипотерапијски третман су физикални и радни терапеути и говорно / језички патолози – логопеди. Хипотерапија је стратегија лечења овом вештином коју професионалци користе за постизање претходно утврђених функционалних резултата за своје клијенте.

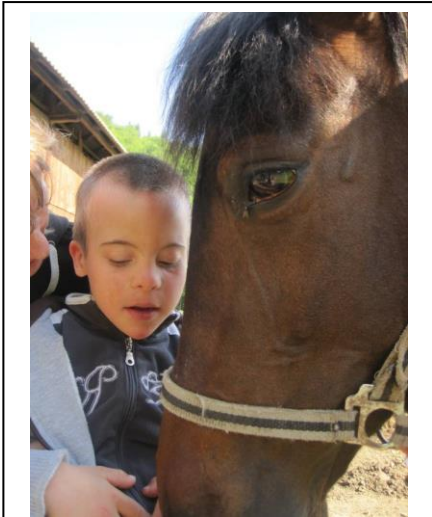
2.1. Хипотерапија (допунско образовање)

Gundula Hauser, PT, Special Educator

Током протеклих година, модерна физика је показала да је универзум цео динамичан, који не може да се подели и на који се сви делови међусобно односе и реагују једни на друге. Ова идеја системске повезаности свих живих организама је постао део данашње научне мисли. Исти холистички приступ се може наћи у области социјалног образовања кад год погледамо људско биће као ум и тело (или био–психолошко) ентитета. На почетку модерног доба, филозофија уводи раздвајање тела и духа у медицини што је довело до тога да је тело искључиво везано за тело хемије и функције. То се више не може одржати. Дуго временом, допунским образовањем и истраживањем је повезано и превише блиско са чисто научном медицином. Према новом, холистички приступ може се више пригодно назвати „едукативна терапија“ која обухвата укупан концепт ума / тела. Хипотерапија – физикална терапија на коњу – тежи да користите неурофизиолошки приступ лечења узору Бобатх или других, сличних метода. То отвара путеве учења и експериментисања који, због ограничења кретања, обично недозвољава део спонтаног искуства. Физиотерапеутски приступ који укључује визуелна–просторна искуства могу подићи одређене аспекте на свесном нивоу када се комбинује са активним покрета.

Покрети и њихови обрасци јављају се у виду акција и реакција. Lorenz (1973.) је назвао ово „упоређивањем“. Извршење и крајњи резултат кретања зависи од повезаности са и диференцијацијом на „менталне слике“ и на „спољашње стварности“. Ово укључује целу личност. Са децом физички хендикепираном, и они су у главном фокусу овог текста, третман физиотерапеут има задатак и функцију. Сваки терапијски приступ који се не бави целом особом је неуспех. То једноставно не може да ради када фокус остаје на физичку неспособност или изоловањем физичке функције. Посебно у хипотерапији, где терапеутски помоћник је коњ, терапија не морају да буду ограничене на физичке недостатке. Зато позадина у друштвеном образовању може пружити корисне увиде за коришћење у овом поступку лечења.

Многи приступи, на основу различитих метода обуке, обезбеде увид у односу и ума и тела. Као физиотерапеут, овај аутор првенствено се ослања на медицинском и кинезиолошком приступу. Као дефектолог, овај исти ауторски план когнитивних циљева жели да уведе и како жели да усмери дете према њему. Централно у њеном раду је сензорни приступ. Свако од чула се морају решити и довести у свест. Ово почиње са видом, слухом, мирисом и додиром, а то укључује и вестибуларно проприоцептивна чула. Сувише често, ова последња два сензорна система АРЦ се не узимају у обзир.

Слика 2. Контакт са коњем

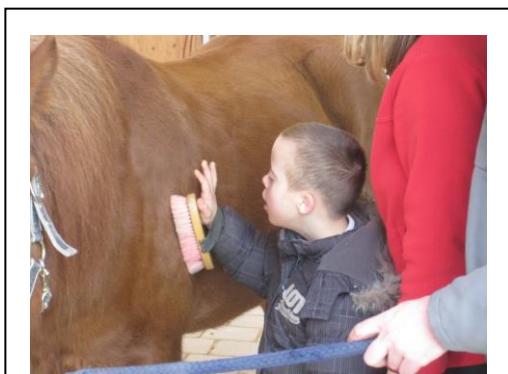
Када се дете приближава коњу или се доведе до њега, аутор придаје велики значај чињеници да дете гледа у коња, успоставља контакт, разговара са њим.

Овај приступ коња се пажљиво мери али интензивно и чак укључује опажање мириса коња. Поред тога, дете додирне коња, благим покретима од рамена до врата и ноздрве.

Дете опажа реакцију животиње на своју пажњу, ово се манифестује погледом или окретањем главе или ушију у његовом правцу.

Слика 3. Коња треба осетити

Слика 4. Дете треба да осети откуцаје срца коња

Детету треба дозволити да ставе уши испод врата коња или на његов стомак. Нека слуша звукове из стомака, Нека покуша да осети откуцаје срца.

Када дете коначно седи на леђима коња, оно буквално губи тло под ногама. За дете са вестибуларним дисфункцијама, ово може бити прилично непријатно искуство. Али задовољство да седи на леђима коња му помаже да прихвати и превазиђе овај проблем.

Слика 5. Правилан сед на коњу

Слика 6. Слуша рад срца коња

На коњу дете може слушати кораке коња, ритам шетње или каса. На сваком кораку дететови зглобова и мишићи морају се прилагодити покретној подршци – леђима коња. Од детета се може тражити да изврши неке од вежби затворених очију да елиминише једно од чула. То, за узврат, стимулише тактилна и проприоцептивна чула и ствара повећану свест о сопственом телу и сталном кретању.

У области социјалне интеракције, хипотерапија подразумева интеракцију два жива бића: детета и коња. Као што је поменуто, дете је охрабрено од почетка да успостави контакт са коњем. Та способност да изгради однос важна за развој дететове слике о себи. За разлику од људи, коњ не уочава евентуалне дететове физиче мане. Ово може бити веома важно јер многа деца са инвалидитетом у сусрету са људима наилазе на уплашен или забринут израз лица или друге негативне реакције.

Слика 7. Опуштено легање на коња

Терапеутска вежба за легање опуштено или тромо на коњу ствара интензивне контакте које додатно појачава однос детета и коња. Деца говоре коњу: „Ти си тако топао и мек.“ или „Твоја грива ми голица нос“ и друге сличне речи. Нека дете одлучује, што је више могуће, када да коњ хода или да иде касом. Добро обучени коњ реагује на одговарајући начин на команде детета.

Терапеут је укључен у социо-емоционални развој детета помажући му да побољша свој однос са коњем. Тиме се ствара ланац поверења: дете – коњ – терапеут.

*Слика 8. Ланац поверења:
дете – коњ – терапеут*

*Слика 9. Дете треба припремити
за сусрет са коњем*

Са клијентом у центру разговор може да се користи као део припреме. Ово је техника која се користи одобрена у психотерапији. Ако је могуће, дете треба да буде спремно за искуства на путу за коња.

Ово може да укључује дискусију о томе шта ће дете рећи коњу или које вежбе жели да уради овај пут.

Дете треба да има могућност да унапред одлучи, ако жели, да испроба нову вежбу или, ако жели, да настави са познатим вежбама.

*Слика 10. Дете може да одлучи
који ће вежбу радити*

Слика 11. Дете треба да буде слободно за сусрет са коњем

У сваком случају, детету мора да се пружи прилика да се ослободи од свих емоционалних и менталних преокупација у свом свакодневном животу, да буде слободно за нова искуства на коњима.

Током терапије дете вербално освешћују осећања и искуства. Врло брзо дете изражава свој доживљај: „Коњ ме гура – хоп, хоп, хоп...“ или „Реци коњу, напред и назад, напред и назад...“ вербално репродукујући ритам коњских корака. Тиме дете повезује своја искуства са речима.

Слика 12. Дете речима репродукује ритам корака

У дискусији након терапије, ми не само да одражавамо садржај третмана, идемо даље од тога и покушавамо да се сетимо шта је дете осећало, мирисало, а чуло кроз коришћење визуализације и снимака. Поред тога, користимо вежбе опуштања сличне онима које се користе у психотерапији.

Слика 13. Дете треба да осети топлоту коња

Аутор, нпр. воли да се дете легне на коња окренуто наопако. То значи, глава детета је на сапима, а руке указују на реп коња. Аутор затим наставља да пусти дете да доживи прве кораке модификованим аутогеним тренингом: искуство тежине и тоpline. Ово даје детету могућност да пусти главу, тело, руке и ноге те се стопи са меком длаком на коњима. Поред тога, лакше доступно искуство тоpline је направљено тоplineом тело коња. Позитивни одговори понашања детета може бити појачана од стране терапеута.

Кроз дијалог и визуелно-моторни искустава, дете је у стању да учи, а посебно у области социјалних интеракција. Терапеут показује различите покрете и стимулише дете да копира покрет уз помоћ мимике и гестова у огледалу. Терапеут мора да прихвати сваку анксиозност током рада са дететом и своју стратегију за вежбе усмерити на побољшање момрталног стања код тог детета.

Слика 14. Терапеут мења стратегије за вежбе зависно од понашања детета

Слика 15. Задовољство у јахању

Треба нагласити да се третманом стимулиши проприоцептивно и вестибуларно чуло код детета. Ово доводи до веће самосвести, до побољшања слике о себи, што резултира већим самопоуздањем и смањењем страха. Када су превазиђени почетни проблеми и страхови, терапеут може креирати нове захтеве и поставити нове циљеве и тиме довести дете, корак по корак, ка пунијим, квалитетнијем животу. Кроз хипотхерапију деца ометена у развоју могу открити непознато задовољство физичке активности. Успешно решавање почетних проблема и позитивна атмосфера доводе до повећања мотивације и задовољства у учењу, па је дете спремно да научи нове вештине. Да би се третмани комплетирали, хипотерапеут мора сарађивати са терапеутом за специјалну едукацију и психо-терапијске технике, који је доедукован за ТПК/АПК.

2.2. Шта су активности и терапије уз помоћ коња

Широм света, стотине хиљада особа са инвалидитетом, њихове породице, разни стручњаци, али и лаици осећају или препознају предности и/или подршку терапија и активности уз помоћ коња (ТПК/АПК). Дете са физичким, когнитивним или емоционалним сметњама нема ограничења у интеракцији са коњима. У ствари, такве интеракције могу изазвати врло велико задовољство. Нпр. доживљавај ритмичног кретања коња може бити веома користан. Јахање коња покреће тело јахача на начин сличан људском ходу, тако да јахачи који имају третмане хипотерапије (физикалне терапије на леђима коња), често показују напредак у флексибилности, равнотежи и снази мишића. Било да је реч о петогодишњем детету са Дауновим синдромом, о 45-годишњаку који треба опоравак од повреде кичмене мождине, старијем човеку који се опоравља од можданог удара или о тинејџеру који се бори са депресијом, истраживања показују да сви ТПК /АПК могу да доживе као физички и емоционални препород. За особе са емоционалним изазовима, јединствена веза формирана са коњем може довести до повећања поверења, стрпљења и самопоштовања.

Психотерапија уз коња - олакшано учење

Психотерапија уз активности са коњем (EFP) и олакшано учење уз коња (EFL) су искуствени облици психотерапије и учења које укључују коње. То су дисциплине у коњској индустрији које се развијају. PATH Intl. обезбеђује стандарде професионализма и сигурности за људе који раде у тим дисциплинама. Коњ је критично важан партнер у раду како EFP и EFL. Коњ је плен у природи и интензивно осетљив на суптилне промене у свом окружењу те их те карактеристике направе савршеним партнером за професионалце који се баве вештинама. Концепт којим коњи могу бити од помоћи, код људи који се боре са проблемима менталног здравља, се заснива на идеји да коњи (као домаће животиње) су изузетно осетљиви на промене у људском бићу (као предаторско створење). Због њихове осетљивости, коњи реагују и према људима другачије засновано на емоционално стање особе. Пошто знамо да емоционална стања људи утичу на нашу физиологију, то само има смисла да коњи могу да осете или осећају те промене. Коњ делује као велика biofeedback машина, пружајући клијенту и терапеуту информације о расположењу и промене код расположења клијента. Ако клијент стигне нестрпљив, коњ ће деловати и одговорити на један начин. Ако је клијент у могућности да његову или њену нервозу смањи, понашање коња ће се променити. Ово пружа обиље информација и вештина изградње прилика и за клијента и терапеута. У образовном окружењу, коња и начина живота који иде уз одржавање коња, пружа могућност да науче критичне животне и комуникационе вештине. Коњи углавном користе невербалну комуникацију и тако су дивни учитељи да нам помогну да боље разумемо и научимо како наше невербалне комуникације утичу или утиче на друге људе са којима смо у тој врсти комуникације. Коњи такође захтевају да смо свесни нашег окружења у сваком тренутку. Да би остали безбедни док смо око коња, морамо бити пажљиви и скоцентрисани. Морамо да слушамо једни друге и коњима покажемо тимски рад. Морамо да останемо фокусирани и пажљиви. Потребна посвећеност, време и труд,

наше клијенте могу да науче на радну етику која може бити битна у свакодневном животу. Поред тога, клијенти стичу самопоуздање и самопоштовање, док уче како да раде са тако великим и моћним створењем. Све у свему, коњи нам обезбеђују начин да видимо нашу унутрашњост и начин рада који примењујемо са коњем. Они нама нуде понизност, самилост и изазов – све критичне елементе за подршку само-раст и самосвест. –

Чланови у EFP и EFL области, имају приступ широком спектру ресурса, укључујући:

- области обуке специфичне за ментално здравље и учење;
- могућности за стажирање и менторства;
- укључивање у области обавештених и искусних професионалаца.

Искусни чланови тима за ментално здравље и учење могу да:

- учествују у стручном усавршавању
- наставе своје професионално разумевање и примену PATH Intl, Етика и стандарди
- измењују искуства са вршњацима и другим стручњацима из области ТПК/АПК.

2.3. Развој хипотерапије

460 – 377. године п.н.е. –Хипократ и древни Грци су написали поглавље у „Natural Exercise“ где се помињу вежбе јахањем. 1569. године Markurialis of Italy је описао у делу „The Art of Gymnastics“ коње и јахање. 1780. године Tissatot из Француске у својој књизи „Medical and Surgical Gymnastics“ сматра кретање као најкорисније. Он је такође први описао велике количине кретања као добре за кондицију. Развој хипотерапије после 1900. године; 1952. године на олимпијади у Хелсинкију, Лиз Хартел је освојила сребрну медаљу у јахачком спорту и поручила свету како јој је јахање помогло да се опорави од дечије парализе. Већ 1960. године терапеути јахања развили су центре широм Европе, Канаде и Америке. 1960. коњ почиње да се посматра као подршка психичкој терапији у Немачкој, Швајцарској и Аустрији. Ово настојање је названо хипотерапија. 1969. године у Северној Америци покренута је Асоцијација хендикепираних : The North American Riding for the Handicapped Association NARHA. Од 1970. године психотерапеути у Северној Америци почињу да развијају третмане користећи коњски покрет. 1987. године група од 18 америчких и канадских терапеута одлази у Немачку на едукацију хипотерапије и почиње развој стандардизованог наставног плана и програма хипотерапије. 1988 – 92. године наставља се даљи развој стандардизације наставног плана и програма хипотерапије развој одбора. Формирање Америчке Хипотерапијске Асоцијације. 1999. године оснива се Амерички Хипотерапијски сертификацијски одбор што је резултирало појавом првих клиничких специјалиста.

Хипотерапија је физикална, окупациона и логопедска стратегија лечења особа са инвалидитетом која користи коњски покрет за постизање функционалних циљева. Хипотерапија значи лечење уз помоћ коња (грчки хипо = коњ; тхерапија = лечење) и односи се на употребу тродимензионалног начина кретања коња као средства лечења особа са функционалним ограничењима, неуромоторним и сензорним дисфункцијама. Хипотерапијски третман има неурофизиолошку основу и мора бити прописан од стране лекара а спроводи га физиотерапеут, радни терапеут и логопед са завршеном посебном обуком из хипотерапије. Свако од њих уз помоћ коња постиже циљеве у складу са својом струком. Хипотерапија се одвија као самостална што значи да сама по себи има терапијски учинак и представља допуну стандардним ауторизованим терапијским поступцима. Даје прилику за интеракцију са животињама кроз коју се долази до нових искустава, стимулишу се чула, истражују нове текстуре, мириси... Коњски покрет нуди добро модулисане сензорне инпуте вестибуларног, проприоцептивног, тактилног и визуалног система. Јахач може заборавити на болове и свакодневну борбу коју доноси живот са инвалидитетом, шалећи се, смејући и осећајући се слободно и поносно.

2.4. Коњ терапевут, брига о коњима и њихове карактеристике и јахачи

Грађа и особине коња, здравље и одржавање коња, избор коња и школовање за терапијско јахање и опрема за терапијског коња

Коњ је, као и пас, човеков велики пријатељ. Још од античке Грчке коњи су се користили за забаву, рекреацију и лов, али и за ратовање. Али, од свих домаћих животиња коњ је последњи припитомљен због своје величине и неукротиве природе. Он је изазивао дивљење људи још у давној прошлости, па су тако настале многе легенде и веровања о коњима. Једно од првих веровања одржало се све до данас: у многим деловима света ПОТКОВИЦА коња се сматра симболом велике среће. Један од најпознатијих коња у митологији је СЕНТАУР – полу коњ, полу човек. Центаур је био миљеник богова, па га је један од њих (Јупитер) после смрти поставио међу звезде. ЗЛАТОРОГ или ЈЕДНОРОГ се веома често помиње у старим причама и легендама. То је био прелепи бели коњ са једним уврнутим златним рогом посред чела. Легенда каже да је Златорог помоћу свог рога могао да излечи болесне и оживи умрле. Али најпознатији коњ у историји је свакако ТРОЈАНСКИ КОЊ, опеван у многим еповима, причама и филмовима. Легенда за Тројанског коња почиње још у старој Грчкој. И дан данас се одржала легенда о тројанском коњу и он је симбол упорности и храбрости, али и велике и истрајне љубави. Према српској традицији без доброг коња нема ни доброг јунака. Отуда у народним јуначким песмама коњи не заостају по храбрости и подвизима за јунацима који су их јахали. Такви су Дамјанов Зеленко, Хајдук Вељков Кушља, крилати Јабучило Војводе Момчила, Шарац Краљевића Марка, Ђогин Бановић Страхиње, Ждралин Милоша Обилића. Најпознатији митолошки коњ је крилати Пегаз, рођен из љубави Посејдона и Горгоне који је имао задатак да преноси муње и громове Зевсу. Постао је симбол уметности, првенствено песништва.

Усаглашеност коња и јахача

У ТПК/АПК се користи коњ одређених карактеристика и квалитета јер то одређује квалитет услуга које се пружају клијенту (особи са инвалидитетом). Инструктори и терапеути теба да овладају анатомијом и кинезиологијом коња, морају упознати његову природу и способности јер све то има утицаја на ефекте јахача, под одређеним условима. Ово поглавље усмерава пажњу читаоца на области које су од великог интереса за све оне који су укључени у области терапијског јахања.

Усаглашеност коња и јахача, према Webster (1966.) је симетрично формирање делова тела коња како би имао симетричан покрет. Конформација коња од изузетне је важности за његову употребну и узгојну вредност. Истраживања су указала на низак ниво херeditарности линеарно оцењиваних особина, међусобне умерене корелацијске везе, те могућу селекцијску искоришћеност у протежирању пожељних узгојних варијанти унутар популације. Појам конформације означава склад грађе, телесне премере, центрегибања и осе, ставове и грађу ногу, квалитет копита, те покрет у његовој комплексности (регуларност, еластичност, дужина и друго). Линеарни модел

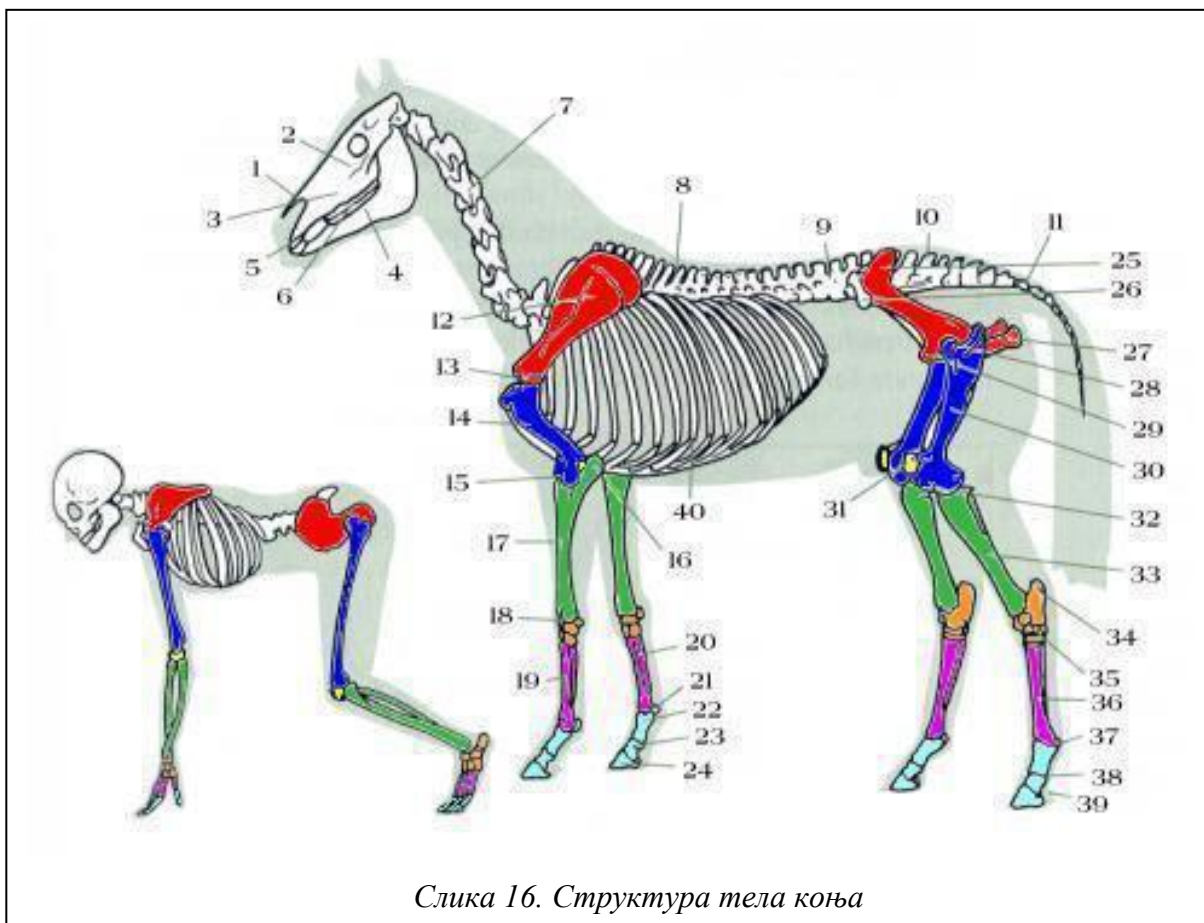
оцене конформације коња темељи се на субјективним и објективним запажањима обележја којима се додељују одговарајуће бодовне оцене, у складу са изражености обележја. Кроз све наведене карактеристике, коњ утиче на правилан развој јахача који се бави активностима, терапијама, спортским јахањем итд , а који је са инвалидитетом.

Многи стручњаци су проучавали како коњ утиче на јахача и који квалитети коња су пожељни за специфичне задатке. Задатак може бити: дресурна обука, вожња, скакање, јахање у природи, терапије за развој физичких и рекреативних вештина код јахача са инвалидитетом. Сваки од ових задатака захтева избор одговарајућег коња. Инструктор мора имати знање о усаглашености и како коњ креће у циљу ефикасно обучен и директан утицај на коња након јахача. О избору и обуци коња да задовољи потребе програма ће се договарити на нивоу тимова који су укључени у рад центара. Адекватан избор коња ће довести до постизања оба циља: задовољство јахача и реализације програма. Коњ који је добро обучен у основним техникама дресуре (било кроз енглеску или западну обуку) је: одзив, гибкост, и уравнотеженост. Може се користити за терапију, као и за јахаче који желе да развију вештине јахања. Коњ се користи за гимнастику на његовим леђима. Неки коњи ће имати карактеристике које ће задовољити више потреба док други коњи се могу користити специфично, само за један задатак. Познавање ових карактеристика је важно у развоју програма и у избору коња које одговарају задатку. Важно је разумети конформацијске компоненте у односу на тренинг и на одржавање коња у здравом стању. Неки недостаци могу да се надокнаде другим добрим оценама или обукама коња за превазилажење негативних фактора јер увек:

- морате имати на уму шта је то што коњ треба да уради;
- који облик коња морате узети да оствари тражени задатак;
- како коњ може помоћи да се оствари сврха;
- који коњи су од суштинског значаја обучени за извршење задатка;
- да ли је он тренутно у стању да изврши задатак или је потребно година и година да проведе у обуци.

Скелет коња

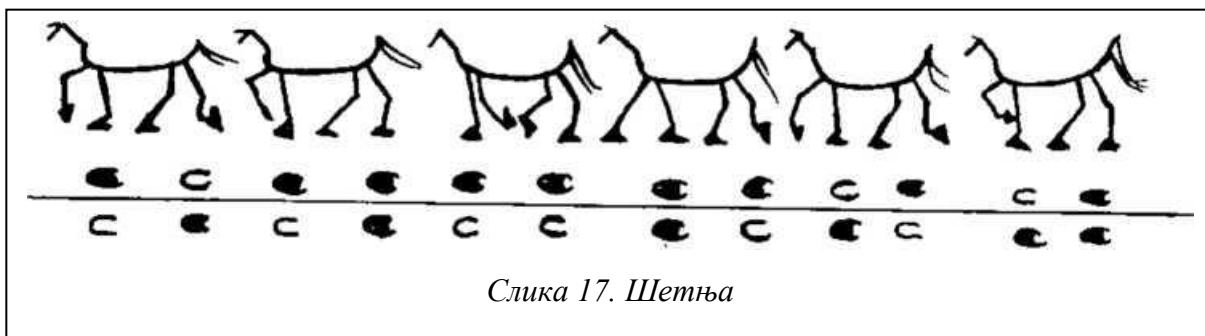
Тачке коњу дефинишу различите „делове“ на коњу и сваки коњ има те исте делове без обзира на расу. Колективно тачке дефинишу конформацију. Варијације у усаглашености могу се наћи од расе до расе и од коња до коња. Нпр. конформација једног Хановерианца је другачија него код чистокрвних или Инсланд понија.

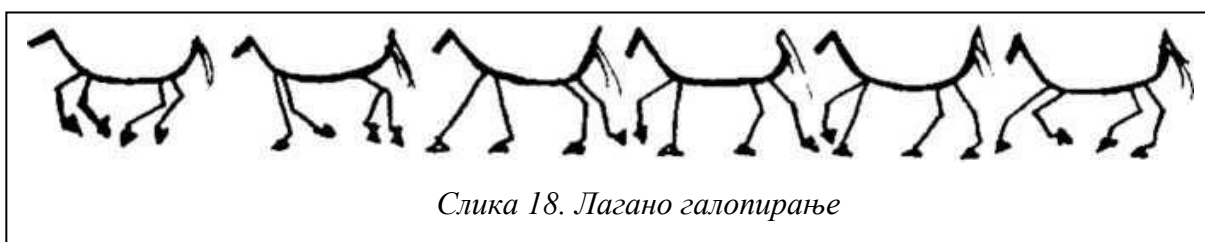
Слика 16. Структура тела коња

„Конформациону коња држи трагове у његовој сагласности и потенцијале перформансе (Практична Хорсеман, 1992.)“. У области терапијског јахања, потенцијал перформансе односи се на дејство које има коњ на јахача поред вештине коју мора обављати. Конформација грешке могу имати негативан утицај на јахача и као резултат тога терапијског јахања може се вредност умањити или може заправо бити штетно за њега. Ако коњ има проблема у сопственој равнотежи са јахачем астерикс због конформационе грешке или слаб развој мишића, он неће стимулирати баланс код јахача. Баланс је основа људске функције и од примарног значаја у рехабилитацији. Баланс је основа развоја вештине јахања. Стога је јасно да знање о анатомској структури и кретања коња је од примарног значаја за обоје инструктора и терапеута који су укључени у програме терапијског јахања.

Покрет и карактеристике хипотерапијског коња

Слика 17. Шетња

Слика 18. Лагано галопирање

Конформација у дресури коња је важна у каквом је односу на кретање. Дресура коња треба да се гради, тако да се креће узбрдо. Дресура, тј. школовање коња је свеобухватно. Ради се на обликовању и поставци појединачно сваког дела тела коња. Па тако врат треба поставити прилично високо у десну страну са лепим луком... Или треба задње ноге постављати да правилно имају став – корак испод тела коња. То чини ангажовање и равнотежу лако за коња

Leggy, уски коњи обављају боље бочне покрете. Дуге ноге и уско тело олакшава дресуру за важне прелазе у друге покрете. Широки коњи често постају нерегуларни и труде се покретима који захтевају укрштање њихових ногу. Аутор сматра да дуга леђа су више мека и мекша за седење, али коњи са превише дугим леђима ће имати потешкоћа у праћењу, и у прикупљању (положај тела). Кратка леђа често су повезана са проблемима у савијању и са уским тврдим леђима који чине врсту кретања тврдом док седи на леђима коња.

Положај ногу коња и рад на правилној координацији предњих и задњих ногу је битан за баланс са карлицом и седом, јер рамена у овом положају већ носе тежину. Идеално, предње ноге треба да имају исту дужину корака као задњим ногама, а лакат у дресура коња треба да буде око паралелно са коленима. Коњи са кратким предњим ногама у односу на задње ноге изгледају као колица и изузетно тешко да балансира. Скочни зглобови дресуром коњ треба добро да постану савитљиви у свим врстама кретање. Већина добрих дресурних коња имају прилично добро савијене потколенице.

При избору коња за јахање имамо неколико општих разматрања у виду, најбитнији је темперамент, ниво образовања и искуства, хода, стабилности и усаглашености. У многим дисциплинама у оквиру јахања инвалида темперамент се издваја као од

превасходног значаја. У хипотерапији коња ћемо затражити две главне карактеристике. То су **темперамент** и **квалитет хода**.

Темперамент

Поред тога што је добре нарави, разуман, толерантан и увек спокојан, коњ за хипотерапију мора да има енергију (за одржавање квалитета хода), а такође мора бити вољан да прихвати константне инструкције о положају, ношењу и дужина корака. Овај „rideability through the longcins“ је другачији темперамент карактеристичан: толеранције опреме, неправилним покретима, и других неочекиваних догађаја на леђима. Старији Дресирани коњ, који је доказао кроз године тренинга који мирно може прихватити бескрајне корекције, је прилично сигурно да задовољи захтеве темперамента. Коњи из других дисциплина можда имају потребан темперамент, али често за друге потребне едукације треба дуго радити.

Квалитет хода

Код већине коња за хипотерапију је готово искључиво битно обратити пажњу на ход, сметње са центрирањем или повећаним врстама кретање у касу нису превише важни. Два услова за ход су апсолутно важна: шетња мора бити редовна и енергична. Природан ход највише битан, коњ за хипотерапију би требало да буде ритмичан и еластичан, са кораком дужине и фреквенцији као близак типичног одраслог лица, као могућег. Ако је шетња врло дуга, она ће имати превише покрета за неке клијенте. Краћа рута која доноси слободно њихање тела коња може се толерисати од стране већине особа са инвалидитетом, али ће и даље бити терапеутски програм за клијента који је укључен у јахање. Идеално неколико коња, са сферама различитих фреквенција и амплитуда треба да буду доступни за хипотерапијске програме. Хипотерапијски коњ мора ходати полако са довољно енергије да заокружи леђа. Ово је минимални услов, а то је главни разлог многи дивни коњи за јахање не квалификују се да буду коњи за хипотерапију. Ови коњи су ретки; проналажење једаног ће бити чиста срећа. За максимално ефектну хипотерапију коњ мора бити у стању да повећа свој кривину тела, да бочно помери било рамена или бедра у правој линији, и да се креће цело тело бочно, све док идете у круг, импулсивна и јасна. За терапије коњ се мора редовно школовати под седлом не само на ходу без јахања у седлу, али у свим врстама кретања, па зато мора бити довољно здрав за ове сесије.

Устрпјство или усаглашеност је важно само колико се односи на ваљаност и функцију. Неправилан ход који одступа од правилног покрета ногу немају никакав проблем осим ако довољно тешко да му изазива сметње у виду спотицања. Коњ за хипотерапију који је за то одређен и има ту предност је усаглашен – устројен коњ. Ово би био јак осећај тоpline са мишићавим леђима и слабинама, чврсту везу између врата и гребена, добрим луком на врату и отвореном, глатком главом. Не сме бити ни много вретенаст, тј. узак коњ за особе које су спастичне. Он мора бити довољно дебео да удобно носити две особе, клијента и јахача-терапеута који јаше иза пацијента, ипак мора бити довољно низак да не морате да запослите кошаркашки тим за помоћнике.

Врло мали пони коњи и ретко имају дужину и еластичност корака потребног у хипотерапији, али ако такав драгуљ се може наћи, живот је много лакши за терапеута. Ови коњи су посебно корисни за децу, и краћи ход одговара мању дужину корака. Мање еластичности и више утицаја у одређеним случајевима... Приступ различитим коњима дефинитивно је предност све док је терапеутски утицај сваког коња познат.

Без обзира на то да ли можете да имате једног или више коња за хипотхерапију, запамтите: **квалитет хода су главни фактори за успех програма.**

Карактеристике јахача

Када двоје људи јашу на коњу заједно? У терапијском јахању, јахање терапеута иза третираног се користи у терапији за развијање положаја код предњег јахача – клијента. У ограниченој основи, инструктор може јахати иза леђа детета како би се дете осећало безбедно и то: особа акредитивана за рад у окупационој терапији, асистент који ради под надзором, регистровани радни терапеут. Сви они третирају болести и повреде употребом активности са акцентом на адаптацију. „ДЕЛТА ДРУШТВО Организација“, са седиштем у Сијетлу, ВА, који подржава истраживачке студије и образује људе о томе: Како љубимици користе људско физичко и емоционално благостање; Успоставља програме заједнице да изгради партнерство између животиња и људи, управља националним информационом центром и библиотеком за области интеракције људи–животиња. DEVELOPMENTAL EQUINE – ASSISTED THERAPY – Специфичан начин лечења, користећи технике лечења NDT, коју спроводе посебно обучени физикални или радни терапеути током третмана са клијентом са неуромишићном дисфункцијом. Гимнастичке вежбе на леђима коња са лицима са посебним потребама, под надзором инструктора.

Улога клијента није да утиче или контролише коња, али да одговори о постуралном ставу у покрету коња. Центар гравитације јахача се стално развија са сваким кораком коња, изазивајући јахача да се прилагоди тим променама са мишићним активностима и контроле да остане усмерен на његовој висини. Истраживање покрета који се достиже кретњом коња, различитим положајима седења, извођењем вежби на коњу се постижу циљеви постуралне контроле и чулне интеграције са терапијом уз помоћ коња. Формирање смислених планова лекција, комбиновањем циљева из три области терапијског јахања је уобичајена у односу на необичним околностима. Сваки јахач представља јединствен скуп способности. Циљ терапијског јахања је да развију план часа који се бави способностима сваког јахач. Нпр. у једној сесији јахања, дете са Дауновим синдромом могу да јашу у седлу са узенгијама и ради се на учењу каса у припреми за такмичење на Специјалне Олимпијаде. У другом третману, он или она може јахати на подседлици, седи усправно без држања узде, а раде се на томе да останете у центру док се коњ креће задатим линијама. То је ова комбинација интересантних и изазовних искустава која чини терапијско јахање тако мотивисано за јахача и занимљиво за професионалце и волонтера. Перцепција учесника на остваривање и радости у постизању су најважнији у терапијском јахању и представља јединствену прилику за постизање смисленог самоостварења. Формирање кординате са

смисленим плановима, комбиновањем циљева из три области терапијског јахања је уобичајена у односу на необичним околностима. Сваки јахач представља јединствен скуп способности. Циљ терапијског јахања је да развију план лекције који се бави способностима сваког јахача. То је ова комбинација интересантних и изазовних искуства која чини терапијско јахање тако мотивисано за јахача и занимљиво за професионалце и волонтера.

Из перспективе јахача

Wendy R. Shugol, MA

Када је у питању терапија јахањем, не знам како започети када има безброј осећања и мишљења која су формулисана током дугог периода бављењем на тему терапијског јахања.

Коњи играју такву веома значајну улогу у мом животу од када сам први пут постао уплетен са причом о терапијском јахању, а то је програм 1976. године. Као резултат овог партнерства са коњима, постао сам власник, и кандидат у такмичењу и са инвалидима и са радно способном конкуренцијом на много различитих нивоа.

Када сам почео јахање, прво нисам имао појма какав утицај ће имати на мене. Ја сам одувек волео коње од времена када сам био мало дете, а патио од терминалног случаја „Black Baiti Sindrom“, (нешто што много мало људи доживе). Коначно добили смо своју шансу да се укључим у програм где сам могао да почнем и да видим шта је тај програм. Нисам знао много шта о томе али стварно знам да сам хтео да јашем. Ја сам постао потпуно опседнут коњима и програмом за терапијско јахање и то од самог почетка. Био сам у стању да самостално јашем скоро до краја од прве до задње лекције програма. Ово искуство ме је мотивисало до тачке када сам хтео да добијем онолико колико сам добио. Ово је нешто што сам могао да урадим и одрадим као моји пријатељи војно способни! Коначно, нешто физички да ме изједначене са њима! Од самог почетка, небо је постало граница! Проводио сам сваког викенда учешћем у програму, учење све што сам могао о управљању коњима, управљање опремом, и како ми је требало да манипулишем мојом околином, да обављам послове око фарме. Ја сам схватио како да се пребацим на рампу из мојих колица, доведем коње са терена, чистим ноге и потпуно младим коњима различитих величина.

Затим, моја породица је поклонила коња у програму у ком сам ја био укључен. Сада сам имао носача кога сам могао јахати било када је програм био у реализацији. Наставио сам да радим и проводим сам у свему своје слободно време а у корист програма. Међутим, како је време одмицало, мој ентузијазам је бледео. Наставио сам да бринем за коња којег је донирала моја породица, али нешто баш није било исто. Нисам могао да схватим одмах, али на крају пало ми је на памет шта је проблем би односно шта би могао да буде. Проблем је био што сам био при крају онога што терапијско јахање, тј. што ми је тај програм могао да понуди. Био сам спреман да пређем на виши ниво јахања који програм не може да обезбеди. Постајало је време за мене да наставим даље!

До тада, ја сам био поносан власник коња који је моја породица донирала. Сада не знајући како бих га одржао, успео сам да га укључим са другим терапијским јахачима у исти програма тако да сам могао свести своје трошкове на минимум и такође, да буде програму од користи јер је веома погодан, за горе наведене активности, у свим аспектима свог плана (хипотерапије, волтажирања, и рекреативног јахања). Ја сам такође тражио ову групу због Дресура у позадини које је инструктор поседовао. Сам сам се укључио у конкуренцију за дресуру, и желео да постигнем даље знања и умећа у том другом ниво. Друга ситуација настала у вези овог пута у каријери јахања: аспект конкуренције. Ово је заиста далеко од руке коју сам тражио. Године 1979. Национално друштво за церебралну парализу је организовало игре особа са церебралном парализом, а то је прво такмичење икада које ће се одржати у САД за јахаче са инвалидитетом. Након тих игара, желели су да поново организују унапређено такмичење и то је требало да буде мој први шоу са искуством које сам имао. Ја сам по природи конкурентна особа и они су одмах позвали мене.

Инструктори су сада радили на свим пољима како би ми помогли на сваки могући начин. Добио сам могућности екстра јахање у припреми за ово, као и допуштајући ми кад је било коња, шоу такмичење а за тај вид јахања сам могао имати користи од посматрача. Сва ова искуства су користила у подстицању мог новог интереса. Ја сам „платио“ програм са додатним волонтирањем и сатима сам прикупљао средстава. Био је то веома пријатељски (и успешан) рад. Био сам, и даље ћу бити, веома мотивисани у овом подухвату такмичарског јахања. То је авенија која ми стално даје нови циљ за рад. Са дресуром, ја никада нећу остати без нових ствари за учење. То је увек осећај великог успеха, када сам коначно постигао нову вештину. Свака конкуренција је нови изазов коме се радујем много.

Искусство јахача

Јахач, на коњу поред осталих, има најважнији посао од свих. Ако ће терапијско јахање бити успешно, јахач мора комуницирати на свом сопственом путу са тимом и коњем за терапијско јахање. Јахач мора да буде у складу и упоран у својим активностима јахања ако хоће да достигне постављене циљеве. Моје искуство, уз допринос других, показује да је спор напредак у програму једном недељно и сви напори треба да буду да јахач јаше најмање три дана недељно, или седам дана у недељи по могућности. Напредак је дизајниран са секвенцијалним обрасцима који се могу понављати редовно, и тако је већи напредак. Децу и одрасле јахаче не треба мешати—ово може бити непријатно и понижавајуће за одрасле и омета напредку; чак груписање особа са инвалидитетом могу да изазову различите проблеме, односно, хипертонични и хипотонични у истој класи (сваки од њих захтева различите активности). Пазите да не кажем јахач он или она не може да уради нешто ако он или она заиста може. То може бити ваша или туђа перцепција да он или она може да ради без ризика. Она такође може да инхибира изазов када се одузме и зауставити напредак. Може бити угрожен, док се размишља о прогресивном и динамичном терапијском јахању по плану. Ово свакако захтева деликатну равнотежу у време, и сви фактори морају се узети у обзир у основи „вредност-на-на-јахање“. За јахача, често и доследност терапијског јахања је

ефикасна допуна клиничкој терапији. Терапија или терапијско јахање са тимом (коњ, тренер, инструктор, терапеут, и волонтери) мора да размишљају у погледу напретка и промене како би се помогло јахачу да постигне свој пуни потенцијал.

Моје јахање је „моја терапија“ да ли је то било хипотхерапија, терапијско јахање или само јахање стазама Аљаске. Мој коњ је „мој терапеут“ и олакшава моју терапију...

Wendy R. Shugol, MA

Опрема за коња и јахача

Слика 19. Сигуросни појас

Слика 20. Кацига

Слика на којој се може видети појас са алкама је један од јако добро дизајнираних сигуросних појасева. Овај појас је обавезан као и кацига за јахаче који су учесници третмана у програмима за терапије. Врло је згодан за придржавање особа, којима је потребна подршка помоћника терапеута. Појасеви су дизајнирани и служе као део опреме на првом месту за децу и особе које су телесни инвалиди / оболели од церебралне парализе. Кацига је обавезан део опреме у свим активностима у вези са коњем и око коња.

Слика 21. Седло, подседлица, поводац, узда и др.

За сваког коња се наменски бира и опрема. Дакле сваки део опреме има број који означава величину одређеног дела опреме. Дакле, све зависи од величине коња. Додатна или асистивна опрема је је такође прилагођена индивидуално или коњу или јахачу. У свету је велики и широк дијапазон одређених помагала за одређена оштећења, сметње, стања јахача.

Слике 22. и 23. Опрема за коња коју користе особе са инвалидитетом и сметњама у развоју

Свака седларница (просторија која садржи опрему) је простор који је пријатног амбијента са јасно обележеним именима коња и опремом која је постављена на место које припада имену коња а наравно и увек је пресудна боја (сваки коњ има своју боју). Врло су присутне креације и дидагичка средства која се користе у току ТПК/АПК. Пошто је комуникација са корисницима различита: вербална и невербална, битно је да сви ови, горе набројани, елементи буду постављени организовано у простору (видљиви за свако дете било да је у инвалидским колицима или у положају тела који је другачији и сл.). Сва средства морају бити постављена на зиду и увек у низу исто одређено средство.

Слика 24. Алатке за негу коња

Слика 25. Опрема за јахаче ОСИ

2.5. Улога дресурног јахања (парадресурног јахања) за ОСИ

Врхунац терапијског јахања је спортско јахање инвалида. Уз помоћ **хипотерапије** здравље корисника може се побољшати са физичког, емоционалног, психолошког, друштвеног и едукативног аспекта. На физичком плану, хипотерапија утиче на: нормализацију мишићног тонуса, јачање мишићне снаге, повећање обима покрета, смањење стереотипних покрета, контролу држања тела, побољшање координације и равнотеже, симетрије покрета. Основа терапијског ефекта хипотерапије, али и свих осталих облика јахања, је тродимензионално кретање коња где се при фреквенцији од 50 – 60 корака у минути на јахача, преко коњских леђа, пренесе од 90 до 110 импулса (што је једнако ритму људског хода) који се при правилном положају јахача преносе од карлице на труп, те посредно на цело тело и представљају физиолошки тренинг карлице и трупа. Са коњских леђа се на пацијента преносе тродимензионални покрети кроз све три равни: у сагиталној равни карлица се помера напред назад, у фронталној равни карлица се помера лево десно, у трансверзалној равни су присутне ротације и дијагонална кретања карлице. Јахач се при томе налази у тзв. инхибиторном, неутралном положају који минимизира спазме у мишићима, има широку базу ослонца на седало и бедра који фацилитура (олакшава) седење, те врши абдукцију (ширење) бедара, што је важно код пацијената који су стално у колицима. Корисник је покретљивији и издржљивији, побољшава му се циркулација и дисање, сензорна интеграција, усмерава му се пажња и повећава концентрација. Он усваја нове појмове, али и савладава вештину јахања. Што се тиче психолошких резултата они су следећи: побољшано самопоуздање, повећани интерес за властити живот и околни свет, развој стрпљења, контроле и дисциплине. Друштвене предности хипотерапије укључују: развијање пријатељства, развој љубави и поштовања према животињама, повећање задовољства, стицање новог искуства. Третманима који се спроводе кроз терапије и

активности уз помоћ коња имају своје кораке и сваки корак протоколе. Када се на крају усаврши јахање које смо описали и када се сви елементи усагласе, особа са инвалидитетом је спремна за спортско јахање инвалида и припрема се за парадресурно јахање.

Парадресурно јахање је више спорт за инвалиде у којем су јахачи класификовани према њиховим функционалним способностима, и оцењују се по својој вештини јахања у односу на друге спортисте сличних способности. Паракоњички спорт, тј. парадресурно такмичење је један од ретких спортова у којима се мушки и женски учесници такмиче једни против других. Спортисти се боре за медаље у два индивидуална и једном тимском догађању на истом такмичењу. Многи паракоњички спортисти такмиче се са војно способним конкурентима. На нивоу grass roots, паракоњички спорт обухвата више различитих дисциплина, док се међународна такмичења фокусирају само на парадресури. Јахачи имају право да се такмиче у три дисциплине: тест тим, појединачни тест, и слободан тест уз музику. Оцењују се способност јахача да обављају различите обрасце, који укључују различите промене у темпу и правцу. На међународном нивоу, јахачи могу да постигну медаљу у појединачним и freestyle тестова. У тренеру лежи кључ успеха сваког програма терапијског јахања, јер тренер обучава коња тако да се максимално користе његове могућности. Да би се коњ користио за терапијско јахање, тренер мора да се консултује са терапеутским тимом. Терапеут мора да одреди циљ и план како тај циљ постићи. Када се крене са третманима, тј. терапијама, јахач мора да буде задовољан и да покаже резултате.

Инструктор је важан члан тима, инструктор мора јахачу улити поверење и ентузијазам. Инструктор јахања треба да помогне у интеграцији. Процес евалуације не треба ни на који начин бити понижавајуће или заштитнички. Корисници јахања су људи са проблемом. У многим случајевима они су изузетни људи који показују храброст, истрајност ... Инструктор мора имати на уму да није било ових људи и њихове потребе, не би било потребе за програмом терапијског јахања. Овим јахачима је потребан инструктор који никада не сме заборавити да је програм за јахаче у ефектима који произилазе из њега, а не обрнуто.

Изазов и преузимање ризика имају важну улогу у напредовању током терапије. Програм јахања треба да буде динамичан. Код сваког сусрета треба јахачу померити границу. Ако јахач може да разговара, треба га укључи у активности тако да се од њега добије повратна информације. Сазнајте шта јахач воли или не воли, да ли он има болове или не. Не заборавите, да ће се реакције јахача мењати како он напредује. Ако је програм добро постављен, промене могу бити видљиве кроз недељу или две, или чак током сесије, у зависности од трајања и учесталости сусрета. То ће зависити од јахача, али и добро погођеног програма. Када се достигне жељени циљ, треба поставити нове циљеве, који ће се оснивати на оствареним циљевима. Тако се ојачава напредак.

Волонтери

Волонтери помажу инструктору и/или терапеуту. Они треба да препознају циљ који јахач треба да постигне. Морамо имати на уму да напредак није увек напред. Болести, депресије или друге спољне сметње могу ометати напредовање. Волонтер мора ово схватити и томе се прилагодити. Често успех зависи од упорности волонтера. Пријатељски осмех може јахачу бити највеће охрабрење и подршка. Волонтер може, хвалећи јахача, заинтересовати га и фокусирати на јахање у седлу. Важан аспект волонтерског посла јесте да појача сазнање јахача да је предвиђени циљ постигнут. Ово се може урадити директно (посматрањем и коментарима) или индиректно (постављањем вишег нивоа тежине). Волонтер треба да буде изузетно стрпљив, јер је напредак често врло спор. Фраза „пожуре полако“ може се применити на тренинг коња, али и на терапијског јахача.

Коментар истраживача

Из ког год се угла полазило у погледу коњичког спорта инвалида, битно је нагласити: ВРХУНАЦ ТЕРАПИЈА И АКТИВНОСТИ УЗ ПОМОЋ КОЊА ЈЕ СПОРТСКО ЈАХАЊЕ ИНВАЛИДА.

Године и године су потребне да би се припремио један инвалид за учешће на Специјалној олимпијади или Параолимпијским играма. Највећи проблем је како доћи до квалитетног ишколованог коња, који је главни партнер у раду и на крају, на такмичењу. У историји Србије није познато да се неки парадресурни јахач припремао за учествовање на неком међународном такмичењу.

2.6. Ветеринар као члан тима

Доктор ветеринарске медицине је неопходан као члан тима који реализује терапије и активности уз помоћ коња (ТПК/АПК). Описали смо карактеристике коња који се баве терапијским радом, а брига ветеринара се односи на праћење и бригу о здрављу коња. Он прописује дневне активности коња, води бригу о употреби коња који спроводе терапије са децом и особама са инвалидитетом и са разним сметњама, оштећењима и обољењима. Ветеринар прави распоред рада и уписују у табели време трајања одређених терапија, тј. време рада сваког коња. Сваки коњ који ради са особама са инвалидитетом је оптерећен психички, а то стање утиче и на његову физичку издржљивост. Када видите да коњ посрће и не може да хода, тај коњ је психички исцрпљен. То може изазвати контраиндикације код пацијента. Нпр. ако је у питању дете са церебралном парализом или психијатријски болесник, којима је и те како битан уједначен темпо и правилан тродимензионални ход, а ако је тај темпо неуједначен, код болесника долази до дисбаланса. Ветеринар одређује време рада коња. Оно је углавном планирано на дневном нивоу до три сата са бар једном паузом.

Пример - тимско истраживање

Сва искуства о којима се говори у овом раду се односе на ТИМСКИ РАД. Тимски се перципира, процењује, даје мишљење, праве ИП (индивидуални програми) за сваког учесника програм се евалуира, даје предлог за даљи рад, учествује у третманима, припрема за приредбе, такмичења, излете, кампове, стручна усавршавања итд. Дакле, комплетан рад који се односи на ТПК/АПК је искључиво тимски. Овде ћемо се позабавити тимским истраживачким радом најпознатије асоцијације у свету.

Ово је искуство забележено у Северној Америци у удружењу за особе ометене у развоју (НАРИА) и Делта друштво. Сажетци националних и међународних конференције о терапијском јахању на којима су учествовали говоре да је након десет година рада на терапијама и успешним опоравцима, напредак постигнут и у успостављању емпиријске основе за валидну, прецизну процену ефикасности програма терапијског јахања. Овај напредак је постигнут захваљујући напорима појединаца као што су J. Copeland, R. Dismuke-Blakely, B. Glasgow, J. Tebay, V. M. Wolf, K. DePauw, J. Brough и B. Engel, који су предложили неке од оквира терапијског јахања.

Након прегледа објављених чланака, конференцијских презентација и других материјала о терапијском јахању, расположивих од 1986. године, чини се да је део објављених информација проширио изван извештаја програма терапеутске интервенције, програмима обуке за инструкторе, програме сертификација и наставног програма иновација. Мада чак ова информација још увек компонује огромну већину доступним информацијама, релевантна литература сада садржи бројне студије које подржавају позитивне промене или користи програме од терапијског јахања који су намењени особама са инвалидитетом (церебрална одузет, старије особе, повреде главе). У односу на три најчешће идентификована аспекта терапијског јахања (медицини, образовању, спорту), већина истраживања је спроведено на медицинским, или

физикалним, резултатима (терапеутска, рехабилитациона) посебно како применити на оне са физичким оштећењима. Истраживање спроведено од 1986. првенствено се односи у следећим областима: баланс, сензомоторно програмирање (СИ – сензорна интеграција, НДТ – Неуроразвојна терапија, обуку перцептуално–моторичку), снагу, координацију, држање, и друге физичке предности. Међу досадашњим сазнањима јахање помаже следећем: (а) побољшању става деце са церебралном парализом (Bertotti, 1988.), побољшана равнотежа међу децом са менталном ретардацијом (Bakery, Kaufman, 1989.), побољшану моторике руку и ногу (Brock, 1988.), позитивне промене у равнотежи, мобилност, и положај физички оштећене особе (Copeland 1986, 1989.) и развојним поремећајима лица (Walsh, 1989.), и повећано опуштање спастичитета установљена међу особама са церебралном парализом (Glasgow, 1986.). Поред тога, истраживања су довела до лаких контраиндикација за оне в. х структурна сколиоза већа од 30 – 40 степени и за оне са централном нестабилности пронађен пре свега код особа са Дауновим синдромом (Tebay, Schlesinger, 1986.).

Употреба интеграције и НДТ техника сензорним информацијама је да су били ефикасни, као и „средишту“ јахања (Donahue, 1986.).

Поред студија идентификоване (горе), ограничен број истраживања је спроведен у другим областима. Средства за процену учинка и мерење промена су се побољшали и постали су све софистициранији (Bieber, 1986; Brock, 1987; Fox 1986.). Важећи мерни уређаји остају од кључног значаја за процену промена прецизности. Dismuke–Blakely (1981, 1984, 1990.) остаје искључиво пионир у истраживању о унапређењу говора и језика, као резултат програма терапијског јахања. Повећање успеха је приказано у интегрисаном терапијском приступу, али до данас (Johnson, Velitsky, Bailey, 1990.), врло мало истраживања је поред тога, веома мали број извештаја о истраживању су пронађени о другим образовним или спортским предностима терапијског јахања. Само један ауторски тим је утврдио да су испитали аспекте терапијског јахања у вези са спортским учешћем (Bieber, 1986.), док су два тима аутора пријавила своје налазе о психосоцијалним аспектима јахања (Good, 1986.) и психосоцијалном образовању „проблем деце“ (Jollinier, 1986.).

Ранији тимски заговорници терапијског јахања „сазнали“ су да је терапијско јахање било корисно за учеснике које су запажали, али су врло мало имали другог циља, или емпиријских података. Актуелни програми терапијског јахања су дизајнирани око, а подаци истраживања прикупљени на, претходно одређене категорије бенефиција (нпр. медицински, образовне, спортске), а да је ретко који тим пријавио то своје запажање овим првима. Иако подаци истраживања чини све да подржи тврдње предности терапијског јахања како каже један тим, ови налази морају бити објављени у научним часописима, како би лакше били доступни академској заједници и другим заинтересованим лицима, тј. другим тимовима који из другог угла надограђају третмане и истражују успешност. Даље, мета-анализа постојећег истраживања могла би открити укупну ефикасност програма. Оно што остаје непроучено, или можда под студијом, разлоге зашто је терапијско јахање корисно. Иако „производ“ (користи) је познат, разумевање процеса остаје релативно непознат. Зашто терапијско јахање користи? Како

терапијско јахање има ефекат промене код јахача? Истраживање Терапијског јахања сада се морају кретати од ослањања на описним и експерименталним (квази) истраживачким пројекатима, више натуралистички упит, користећи квалитетне истраживачке парадигме. Ова врста истраживања захтева директно посматрање и анализу процеса. Можда је одговор зашто терапијско јахање прави лажну интеракцију разумевању између јахача, инструктора, коња, и околине. Међу питањима које треба поставити је улога пратеће везе човека са животињом (физиолошки, психолошки), тродимензионално кретање коња, природа и обим чулне стимулације које су добили током јахања, а окружење (физичко, учење, емоционална) у програму успешног терапијског јахања. Тако, следећа фаза терапијског јахања треба да истражује, испита интеракцију човека коња – еколошког окружења. Утолико што учење (или промена) се јавља као последица особе – окружења – интеракције, следи да испитивање улоге коња у овој интеракцији је од највеће важности. Као што предлажу Copeland, McGibbon, и Freeman (1990.), „...теоретски оквир је императив у терапијском јахању као што смо еволуирали од практиковања техничара применом техника, професионалцима заснивајући наше програме на темељима тестиране хипотезе и истраживачких података.“ Један такав оквир за будућа истраживања код терапијског јахања треба да садржи Тимове који ће једно испитивање интеракције успоставити између:

- (а) тродимензионалног кретања коња;
- (б) сензорна стимулација и њене ефекте, интегративне;
- (в) коња – хуману везу (човека – коњ пратилац) у терапеутске постављање јахања.

Референце:

Bertoti, (1988). *Effect of Therapeutic Horseback Riding on Posture in Children with Cerebral Palsy*. 6th International Congress of Therapeutic Riding. Toronto, Canada.

Bieber, N. (1986a). Characteristics of physically disabled riders participating in equestrian competition at the national level. In **Sherrill, C (Ed)** *Sport and Disabled Athletes*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Bieber, N. (1986b). Therapeutic riding: The special educator's perspective. Abstract of paper presented at the *Delta Society International Conference*. Boston, MA.

2.7. Тим и сензорна интеграција

У раду се говори о резултатима хипотерапије кроз сензорну интеграцију на побољшање општег моторичког покрета. Како је примена хипотерапије мултидисциплинарног приступа тако и проучавање покрета има мултидисциплинарни карактер који укључује области биологије, медицине, дефектологије, психологије, спорта. Наука о покрету се непрекидно развија и мења. Вољни покрет је одавно интересовао физиологе и психологе. Ова изучавања су омогућила да се приђе основним психофизиолошким механизмима покрета. Тимови дефектолога и психолога су се заинтересовали за изучавање неуролошких процеса који се односе на могућности примене покрета у рехабилитацији и моторном учењу. Улога хипотерапије кроз сензорни процес у рехабилитацији деце са моторичким сметњама је најприхватљивија и најприменљивија у нашој земљи, са задршком у смислу системски нерешених стандарда, не лиценцираних коња, малог броја едукованог кадра. Све су то питања, која стручњаке и истраживаче у овој области усмеравају према темама које имају за циљ проналажење изводљивих решења те давање могућности нашој деци са моторичким сметњама да добију квалитетнији живот едукацију и рехабилитацију. Наши стручњаци су имали среће да на едукацијама које се реализују у Словенији, Аустрији и Шведској, имају могућност истраживања на јако великом броју испитаника који се годинама уназад баве коњаништвом (особе са инвалидитетом као и здрава деца). Све више се ради на имплементацији програма из ЕУ. Један о акредитованих програма, мултидисциплинарни и најобухватнији је модел Словеније чију едукацију у јуну 2013. године завршава 14 високо образовних стручњака (дефектолога, психолога, лекара, ветеринара, учитеља, професора физичке култур) из Србије. Сензорна интеграција је неуролошки процес, који организује информације из појединих чула и околине, а тако даје могућност одговора тела у односу на животну средину. Ако направимо преглед различитих сензорних система и рехабилитацију на леђима коња кроз сензомоторне стимулације, видимо да је коњ и као мотиватор такође препоручљив.

Сензорна интеграција уз коња и на коњу

Сензорна интеграција је дакле, корисно окупирање пацијента, са циљем да му се пробуде сва чула у природном амбијенту, очувају радне навике и способности или формирају нове, уколико су старе до те мере нарушене поремећајем да их је немогуће обновити. Крајњи циљ сензорне интеграције је и ресоцијализација, професионална и радна рехабилитација детета путем сензорне интеграције која се спроводи уз коња и на коњу. Подстиче пацијента на рад и припадност групи, учи га да плански одреди време и пружа осећање да је способан за рад. Активности која се спроводе на коњу и уз коња доводи до бољег приближавања реалитету, социоекономским условима који владају у једној друштвеној заједници. Ход коња такође имитира нормалан ход здравог човека. Како је покрет основ понашања, тако је и ова активност са овом циљном групом врло битна а да се реализује уз сензо-моторну интеграцију. Сваки боравак у коњичком клубу је под строгим контролом. Овај рад је део вишегодишњег научног истраживања спроведен од стране тима стручњака: менаџера кк „Инпулс плус“ лекара специјалисте,

хипотерапеурта, дефектолога, социјалног радника, специјалних педагога, ветеринара, спортских радника у коњичком спорту, васпитача, учитеља и наставника обједињеног кроз пројекте које је одобрила компетентна институција.

Мултидисциплинарни тим који је са високим образовањем на доједукацији је такође у последњих скоро две године био активан у истраживању на тему утицаја сензорне интеграције на коњу и уз коња као успешној методи у рехабилитацији.

Графикон 2. Током седам самосталних чула све информације из тела и околине интегришу се у интегративно сензорно искуство

ВЕСТИБУЛАРНИ СИСТЕМ

Носи информације и даје податке о њеном положају особу и кретању у простору.

Вестибуларни систем омогућује:

- оријентисање у простору;
- контролисање мишићне напетости;
- одржавање равнотеже;
- стабилизација очију у простору за време покрета главом.

Слика 27. „Левак“ за вежбе стимулације вестибуларног система

ПРОПРИОЦЕПТИВНИ СИСТЕМ

Даје информације о кретањама зглобова и тела, информације о опсегу, снази, трајању, смеру кретања, положају тела или делова тела у простору и тонуусу мишића.

Главни задатак омогућавање кретања сам добијање повратне информације о изведеном покрету. Заједно са вестибуларним системом управља мишићним тонусом, контрола држања тела и стварање шема органа.

Слика 28. „Бандажници“ за вежбе стимулације проприоцептивног система

ТАКТИЛНИ СИСТЕМ

Реагује на додир, притисак, бол, температуру и вибрацију. Даје информације о месту, времену и извору неког додира, те филмови, саставу и облику предмета. Задаци: препознавање предмета опипом, локализација додира, придонеси развоју шема тела, одбијајући да Зашти систем.

Слика 29. „Јежеви“ за вежбе стимулације тактилитета

ВИЗУЕЛНИ СИСТЕМ

Извор информација о кретању, укључен у моторичко планирање и антиципацију. Повезан са вестибуларним системом за контролисање равнотеже.

Слика 30. Средства за стимулацију визуелног система

АУДИТИВНИ СИСТЕМ

Задаци: преображај звучних надражаја у осетну перцепцију

Функционално значење:

- несвесно слушање
- свесно слушање
- доприноси орјентисању у простору
- развој говора
- пажња, концентрација и ниво надражљивости.

Слика 31. Средство за преображај звучних надражаја у осетну перцепцију

ОПТИЧКИ И ГУСТАТИВНИ СИСТЕМ

ВАЖНОСТ СЕНЗОРНЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ ЗА РАЗВОЈ ЧОВЕКА

добијене сензорним рецепторима информације

постура, баланс, тонус, савладавање гравитације, соматосензорна свесност, моторичко планирање

концентрација, креативност, радне навике, читање, писање, математика, решавање проблема

моторичке вештине, перцептивне вештине, емоционално сазревање

Знакови који указују на проблеме са сензорном интеграцијом

- прекомерна или недовољна осетљивост на додир, звук, призор, покрете, окове или мирисе;
- проблеми са пажњом и самоконтролом: бука из позадине или визуелни утицаји га ометају, раздражљивост, тешко се смирује;
- искључивање и/или повлачење у себе;
- социјално емоционалне тешкоће;
- проблеми са равнотежом, кретањем, комуникацијом и говором, моторичким планирањем.

Програм терапије сензорне интеграције на коњу и уз коња

У програм терапије сензорне интеграције укључена су деца са дисфункцијама и тешкоћама сензорне интеграције, саморегулације, поремећаја мишићног тонуса, тешкоћама у финој и грубој моторици, поремећаја моторичког планирања, слабе организације понашања, поремећај перцепције, поремећај узбуђености, поремећај будности и отежаног играња. Сензорно интеграциона дисфункција као неуролошки поремећај може се појавити као самостална тешкоћа или може бити обележена одређеним стањем, синдромом или болести у случајевима недовољне зрелости нервног система због превременог рођења, код деца са тешкоћама у моторном развоју, код церебралне парализе, деце са аутистичним спектром, деце са оштећењем вида, деце са поремећајем пажње (АДХД), деце са тешкоћама у језику и говору, учењу, деце са оштећењем слуха, деце са интелектуалним тешкоћама и др. Деловањем на процесе

сензорне интеграције, њиховом (ре)хабилитацијом увек се побољшавају функционалне способности и враћа понашање детета. Терапија сензорне интеграције према Ј. Аирес доказано побољшава квалитет прилагођавајућег понашања детета и омогућавају му примерене реакције на захтеве околине.

Циљ и сврха СИ терапије

Побољшање способности детета за интеракцију са објектима у простору у:

- повећање трајања реакције прилагођавања на сензорни наддражај;
- развијање реакција прилагођавања;
- повећање самоверења и самопоштовања;
- побољшање когнитивних способности, стицање говорних способности, подизање квалитета школских постигнућа;
- развијање личних и социјалних способности.

2.8. Интернационална федерација за јахаче инвалиде

Терапијског јахања у САД еволуирао из два правца – адаптиран спортски модел практиковали и „британски“ програм јахање за инвалиде, а више клинички модел Немаца и швајцарски који наглашава лечење. Филозофска позадина за ова два модела се разликују по томе јер британски модел промовише ментално и физичко благостања кроз јахање као рекреативног спорта, док су немачки и швајцарски клинички модели основа на медицинској оријентацији која наглашава постуралност симетрије и као циљеве коњичких активности. У Сједињеним Државама ова два приступа су се придружиле трећем приступу који наглашава образовне циљеве. Свака област– рекреативна, медицина, и образовање специфични циљеви и технике и још све три преклапања допуњују и подржавају једни друге. Док је јахао за спорт и рекреацију, ученик добија драгоцено физичке предности. Нпр. док он или она учествује у образовном програму јахање, он или она такође учествује у узбудљивом спорту. У више од пет стотина организација које спроводе терапијско јахање, програми у Сједињеним Државама варирају у популацијама са инвалидитетом којима служе, циљеви су постављени за своје јахаче. Већина програма поставља висок декрет са нагласком на комбинацији учења награђивања активности до постизања најбољих могуће физички и функционалних нивоа. Већина програма у Сједињеним Државама од изабраних припадају Северној Америци, Јахање за хендикепиране, АСОЦИЈАЦИЈА (НАРХА) која поставља стандарде за акредитацију програма за терапијско јахање и стандарда сертификације за инструкторе. НАРХА ради одговорност и осигурање од незгоде доступан за јахаче, волонтере и особље; држи семинаре и конференције; и промовише образовање у терапијском јахању широм Северне Америке.

Лако је схватити друштвене, рекреативне и спортске аспекте јахања. Ово је један од најстаријих и најпопуларнијих светских слободних активности. Јахање се практикује у скоро свакој култури мушкарци и жене уживају блиске везе са животињама. У терапијском јахању клијенти са инвалидитетом заједно са професионалним инструктором, лидер коњ, стаза и њихова посебна монтирања дају доживљај и пријатну активност. Они уче правила спорта, технике јахању и поступке за контролу њиховог тела да би са човека на коњу интеракција имала смисла. Студенти могу уживати практиковање вештине у затвореним и отвореним просторима, руту јахања, или напредује у тиму, дресури, и коњичким такмичењима.

Терапеутска употреба коња за лечење специфичних покрета дисфункције се зове хипотерапија (hippotherapy) – буквално „третман уз помоћ коња“ од грчке речи – хипос, што значи коњ. Хипотхерапију спроводи физикални или радни терапеут, рад са инструктором јахања и посебно обученим коњем. Улога клијента није да утиче или контролише коња, али јесте да одговори од постуралном ставу у покрету коња.

2.9. Услови и организација у центрима, ресурси и потребе и специфичне едукације

References

Cousins. N. (1989). **Head First**. New York: Penguin Rooks. 126 – 27. Oetter, P. (1987). Course notes. University of New Mexico.

Како се спроводи терапијско јахање

Како се коњ креће јачачу се константно ремети равнотежа и захтева трајно наизменично стезање и опуштање мишића. Ова вежба ангажује и дубоке мишиће до којих није могуће доћи уобичајеном физикалном терапијом. Тродимензионални ритмични покрети коња слични су покретима ходања и уче мишиће ногу и трупа ритмичним покретима. Постављајући јачача у различите положаје на коњу, могу се вежбати различите групе мишића. Заустављање и поновно кретање коња те промена брзине и смера придоносе жељеном учинку.

Интерактивна стаза / кардио стаза за јахање

- **јачање мишића**

Мишићи се јачају због повећане употребе током јахања. Иако је јахање вежба, доживљава се као ужитак те због тога јахач има већу толеранцију и мотивацију за продужење времена вежбања.

- **побољшање координације**

Бржи рефлекси и боље моторичко планирање јахање коња захтева добру координацију како би се добио жељени одговор од коња. Како коњ даје повратне информације на сваки јахачев покрет, лако је видети кад се поступа исправно. Понављање одређеног следа покрета потребног за контролисање коња убрзава рефлексе и помаже у моторичком планирању.

- **растењање укочених мишића**

Јахање коња захтева растењање мишића абдуктора (примицача) бедра. Ово се постиже истезањем пре јахања те почетком јахања на уском коњу и постепеном прелазу на шире коње. Гравитација помаже растењању предњих ножних мишића кад јахач седи на коњу без стремена. Јахање са стременом у разини пета или испод помаже истезању Ахилове тетиве и мишића листа. Мишићи стомака и леђа се истежу ако се јахач охрабри.

Психолошки ефекти

- **уопштено добро осећање**

Слика 34. Тимски третман

Вежбање на свежем ваздуху у природи, изван болнице, здравствене ординације, терапијских просторија и дворана или куће помаже људима да се осећају боље.

- побољшано самопоуздање
Самопоуздање се стиче усавршавањем вештине коју обично изводе здраве особе. Способност контролисања животиње која је много већа и јача делује врло повољно на самопоуздање. Учествовање у догађајима као што су приредбе и изведбе повећава осећај постигнућа.
- повећано занимање за спољни свет
Особама које допуштају болести, поремећају или инвалидности да их ограничи, свет се сваким даном све више сужава. Јахање повећава занимање за догађаје око јахача, јахач истражује свет са коњем. Чак и вежбање постаје занимљивије ако се ради на коњу.
- повећано занимање за властити живот
Узбуђење при јахању, доживљаји и искуства стимулишу јахача, подстичу га на разговор о томе и на комуникацију.
- побољшане способности преузимања ризика
Јахање је ризичан спорт. Јахач треба да научи да контролише страх кроз остајање на коњу, као и при покушајима учења нових вештина и положаја на коњу.
- развој стрпљења
Како и коњ има мозак, јахач се учи стрпљењу док покушава изводити вештине на коњу ако коњ не сарађује. Понављање темељних принципа јахања такође помаже развоју стрпљења.
- емоционална контрола и самодисциплина
Јахач брзо научи како јахач без контроле значи коњ без контроле. Викање, плакање и емоционални испади узнемирују коња, што опет плаши јахача. Јахачи уче да контролишу своје емоције и прикладно их изражавања.
- осећај нормалности
Током усавршавања вештине за коју се сматра како је тешка и посве здравим особама, јахач се осећа нормалним.
- повећање контроле
Јахач почиње доживљавати како има све већу контролу над својим животом и светом како се повећава могућност контролисања коња.

Социјални ефекти

- пријатељство иако јахање може бити самостална активност, обично се спроводи у групама
Јахачи деле заједничку љубав према коњима и заједничко искуство јахања, што је добар темељ за градњу пријатељства.

- развој поштовања и љубави према животињама

Коњи захтевају много неге и пажње. Јахачи се вежу за ове животиње. Развијају интересовање за њих и уче како да се о њима брину. Науче како на прво место ставити потребе коња.

- повећање искуства

Разним искуствима повезаним са јахањем нема краја. Од самог јахања па бриге за коња, одлазака на изложбе и извођење програма, учења грађе коња, јахач непрестано доживљава нова искуства и расте.

- учење читања

Пре него научи да читата особа треба препознавати различите облике, величине па чак и боје. Ово се лакше може научити на коњу, кроз игру и активности. Кад је учење део јахања, мањи је отпор према томе. Употребом знакова постављених око арене могу се учити слова те читање речи. Игре које укључују речи и знакове за „излаз”, „опасност”, „стоп” итд. помажу учењу важних вештина укључујући читање.

- учење математике

Бројање се може научити бројањем коњских корака огућује јахачу одлазак на места која су иначе недоступна због могуће инвалидности или болести.

- ужитак

Јахање је неоспорно забавно. Јахач доживљава узбуђење и ужитак сваки пут кад дође на час.

Едукацијски ефекти

Почетни математички појмови се успешно уче у арени кроз разна очигледна средства. Класификације и серијације, бројање истих предмета, именовање бројева , постављених у арени. Делови тела коња су интересантни за именовање и бројање у почетним математичким појмовима (уши, ноге коња...)

Сабирање и одузимање се уче кроз игре бацања бројем означених предмета те додавања и одузимања бројева. Учењем математичких концепта кроз игру смањује се отпор према учењу.

- моторичка стратегија

Чак и једноставни задаци као држање и кориштење оловке захтева опсежно моторичко планирање. Знати шта долази прво у распореду догађања важан је део спровођења свих активности. Те и друге вештине уче се током јахања кроз употребу препрека и многих других игара и активности.

- побољшана око – прст координација

Координација између ока и кажипрста је важна за вештине као што је писање. Ове се вештине могу научити у активностима и играма терапијског јахања.

- видна/просторна перцепција

*Видна и просторна перцепција јест наша свест о облику и простору и наше разумевање повезаности међу облицима у околини. Овде је укључена усмереност (разликовање левог од десног); просторна перцепција (разликовање објеката који су по облику слични, али просторно различити, нпр. „х” и „б”); перцепција облика (нпр. разликовање „х” и „м”), препознавање ликова (разлучивање лика од позадине) и видна секвенцијална меморија (као памћење симбола у посебном низу или узорку). Поставке читања и математике укључују видно-просторну перцепцију. Видно-просторна перцепција се побољшава као природан резултат контролисања коња. За побољшање овог подручја могу се радити додатне вежбе.

- диференцијација

Слика 35. Диференцијација

Јахач учи диференцирати (разликовати) значајне од безначајних подражаја из околине. Побољшање овог подручја наступа кад јахач научи обраћати пажњу на коња и ствари које могу утицати на коња.

За кога?

Не постоји типичан полазник терапијског јахања. Већином су то деца, али могу бити и одрасли свих узраста који имају физичка оштећења од церебралне парализе, мултипле склерозе, мишићне дистрофије, трауматског оштећења централног нервног система, спина бифида, параплегија, има визуалне или слушне сметње, то су непривилегована деца са посебним потребама, деца са менталном ретардацијом, сметњама у учењу, Даунов синдромом, аутизам, или неке друге дијагнозе и стања, урођена или стечена – индикација су за кориштење програма терапијског јахања.

Програм прилагођеног коњаништва за особе са посебним потребама нуди могућности попуштања спазума, регулисања хипотонијских стања, развој симетријализације и баланса, побољшање моторичких способности, али и развој самопоуздања и комуникацијских способности, концепта позитивног прихваћања стварности емоционалне интелигенције и социјалних вештина...

Циљ терапије

је унапредити квалитет живљења особа са посебним потребама кроз изванредне ефекте терапијског јахања делећи знање, искуство и инспирацију, те унапредити односе међу људима са остатком живог света.

Актуелности

Зашто су власници љубимаца здравији од других људи?

Наизглед чудно питање, али упућени кажу да постоји много доказа да је држање мачака, нпр. корисно за људско здравље из два разлога. Најпре физички контакт са мачком смањује и ублажава стрес: мачка се телом мази о господара, а он јој узвраћа мажењем.

Када су неке власнике мачака у медицинским лабораторијама прикопчали на електричне апарате за мерење физиолошких реакција, показало се да се њихово тело приметно смиривало кад би почели мазити своју мачку. Смањује се унутрашња напетост и тело се опушта. Овај облик терапије доказао је своју вредност у одређеном броју случајева када се стање душевних болесника видно поправило након што им је дозвољено да држе мачке.

Други разлог овог благотворног дружења је једноставан однос са мачком. Не ради се само о додиривању, већ и о психолошком односу, лишеном сложености, неповерења, контрадикција које владају међу људима. Психички рањеним у међуљудским односима, дружење са мачком може пружити огромну корист, враћајући им веру у пријатељство и уништавајући њихов цинизам и сумњичавост. Једно истраживање спроведено у САД, показало је да људима које стрес води у инфаркт, поседовање и дружење са кућним љубимцем може дословно спасти живот, јер смањује крвни притисак и смирује преактивно срце.

Кућни љубимци подижу власницима IQ!

Ако имате дружељубивог пса или мачку, они могу пуно тога више пружити од мало забаве за децу, каже признати социолог на државном универзитету у Канзасу Воб Рогеску. Кључна ствар је у односу између кућног љубимца и детета, а не само у чињеници да поседујете животињу.

Уопште су уочени бољи резултати у решавању тестова интелигенције, те остали резултати у когнитивном функционисању деце која имају однос са неким кућним љубимцем.

Истраживање је спроведено на 88 домаћинстава на Manhattanu током 5 година, а спроводила су се над децом старости од 3 до 6 година, те су укључивала испитивања и кућне посете са њиховим родитељима. Само држање животиња у свакодневном окружењу ће имати мало или никаквог утицаја. Битна је повезаност и време које дете проводи са кућним љубимцем. Што је више дете интерактивно са љубимцем, то се види већи утицај љубимца на његов развој, наравно. Морамо бити свесни да ни најбоља веза са љубимцем неће надоместити пуно већи утицај који детерминише људски интелектуални развој, а то је свеукупни квалитет породичног окружења.

Оно у чему животиње помажу деци су да деца доживе свест са стајалишта животиња, а то се показало као најбољи окидач пораста интелигенције.

У тестираном узорку, деца у домовима са кућним љубимцима имали су за 5 бодова боље резултате IQ теста од оних који немају животиње, а најбољи резултат имала су она деца која имају добар однос са својим длакавим пријатељима. Највише бирани кућни љубимци су мачке и пси, са тиме да се са псима остварује бољи социјални контакт – најбољи љубимац је онај који вам дође када сте тужни, погледа вас и каже: „Хеј, ма све је О. К.“ Такав тип љубимаца пружају сигурност својим власницима.

Друга добра страна, осим пораста резултата на тестовима интелигенције, јест још једна велика бенефиција: деца са кућним љубимцима имају научену одговорност, те способност погледа на свет са више другачијих погледа. Током истраживања, полагала се пажња на то колико дете проводи времена са кућним љубимцем, да ли се брине за његове потребе (шетња, давање хране) и да ли љубимац спава у истом кревету са дететом, те да ли љубимац често путује са дететом. Највећа улога кућног љубимца у дететовом животу јест та да деца користе своје љубимце за слушање њихових проблема.

Терапијско јахање и допунске активности могу користити специјални едукатори који користе коњичке активности за побољшање квалитета живота ОСИ. Опет, Јахачка вештине нису примарни циљеви.

Клијенти имају различите циљеве и могу радити да јашу са инструктором, специјалиста коњичких наука, специјални едукатори, стручни специјалисти, менаџери за активности, за рекреације или камп лидери, или други са посебним вештинама које се могу применити на коњу. Примарна корист може бити образовне, социјалне, стручно, или за посебне пројектне оријентисане активности, као што су клубови. Ове активности су активности уз помоћ животиња и не треба да се лажно приказују као терапеути за терапеутско јахање или терапије и активности уз помоћ коња. Ови последње третмане захтевају обучене специјалисте за посебне области за обављање и усмерење сваког појединца у јединствен приступ. Резултати ових сесија могу бити импресивне и пружају клијентима могућност са много добитака.

Када радите са специфичном популацијом, посебно са људима који имају сметње у развоју, морате размишљати о конкретним одговорностима. Инструктор који преузима одговорност за „терапијског јахања – инструктор“ је квалификован да обави тај посао. Да ли ваше квалификације постоје у правном систему током парнице? Ако програм

наводи да је радио терапију, (то би могло да се изведе из наслова програма?) Може се обезбедити документација која афирмише квалификације особља и правилност терапијских процедура које се обично користе у здравству „терапије“? Поље терапијског јахања више није у повоју. Има историју и развијене стандарде за коришћење које је обезбеђено становништву. Свако укључен у ову област морају се придржавати ових стандарда и преузети одговорност, у горе наведене правне поставке. Ово је професионална одговорност која погађа свакога на терену. Један лош пример може повредити друге програме и евентуално национални имиџ терапијског јахања. Нико више не може ставити дете на коња и назвати терапијским јахањем без стављања себе у опасност. Важно је да се контактира агенција која поставља стандарде за праксу у вашој земљи за информације и обуку. Те агенције укључују RDA, monarch, canter, Kuratorium fur Therapeutisches Reiten, Associazione Nazionale Italiana di riabilitazione equestre, Austrian Kuratorium fur Hippotherapie и оних у другим земљама широм света.

Термин ТЕРАПЕУТСКО ЈАХАЊЕ је кровни термин који се односи на јахање у окружењу које је специјално опремљено за руковање особе са посебним потребама. Инструктори и асистенти су обучени не само у јахању, већ и: да разумеју проблеме који су представљени од стране сваког инвалида и знања о њима развијати наставне технике које су потребне за посебне потребе:

- школовани и утренирани коњи посебно за хендикепиране јахаче користе специјалну опрему за компензацију особа са инвалидитетом;
- који се бави безбедносним факторима јединствени код особа са инвалидитетом.

Важно је као учесник терапијског јахања да се поносе сопственом знању и вештинама и у својим достигнућима. Стављања у „терапијско јахање у окружењу“, међутим, не да се претвори у терапеута, тренера или инструктора јер свака од ових функција захтева специфична знања и вештине. Ми остајемо оно што смо били обучени да будемо: специјално образовање или прилагођавања физичког васпитања, психологе, рекреативне терапеути, радни терапеути, физиотерапеути, инструктори јахања, Коњски тренери, и тако даље. Али, радећи са посебним становништвом, морамо да стекнемо специфична знања о тој популацији, а затим покажите наше вештине другачије. Коњски тренинг такође захтева посебна знања и додатну обуку за правилно управљање коњима у његовој околини. Када посебна популација се комбинује са поставком коња, екипа је потребно да обезбеди техничку експертизу медицинску и специјализовану, обука коња је потребна да се односе на потребе клијената. Нпр. настава одраслих захтева другачију базу знања него настава за малу децу. Настава појединца који не могу да се крећу на нормалан начин захтева посебна знања, али ваше професионалне вештине као наставник или инструктора не мењају

Реч упозорења: Не говори да је оно што сте ви или ваш програм радили је ФИЗИКАЛНА ТЕРАПИЈА. Осим, наравно, ако сте физиотерапеут. У већини држава у САД, забрањено је наступ са физикалном терапијом, осим ако нисте лиценцирани физиотерапеут. Ако нисте квалификовани као физиотерапеут могло би да се у тој позицији, када се открије кршење онда се кажњава новчаном казном или судом. Термин

се користи на разумљив начин. Учесник је физичко; јахање је терапеутско. Стога мора бити физички + терапија = физикална терапија. ПОГРЕШНО!

Постоје многи аспекти јахања који су донели људе до стабилности, али је коњ тај који је главни фактор. Коњ има јединствену природу и нуди богат асортиман покрета који могу много учинити чуда за људско тело и ум. Терапијски ефекти јахања могу укључивати: ВЕЖБЕ за децу и одрасле са инвалидитетом који обично имају мало приступа квалитету вежбе које пружа јахање. Јахање укључује све мишиће у телу и поред тога подстиче све телесне системе. Јак кардиоваскуларни систем и снажан капацитет плућа су обавезни да направе особу функционалном. Многа деца и одрасли са тешким телесним проблемима су слабо развијених плућа, због њихове ограничене могућности оспорава свој кардиоваскуларни систем. Вежба може бити као што је по систему потпуно нови сет батерија. Овај аутор је био импресиониран великим променама које се увиђају код клијената у својој пракси чак и након месец дана терапије или јахања. Ова промена је последица повећаног вежбања која се наметнула клијенту као део третмана код „терапијске“ интервенције.

Тродимензионални свинг ход

Коњ изазива јахача преко карлице, трупа и раменог појаса да реагују на начин врло сличним онима у продукцији нормалног људског хода. На коњу, особа може заправо осећати шта је ходање, тј. масу коју носи кроз ноге када нормално хода. Мало пре осам година мој клијент је навео, „коњ ми даје дуге ноге и хода за мене“. Једним, често чује инструктор, терапијским јахањем, споменути јахач лакше хода након коришћења хода коња. Коњ је обезбедио јахачу са горњег и доњег дела тела, сензацију и створио менталне слике ходања.

Баланс лево-десно, напред-назад, и горе-доле кретања коња имају ефекат лагано пребацивање јахача из равнотеже у десно, све у свему до центра, ван равнотеже лево и натраг у центар. Ово константном пребацивање помаже развоју баланса у јахача. Многи људи са физичким инвалидитетом имају потешкоћа са равнотежом која изазива велике проблеме у нормалном функционисању.

Стимулација Таласастих покрети из хода коња се преносе на јахача који обезбеђује неуромускуларну стимулацију уз повећање кардиоваскуларног излаза и дисајну побуду. Овај нуди јахачу богат извор сензације. Ритмички покрети на коњу је пронађен да буде опуштајуће и умирујуће за људско тело и ум.

Спајање Коњ је друштвено биће, који ће се лако везати за људе. Коњ ће прихватити јахача без претходних предрасуда. Он ће толерисати понашање јахача док су људи ти који тешко прихватају коња. Он одмах враћа доброту и љубав и реагује на команде јахача. Успостављање контакта је пут да буде основа за развој комуникације

Дисање Вежба повећава дисање који за узврат повећава способност вокализације. Говор захтева снажна плућа. Кроз плућа пролази ваздух преко гласних жица да производи звук. Даље, повећање дисања такође повећава будност (Oetter, 1989.). Као

резултат како подстиче и ефектима покретања говора, може се видети повећање друштвеног језика и говора.

Срећа и задовољство Norman Cousins (Cousins, 1989.), са својим лекаром, је документовао лековити ефекат позитивних емоција и смех на људском телу. Свакако, коњ доноси нам задовољство и окружење нам даје наду, одлучност, веру и сврху: сви елементи који Cousins осећа кроз ум и тело ће зарастати. Већина клијената у терапијском јахању, тј. програму на коњу није „болестан“, али може да се опоравља од болести или повреда због несреће. Чак дете са церебралном парализом покушава да преузме контролу моторике. Сваки терапеут, и свако ко ради са децом је приметио да када је клијент срећан и мотивисан, напредак долази много лакше. Дobar однос изгледа да помогне када се ради на томе да поврати функционалну способност организма.

Концепт јахања за особе са инвалидитетом је нагло порастао од 1970-их. За терапијско јахање да добије пуно поштовање заједнице, професионалци медицинске и здравствене заштите, едукатори и коњичка удружења, мора да се управљају на професионалан начин. Ово захтева све који су укључени да преузму одговорност за сопствене улоге и да се на одговарајући начин представљају. Ако су на задатку главни инструктори са јахачем са инвалидитетом, клијенти ће очекивати да та особа има знање, вештине и образовање за обављање посла. Многе земље захтевају сваку особу у овој области да прође квалификације тестова. Где се не траже тестови, свака особа мора преузети одговорност за уверите да је он или она квалификован за тај посао. Једно увек имајте на уму да када се узме на себе одговорност за бригу о другима, он или она узима и законску обавезу.

Поштовање које тражиш, вештине које поседујеш, професија којом се бавиш и оно што пружаш свом клијенту је толика у границама твојих могућности, на твој тренингу.

Вишестрани програм у терапијском јахању

Хипотетички поглед на терапијско јахање и активности уз помоћ коња, центар који дајемо за пример, који следи има за циљ да покаже вишестраност у програмима ТПК/АПК. Програми терапијског јахања обухватају све аспекте употребе коња у терапијске сврхе а које су са инвалидитетом. Коњ се користи као средство за остваривања циљева у раном детињству у развоју грађанског образовања, физикалну рехабилитацију, психијатријску интервенцију, професионалну рехабилитацију и социјализацију, вештина...

2.10. Модел центра из Србије

Слика 36. Логотип Центра за ТПК/АПК из Србије

Пет година трагања за успешним центрима Америке, Канаде и Европе који имају дугогодишњу традицију у свом раду (скоро цео један век) са децом са сметњама у развоју и са инвалидитетом на пољу хипотерапије и спортског јахања инвалида, подстакло нас је да формирамо (члан тима аутор овог докторског рада) комплетног тима. Учествовали смо на једном пројекту где су се укључили стручњаци из Удружења „Потковица“ и тако добили могућност да се исти едукују и добију дипломе Терапеута за спровођење терапија и активности уз помоћ коња. Покушали смо након три године да имплементирамо све најбоље што чини један центар за хипотерапију и активности уз помоћ коња. Посебно задовољство ми је у овом раду описати, први центар у Србији који ће својом организацијом, тимским радом и менаџерским поступцима допринети системском решењу ове области у Србији. Последње две године за пример добре праксе даје наше државе РС на међународним стручним скуповима, даје се удружење „Потковица“.

Циљ удружења, поред терапијског рада, је и ширење и развој волонтерства. У удружењу имамо 15 волонтера, различитих образовних профила. Велика су им помоћ у реализацији терапијског дела програма, али и у бризи о коњима, као и опреми за јахање. Важан предуслов за волонтера у хипотерапији је да воли коње и да жели да научи више о коњима. „Захваљујемо се свим дивним људима који својом енергијом и временом поклоњеним програмима хипотерапије, само потврђују снагу људске тоpline и љубави“, речи су менаџера Центра мис Маје М.М. Ево шта је написала једна волонтерка удружења: „Кључно питање које ми постављају људи када им кажем да сам волонтер удружења „Потковица“ је зашто? Уврежено је мишљење да све што радимо има неки „виши циљ“, али се на жалост под „вишим циљем“ углавном подразумева материјална корист. Када нема материјалне користи, остаје недоумица зашто? Особе са посебним потребама на тежи начину који постижу резултате, али имају једну предност, труде се око малих ствари и радују се сваком успеху. Они нас уче упорности, стрпљењу и увек и изнова спремности за нове промашаје и покушаје. Одустајање значи престанак борбе за квалитетнији начин живота, а то је нешто што се не може дозволити. Коњи су

стални учесници у програмима хипотерапије. Као изузетно друштвене животиње својом појавом, али и неизмерним трудом да вас нити једним својим покретом не повреди, изазивају страхопоштовање. Њихова стрпљивост у раду и спремност разумевања потреба и жеља јахача су особине које их издвајају од осталих животиња. Када се након овога постави питање зашто бити волонтер овог удружења, одговор постаје јасан. Главни мотив рада у удружењу јесте систем позитивних вредности за који се надам да ће постати начин живљења свих људи, јер за мене већ има непроцењиву вредност.” Искуство волонтерског рада на Хиподрому оставило је утисак и на два струковна физиотерапеута која несебично помажу при извођењу терапијског програма: „По завршетку студија упознајемо се са новим видом терапије, који се ретко спомиње у литератури, али даје очигледне терапијске ефекте. Волонтирање на хиподрому пружа нам велико задовољство, пре свега упознавање једне племените животиње, као што је коњи и брига о њему. Са друге стране, рад са децом ометеном у психофизицком развоју, улагање труда за постизање што успешније стимулације развоја као и резултати који су уочљиви, чине да се поново са задовољством враћамо на хиподром. Подршка њиховим родитељима је истовремено тежак задатак, али побеђује осећај алтруизма који вас обузме када помогнете тим најчешће недовољно схваћеним и од превише обавеза уморним људима својим саветима, разумевањем. Невероватан је осећај среће који остаје када посматрамо како одлазе наши мали јахачи са осмехом на лицу који је изазвала ваша помоћ, топла реч и пријатељски загрљај. Ово искуство недовољно заступљене, али неспорно делотворне терапије која аргументује очигледним резултатима, представља изазов за даљи рад у овој струци.“

Слика 37. Мултидисциплинарни тим „Потковице“

Удружење „Потковица” је непрофитно, невладино удружење које се бави хипотерапијом, хабилитацијом и рехабилитацијом особа са инвалидитетом. Удружење су основали 2011. године у Београду водитељи програма хипорехабилитације, стручно оспособљени на основу програма акредитованог у Министарству рада и социјалне политике. Са обзиром на значај хипотерпије код великог броја најразличитијих болести, стања и поремећаја, веома је битно присуство стручњака који учествују било активно, било повремено као консултанти у програму. У свакодневном извођењу третмана присутан је и велики број волонтера, људи добре воље, који након едукације коју су прошли, несебично доприносе да се осмеси појаве на лицима свих оних који нам се прикључе. Поред изабраних сарадника, ту су и коњи – те племените животиње без чијег присуства би овај програм био немогућ. Извођење програма је у сарадњи са коњичким клубом „Сингидунум” који поседује специјално обучене и од стране стручног лица процењене коње. Спровођење програма хипотерапије одвија се на простору ЈП Хиподром Београд. Циљ удружења је унапређење квалитета живота особа са инвалидитетом као и испуњавање хуманитарних идеја кроз извођење хипотерапије, информисање, саветовање и дружење. У приоритете убрајамо и писање пројеката који би омогућили укључивање што већег броја корисника и на тај начин учинили приступачнијим овај вид терапије.

2.11. Бенефити хипотерапије

Уз помоћ хипотерапије здравље корисника може се побољшати са физичког, емоционалног, психолошког, друштвеног и едукативног аспекта. На физичком плану, хипотерапија утиче на: нормализацију мишићног тонууса, јачање мишићне снаге, повећање обима покрета, смањење стереотипних покрета, контрола држања тела, побољшање координације и равнотеже, симетрије покрета. Основа терапијског учинка хипотерапије али и свих осталих облика јахања је тродимензионално кретање коњских леђа где се при фреквенцији од 50 – 60 корака у минути на јахача пренесе од 90 до 110 импулса (што је једнако ритму људског хода) који се при правилном положају јахача преносе од карлице на труп, те посредно на цело тело и представљају физиолошки тренинг карлице и трупа. Са коњских леђа се на пацијента преносе тродимензионални покрети кроз све три равни: У сагиталној равни карлица се помера напред назад. У фронталној равни карлица се помера лево десно У трансверзалној равни су присутне ротације и дијагонална кретања карлице Јахач се при томе налази у тзв. инхибиторном, неутралном положају који минимизира спазме у мишицима, има широку базу ослонца на седиште и бедра који фацилитира (олакшава) седење, те врши абдукцију (ширење) бедара, која је важна код пацијената који су стално у колицима. Корисник је покретљивији и издржљивији, побољшава му се циркулација и дисање, сензорна интеграција, усмерава му се пажња и повећава концентрација. Усваја нове појмове, али и савладава вештину јахања. Што се тиче психолошких резултата они су следећи: Побољшано самопоуздање, повећани интерес за властити живот и околни свет, развој стрпљења, контроле и дисциплине. Друштвене предности хипотерапије укључују: Развијање пријатељства, развој љубави и поштовања према животињама, задовољство, стицање новог искустава. Едукативни учинци су: учење читања, учење математике, моторно планирање, побољшање координације око-шака, побољшање видне и просторне перцепције.

Слика 38. Тим терапеута

Физиотерапеут има улогу да искористи различите моторне обрасце који постоје код покрета коња и да их укомбинује код решавања проблема пацијената са моторним оштећењима и на тај начин омогући повољан функционални исход који се односи на оспособљавање и увежбавање најбитнијих моторних способности, односно могућности седења, стајања и ходања. Основа за извођење хипотерапије су различити концепти у физиотерапији (Bobath, PNF, Vojta). Радни терапеут је оспособљен да укомбинује ефекте покрета коња са другим стандардним техникама при раду на увежбавању fine моторне контроле, сензорне интеграције, способности храњења, побољшање пажње, увежбавању активности дневног живота. Логопеди могу да искористе покрете коња при фацилитирању физиолошких система који подстичу говор. У комбинацији са стандардним логопедским терапијским модалитетима логопед добија ефикасно лечење поремећаја у комуникацији и за циљ добије функционалну комуникацију.

Слика 39. Укључивање у програм

Хипотерапија се индикује од стране лекара, спроводе је специјално обучени терапеути који евалуирају сваког пацијента понаособ да би се утврдиле могућности укључивања у хипотерапију као једног од модалитета стратегије третмана. Хипотерапеут коначно процењује стање и одговоран је за сигурност пацијента, за правилно вођење коња и правилну помоћ асистента. Терапеути блиско сарађују са водичем коња да би искористили различите аспекте покрета коња, положаја, опреме и врсте активности како би осмислили најбољи план третмана и добили очекиване резултате.

Индикације и контраиндикације хипотерапије

Индикације за хипотерапију су следеће дијагнозе: церебрална парализа, мултипла склероза, последице цереброваскуларног инсульта, последице трауматске повреде мозга, параплегија, реуматоидни артритис, спина бифида, мишићна дистрофија, ампутације, ментална ретардација, Даунов синдром, аутизам...

Контраиндикације за хипотерапију су: искривљења кичме већа од 30%, нестабилност кичме, артрозе и луксације кукова, тежа остеопороза и патолошки ломови

костију, хемофилија, отворене ране (декубитуси), неконтролирани епилептички напади, цереброваскуларне сметње због анеуризме или ангиома и медикаментозна терапија која утиче на коагулацију крви.

Волонтирање

Волонтери су део јахачаког програма за особе са инвалидитетом. Многи од наших јахача не могу јахати без физичке, емоционалне и психолошке подршке волонтера. Они уносе ентузијазам и оданост програму терапијског јахања, а њихово велико разумијевање и дух отворе јединствен осећај заједништва. Само у једној години волонтери у овој области поклоне преко 9000 сати свог слободног времена (евидентирано у Словенији 2002. године у једном к. клубу) и тиме дали непроцењив допринос одржавању терапијског програма. Задатак волонтера је водити коња или помагати јахачу током јахања. Осим тога, они су укључени у бригу око коња те остале неопходне послове битне за одржавање имања, штала и друго.

Иако тога вероватно нисмо ни свесни, свако од нас је макар једном у животу волонтирао. Када се другар селио, а сви преносили намештај, то је волонтирање. Другарица треба да кречи собу, а нас неколико дође да буде од помоћи, то је волонтирање. Када помогнеш баки да пређе улицу, и то је волонтирање. Реч волонтер (franc. *Volontaire*) означава особу која бесплатно обавља неку службу, односно бити волонтер значи бесплатно служити. У свету, волонтерство и волонтирање дефинисано је на различите начине, али се може слободно рећи како је у својој најширој дефиницији волонтерски рад неплаћено, некаријеристичко, непрофитно, слободно изабрано деловање које се јавља у различитим облицима. Шта мотивише људе да волонтирају? *Вредности* – раде нешто што је у складу са личним жељама и уверењима. *Самопоштовање* – раде нешто добро. Нема негативних страна. *Едукација* – стицање нових знања и искустава. *Алтруизам* – понашање које је ради добробити другог. *Емпатија* – способност доживљавања емоционалног стања других, без очекивања награде из спољашњих извора. *Друштво* – упознају различите људе и проширују мрежу контаката. *Референца* – бављење друштвено корисним радом и активно учешће у мењању и побољшању локалне заједнице и друштва су одлична референца у радној биографији. *Према Европском манифесту о волонтирању, волонтирање је активност која се предузима слободном вољом појединца и личним избором и мотивацијом, без жеље за финансијском добити, у организованом окружењу (унутар невладиних организација, волонтерских центара, мање или више организованих неформалних скупова), у жељи да се помогне другим особама и друштву у целини, доприносећи заједничким вредностима, без личних интереса. Волонтирње говори више од препоруке.* У Европи је волонтерски рад једна од важних ставки у радној биографији. У Европи волонтира више од 100 милиона људи, а на глобалном нивоу се волонтерском раду посвећује огромна пажња. Зато су Уједињене нације 5. децембар прогласиле међународним даном волонтера.

„Пронађи и ти свој разлог за волонтирање и прикључи нам се!“ стоји позив на сајту „Потковице“.

Коњички клуб „Потковица“

Постојањем и радом Удружења за хипотерапију и активности помоћу коња „Потковица”, развила се потреба и за оснивањем Коњичког клуба „Потковица”. Клуб је основан у јуну 2013. године. Потреба је настала из чињенице да стручан тим удружења „Потковица“ да би обављао терапије у складу са програмима и стандардима Европске Уније, као обавезног члана тима, неопходног да би се обављала терапија, мора да има и терапеутског коња (лиценцираног коња). Обука, образовање и одржавање оваквог коња захтева посебно ангажовање и учешће уско стручних лица из области коњарства. Како на територији Републике Србије не постоји одабир, узгој и обука терапеутских коња проистекла је потреба за организовањем клуба који ће бити усресређен на ову делатност. У складу са сагледаним потребама формиран је Коњички клуб „Потковица”. Коњички клуб Потковица” је добровољна, невладина, спортска организација, основана као удружење ради организованог бављења спортом и остваривања циљева спортских активности чланова у области коњичког спорта и спорта особа са инвалидитетом. Један од циљева клуба јесте узгој, припрема, обука и школовање коња у складу са потребама терапијског јахања и активности помоћу коња (код деце, омладине и одраслих особа са инвалидитетом). Стварањем оваквих коња, оспособљених да буду део терапијског тима, постижу се бројни циљеви у оквиру подручја рада клуба. Ко се активно бави и промоцијом и едукацијом опште и здравствене популације у области подручија терапијске активности помоћу коња, као и промоцијом здравог стила живота кроз коњички спорт.

[\(www.sldkcs.org/ai1ec_event/podrucje-terapijske-aktivnosti-pomocu-konja-znacaj-i-uloga-zdravstveno-strucnog-tima/\)](http://www.sldkcs.org/ai1ec_event/podrucje-terapijske-aktivnosti-pomocu-konja-znacaj-i-uloga-zdravstveno-strucnog-tima/)

Активно ангажовање на унапређењу стручног тима и унапређењу развоја и одгоја терапеутског коња, даје вредност компететности за спровођење програма из подручија терапијске активности помоћу коња. Сарадња коњичког клуба и удружења „Потковица” омогућује мултидисциплинарни приступ, међусобни утицај и допуну.

3. ПРЕДМЕТ, ПОЛАЗИШТА И ЦИЉЕВИ ИСТРАЖИВАЊА

Велики број истраживача широм света из разних научних дисциплина трага за стратегијом коју користи нервни систем у програмирању покрета. Велики број експеримената је изведен да би се дефинисале варијабле одговорне за ове процесе. Истраживачи моторних способности заинтересовани су да разумеју организацију процеса укључених у селекцију и извођење покрета. Основни предмет овог истраживања је покрет као основ понашања, а који захтева озбиљан мултидисциплинаран приступ менаџмента, стручног тима у делу који се односи на рехабилитацију и хабилитацију у активностима уз помоћ коња. Главни предмет је тимски менаџерски рад и организација у центрима за тераписко јахање.

Циљ истраживања односи се на изградњу структуре (кадровске, архитектонске, грађевинске, асистивно-технолошке, програмске...) центара који се баве терапијама и активностима уз помоћ коња. Ово је покушај да се имплементира искуство ауторитета из света који се овом врстом активности баве последњих сто година. У Србији је то још увек на нивоу инпровизације. У свету сваки мало озбиљнији коњички клуб има добро организован менаџмент. Ако упоредимо искуства центара из Америке и Европе (где су ове врсте рехабилитације уткане у систем) са нашом земљом закључак је да систем у Републици Србији уопште не препознаје ову област. Зашто је за полазиште узет „покрет као основ понашања“ човека уопште? Сваки покрет, па и најједноставнији, изгледао је врло сложен. Морали смо истраживати управо моторичке покрете код деце / особа са менталним сметњама и тестирати стандардизованим тестовима моторику здраве деце / особа и то упоређивати да бисмо показали и доказали улогу коњског покрета (који су најсличнији човековом ходу). Тиме ћемо одговорити на питање: која је улога коња у спровођењу рехабилитације / хабилитацији код деце са сметњама у развоју и са инвалидитетом?

4. ОСНОВНЕ ХИПОТЕЗЕ

- X1– Програмска организација и опремљеност центара за спровођење активности и терапије уз помоћ коња по стандардима системски препознатим, доводе до квалитетнијег живота особа са инвалидитетом.
- X2– Особе са инвалидитетом нису хендикепиране искључиво својим стањем, већ предрасудама, неприхватањем и дискриминацијом. Менаџмент са стручним тимовима су основ за успешан рад у спровођењу терапија и активности уз помоћ коња као и потреба за уграђивање у систем државе.
- X3– Постојећи правни, институционални и кадровски потенцијали се недовољно брзо и неадекватно користе за интеграцију особа са инвалидитетом у социјалну средину кроз могућност коришћења јавних услуга. Едуковани топ менаџери из ове области се изузетно споро уводе у систем, како би се почело са изградњом центара.
- X4– Индекс заинтересованих особа са инвалидитетом за ову врсту центара није у корелацији са индексом моторног функционисања у овој средини, тј. нема ниједан центар који је опремљен свим потребним средствима (приступачан и организован простор опремљен дидактичким средствима, лиценцираним коњи итд.).

5. МЕТОДОЛОГИЈА НАУЧНОГ ИСТРАЖИВАЊА

Истраживање у оквиру предложене тезе, наставак је научно-истраживачког пројекта „Имплементација словеначког (ЕУ) модела за едукацију терапеута за извођење терапија и активности уз помоћ коња у Србији“ Заједнице дефектолога основних и средњих школа Републике Србије. Истраживање „Искуства са применом хипотерапије у ЕУ од 2006. до 2011. године”, је проведено прикупљањем искустава из великог броја организација, тј. центара за спровођење активности уз помоћ коња из Америке, Велике Британије, Немачке, Аустрије, Шведске, Словеније и Хрватске.

Тестирање експерименталне групе из Републике Србије је изводило 14 стручњака који су добили дипломе и звања „Терапеут за извођење терапија и активности уз помоћ коња“.

Искуства о примени хипотерапије је прикупљено од 150 центара (Улога менаџера у раду центара, избор – нега – школовање коња, тимски рад, индивидуални програми, терапеути, инструктори, терапије и активности уз помоћ коња, спортско јахање инвалида...).

Искуства су се прикупљала од стране учесника научних скупова, научних конференција, светских конгреса и дневно електронским приступима са информативним службама центара у Америци, Канади, Европи. Ако описујемо узорак истраживања постављени су критеријуми (након комплетног увида у организацију и рад центара) који су били релевантни за све центре:

- да припадају једној истој, а највећој струковној асоцијацији одређене земље (нпр. NARHA–Amerika...);
- да припадају категорији деце ометене у развоју : аутизам, церебрална парализа;
- да су истог узраста;
- да су истовремено укључени у програм рада центара;
- да су најпризнатији менаџери на челу центара (менаџери који су добили признања као и унапређени на послове који су на нивоу Универзитета и асоцијација на врху државе).

Постојале су и контролне варијабле: узраст, пол, ментални статус, образовни статус, етиологија, социјални статус...

Испитиване варијабле: нормативи и стандарди, психосоцијална подршка, приступ и комуникација програму, интерперсоналне комуникације, моторне функције, индивидуални програми, тимски приступ (исти број чланова тима и истих занимања), едукације.

Прикупљање података и физибилити студије

Истраживање подразумева процену стварне и декларативне, психосоцијалне подршке деци и одраслима са сметњама у развоју и са инвалидитетом. У првом делу се истраживало, испитали смо историјат и организацију центара у свету. Равноправно коришћење јавних услуга и могућност системски уређених центара за хипотерапију и активности уз помоћ коња као и спортско јахање инвалида. Интересантни су сакупљени подаци у вези интеграције инвалида у периоду од пре 60 година прошлог века. Истраживање је утврдило и едукацију и уску специјализацију кадра за ову област. Декларативна подршка тимова који су комплетни, подразумева анализу норматива и преузетих обавеза на основу потписаних декларација и повеља. У другом делу су прикупљани и анализирани подаци учешћа менаџера у асоцијацијама на врху државе познатим и признатим, те њихово учешће у научним скуповима, конференцијама, скуповима, конгресима...

6. АНАЛИЗА УТИЦАЈА ТЕРАПИЈСКОГ ЈАХАЊА КОД ОСОБА СА ИНВАЛИДИТЕТОМ:

Терапије и активности уз помоћ коња код деце са моторичким инвалидитетом

Слика 40. ОСИ, припрема коња за јахање

Постоје многе врсте деце са инвалидитетом код које ТПК/АПК могу да утичу на основне моторичке и комуникационе вештине. Нажалост, многи родитељи добијају мање-него-повољне прогнозе од саветника и људи из медицинске заједнице. Многи су рекли за њихову децу да се њихове способности и вештине никада неће побољшати. Саветници и терапеути који спроводе терапију уз помоћ коња у програму лечења детета, међутим, често виде напредак у способности детета. Понекад је побољшање драматично. Близанци, дечаки који су били са дијагнозом церебралне парализе очекивало се да никада неће да ходају. Након три године терапије уз помоћ коња, обојица су почели да ходају. Слично томе, млада девојка са Ретовим синдромом који је имала скоро никакав тонус мишића научила је да седи у седлу само после три месеца. То су огромне разлике – три године и три месеца. Један од тешких аспеката терапије уз помоћ коња је то да ће свако дете различито реаговати и нема загарантовано временски оквир у којем дете, родитељи, или терапеути могу да очекују да виде напредак. Постоји, међутим, општи закључак међу онима који користе терапију уз помоћ коња да су резултати постигнути и то постигнуће је било увек индивидуално. Једна од предности терапије коњима је због тога што је дете у стању да напусти више стерилано, понекад негативно окружење, канцеларије саветника и кабинетских терапија и унесу много интересантнији амбијент у активностима са коњима на ранчу. Сама та промена може бити посебно корисна за децу која живе у граду или градским срединама и често немају могућност да уживају у више руралним срединама.

Учење да јашу коња захтева равнотежу и координацију. Многа деца физички инвалиди немају тонус мишића, а самим тим и њихова координација озбиљно недостаје. Терапије уз помоћ коња даје хендикепираном детету физички угодан доживљај (учење да јаше коња) који такође помаже у развоју тонуса мишића, равнотежу и координацију. Она такође помаже детету развој и унапређује на координацију око-рука. То постиже исте резултате као стандарде физикалне терапије, али у много пријатном амбијенту.

Терапије често укључују више од јахања. Поред тога, како дете почиње да боље разуме, терапеут му може дозволити да почне усмеравање процеса четкање коња. Корак напред тако чини чуда за једно дете и његово самопоуздање, а да не помињемо да је то природно доношења одлука и решавања проблема путем активности. Неким инвалидима се побољша стање програмом терапија уз помоћ коња, укључујући : церебралну парализу, Даунов синдром, мултипла склероза, спина бифида, повредама кичмене мождине, повреда мозга, поремећаја пажње, можданог удара и оштећења вида. Занимљиво, терапија уз помоћ коња отвара друга врата за физички и ментално хендикепиране особе. Специјална олимпијада сада укључује коњичка такмичења на националном и међународном нивоу и параолимпијских летњих игара укључујући коњичке категорије.

Учинци терапије уз помоћ животиња код поремећаја у понашању

Слика 41. Емпатија

Фраза „мучи га тинејџерство” је донекле нејасна, а може да значи различите ствари за различите људе. Али у суштини, односи се на тинејџера који се бори са половином нивоа до озбиљних емоционалних и питања понашања. Тинејџер може експериментисати са дрогама или алкохолом, или чак постати зависник. Питања могу бити изазвана различитим стварима, укључујући и нестабилну или несигурну животну ситуацију код куће, или да проводе време са „погрешном групом”. Без обзира на разлоге, тинејџер који је емотивно нестабилан или понашања могу бити опасност за себе, своју породицу и своје пријатеље. Током година, психолози и саветници су

открили многе ефикасне програме третмана за проблематичне тинејџере. Онај који долази у први план су терапије уз помоћ животиња – или коришћење професионално обучених животиња као део процеса саветовања.

Студије су показале да ако проводи време са животињама пријатељски, чак и за кратко време као што је 10 до 15 минута, повећава количину **ендорфина** који се налази у тело и смањује ниво хемикалија која се зове **кортизол** – што је хормон који контролише стрес и узбуђење. Зато што су многи тинејџери проблематични јер су у близини – сталном стању емоционалне узбуђености и / или стреса, терапија уз помоћ животиња може помоћи да се осећају мирније. Терапије уз помоћ животиња може да помогне у невољи тинејџера јер га учи мирном, нежном понашању и добија боље резултате.

Неки људи чују „терапије уз помоћ животиња” и мисле да то значи клинци се једноставно друже са кућним љубимцима, али истинито АПК је формално, планирани програм у коме учествује тинејџери. Интеракција са животињом (а) под контролом, а врши се из одређених разлога. Објекти који се одлуче да спроведе терапије уз помоћ животиња обично спроведе опсежне студије и развијају строга правила и смернице за своје програме. Далеко од тога да насумично, ови програми су фокусирани и намерно, и често производе обележене позитивне резултате.

Слика 42. Терапија уз помоћ животиња

Саветници су видели тинејџере, чак и тинејџера из поправног дома, који не реагују на саветника док заправо „разговара” са терапијским псом или коњем. Неки су тако преплављени безусловном љубазношћу терапијског пса да се слома од плача. Ова врста емоционалног пробоја је од виталног значаја у лечењу проблематичних тинејџера, и омогућава тинејџеру да почне да се креће ка емотивном и психолошком исцељењу. У касним 1990-им, истраживање је спроведено на Институту за развојну психологију у

Лајпцигу у Немачкој. Десет учесника сви су имали различите врсте и степене проблема у понашању и емотивним проблемима, укључујући поремећаје у исхрани и анксиозност Сваки тинејџер провео 30 минута у терапији са животињама. Терапије су снимане и прегледане, са сваким учесником се прати промена у четири различита индикатора одговора: Иду у смеру држања, понашања према псу и понашање према терапеуту. Свих десет учесника су показали значајне промене у понашању када су ступили у интеракцију са терапијским псом. За тинејџере који се боре са болестима зависности, терапија животињама може да игра кључну улогу у њиховом опоравку. Зависност узима озбиљан данак на психу особе, укључујући и њихову слику о себи и својој способности да верују. Увођење обучених животиња у програм терапија, може да помогне тинејџеру да почне да ради преко ових осећања док постоји присуство животиње и прихватање тинејџерских сарадника у враћању позитивне слике о себи и способност да верују другима и сами себи.

Како терапија коњима помаже тинејџеру проблематичног понашања

–Пример из колеџа–

Correr Canyon Academy то је терапеутски интернат за девојке проблематичне у понашању 14 до 17 година старости и нуди College Prep програм, традиционални терапеутски програм, и терапије уз помоћ коња. „Имала сам доста проблема са бесом”, објашњава Сузан. „Бес са самим собом, са својим родитељима, са сестром, са мојим животом у основи. Морала сам да научим како да контролишем свој бес и шта да радим ако сам измакла контроли.” То је била идеја њене мајке да иде у школу са вршњацима, а да такође буде са својим другарима у домском смештају. Сузанина мајка је тражила интернат са школом више од годину дана. „Почела сам терапију када сам била око шест година, када су се развели моји родитељи,” каже Сузан. „То није био велики проблем тада, али се развио у већи проблем касније.” Она признаје да је хистерична, бесна, како виче и удара.

Временски период који води до уписа Сузанин у академији Correr Canyon је био јако буран. „Била сам, улазила и излазила у/из болнице пре него што су ме послали у Академију центра, а дијагностикован ми је биполарни поремећај у пажњи услед хиперактивности, лекари су покушавали да се прилагоде Сузан дајући јој лекове, надајући се да ће се смирити. „Имам више проблема са АДХД-ом, јер ја не могу мирно да седим. Ја не могу да се фокусирам на једну ствар на дуже. Али ја бих радије волела да ми не требају моји лекови”, каже она. На крају сваког боравка у болници, она је добровољно отпуштена са договореним планом између: терапеута болнице, социјалног радника и психијатара. После њеног четвртог или петог боравка у болници од 4 месеца, она је дошла кући, али Сузан понашање се не поправља. Три недеље након њеног коначног изласка из болнице 2005. године, одлучено је и требало је да приступи Correr Canyon Academy, тада су били у стању одмах да је приме.

Да би учествовали у терапији и активностима са коњима, програма на ЦЦА студенти су обавезни да преузму програм терапије. „Искуство са псима је заиста забавно,” каже Сузан. „Много пута радите са штенцима, јер они морају да буду

обучени, тако да покушавате да их научите да седе, али они неће послушати, јер не знају шта то значи. Покушавам да их научим да седну, устану, окрену се, скоче, и потребно је доста времена и стрпљења, тако да су ме научили како да будем стрпљив са стварима.” Када Сузан завршио терапијски програм са псима, почела је терапија са коњима. Њено искуство са терапијама са коњима у Correr Canyon Испоставило се да има много забаве. „Када сам отишла на терапије са коњима, играли смо се доста са коњима и радила са њима. Радила сам на приближавању са коњима, јер неки нису били велики људи према коњима, јер је било злостављања. Мени се није допало на терапијама са коњима. У ствари нисам била свесна да ми је у ствари стварно помогло јер не волим да причам пуно у терапији. Зато што сам јахала шест година, а постаје стварно досадно након десет година. За мене, узимајући у обзир рад са животињом је довело до много другачијег мог понашања.”

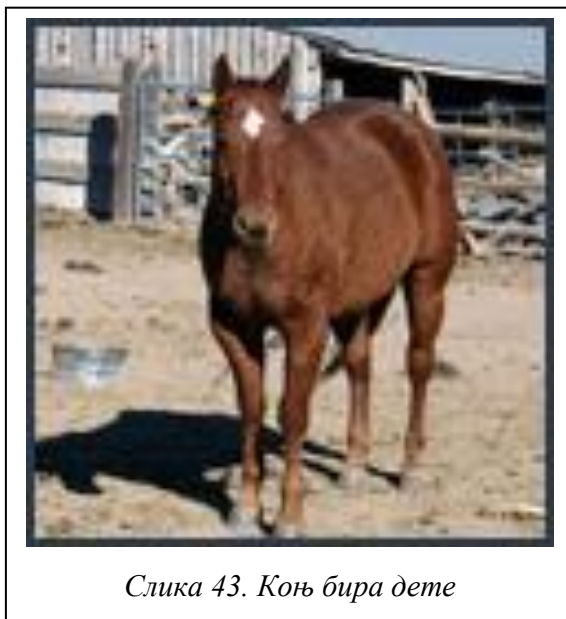
Сузан заправо је учинио много разговор са коњем, а према сајту Correr Canyon, коњи „служе као котерапеут, пружајући безусловну позитивност, поставља чврсте границе, испитивање граница ученика и пружање студентима прилику да науче да се саосећају, негују и брину за друге. Животиње не лажу, не манипулишу, или варају. Они су директни у комуникацији. Како студенти раде са животињама, оне почињу да схватају да не лажу, манипулисање и варање не раде, они почињу да формирају везе и прошире своје видике изван себе“.

„Играмо доста игара у програму коња”, објашњава Сузан. „Један од најтежих игара које сам икада играла се зове флипер. Ниси имао вербалну комуникацију са коњем, а ви морате да водите коња преко препреке, траве или било шта да га ви следити. Било је заиста тешко и нико није прошао курс. Било је и других ствари које смо радили превише, као одлазак у областима у којима је било два или три коња, а ми смо их пратили и разговарали са њима и покушала да их упознам. Није да седим тамо и разговарам са њима све време. Ја сам их мазила и покушавала да добијем боље сазнање о томе ко су они. „Сузан је имала прилику да јаше коње, јер је она пре јахала. „Ја сам јахала од петог разреда, а ја увек успоставим контакт врло брзо са коњем, али у школи сам била у могућности да сазнам више о коњу од онога што сам пре знала. Такве ствари због којих они не би волели да их људи додирују, или зашто се плаше људи уопште” каже она. „Нисам била баш добра у стварима које се раде пре терапије са коњем. Бити и радити око коња чини да се осећам боље и бринем о себи. Кад одем на јахање, осећам се боље, јер је то нешто што радим јако добро.”

Терапије уз помоћ коња научиле су Сузан како да чита говор тела – нешто што је са чим је имала проблема пре. „Ја бих погледала у његове очи и покушала да разговарам са мојим мислима. Научила сам како да успоставим бољу везу са коњем, а самим тим научила да боље читам покрете тела.” Сузан се недавно вратила кући, али она није завршила програм, због недостатка средстава. „Желим да се вратим”, признаје. „Стварно је тешко јер имам много пријатеља тамо и ја сам стварно везана за њих. Али, ја разговарам са мојим пријатељима из програма све време, а ускоро ћу у Калифорнију да посетим једну од њих.”

Сузан каже да је заиста уживала да иду у школу и на терапију у Copper Canyon. Данас, она наставља свој рад са коњима у близини куће. „Било је шест других девојака поред мене на програму уз помоћ коња у школи, а ми смо само радили са једним коњем, тако да је тешко рећи који коњ је реаговао на нас. Сада радим са коњима један-на-један све време, и то је лакше рећи да ли ми је или ако је учитељ,” каже она. Сузан се вратила из свог интерната са пуно искуства срећнијија, мирнија особа. „Била сам заиста у програму који ми је помогао”, каже она. „Много алата добила и много сам сазнала тамо, што никада не би сазнао да сам остала код куће. Заиста сам захвална на прилици која ми се пружила да одем у Copper Canyon Academy.”

Резултати терапија уз помоћ коња за децу са аутизмом и Аспергеровим синдромом

Слика 43. Коњ бира дете

И Аспергеров синдром и аутизам су под категорије веће категорије поремећај који се назива Первазивни развојни поремећај. Они имају сличне карактеристике, које су блажи Аспергер синдром, обухвата и вербалне и невербалне комуникације оштећења, хипер-фокусирани на једну или две специфичне области интересовања, неспретност и понављају обрасце говора.

Типични програми лечења за Аспергер синдром и аутизам са фокусом на модификације понашања и унапређење. Сложеност понашања се постепено повећава у покушају да помогне особи за даљи развој. Лекови се понекад преписују људима са Аспергер синдромом или аутизмом, али само да контролишу симптоме као што су хиперактивности или напад. Тренутно нема познати лек за ту врсту обољења или стања, како год га гледали. Истраживање терапије уз помоћ коња је релативно ново. Међутим, чак и међу професионалцима који верују да је више истраживања у реду, ту је општи консензус да терапије животињама могу бити веома користан додаток програму третмана за децу са аутизмом или Аспергер синдромом.

Терапије уз помоћ коња изгледа да има најбоље резултате. Ритмично кретање док дете јаше коња изазива код деце да се фокусирају на покрет. Дете индиректно учи како да се боље фокусира, које је потпомогнуто умирујућим дејством док јаше. Неки терапеути на ранчевима имају политику да пусте коња да изабере дете, уместо „додељивање” детета и коња једни другима. То је јединствен метод који је имао одличне резултате. Пратиоци особа ће довести дете до коња, и гледати на реакцију коња. Ако коњ прислања главу или њуши дете, то је индикација да се формира веза и дете је „изабрано”.

Поред покрета, доживљај када се јаше коњ, тактилна чула су стимулисана. Кожа коња је нејасна, грива и реп су груби, а нос је мекан. Откриће ових сензација често помаже да извуче дете напоље, стимулисање развоја његове вербалне комуникације и интереса у другим физичким објектима. Моторичке способности су се такође развиле – како дете учи да јаше. Терапија уз помоћ коња нуди сигурну, безбедну средину у којој ће терапеут или друго особље моћи бити на дохват руке за нове вештине које ће научити. Ове нове вештине, а дете је наставак унапређења на њих, повећавају своје самопоуздање, што повећава његову жељу и спремност да учи вештине код куће и/или у школи. Учење више није страшно, али забавно, занимљиво и корисно.

Способност детета за друштвену интеракцију је често побољшана или је добра. Терапијске сесије науче дете како да комуницирају са тимом стручњака у тиму. Групне сеансе дозвољавају детету да ради и игра се са другом децом и саветницима, науче како да изађу из сукоба, и како да помогну другима. Стручњаци који су стално укључени у терапије и активности уз помоћ коња у својим развојним програмима за децу са аутизмом увек имају приче, говоре о врло јасним закључком о побољшању које виде код деце. Не само да су основне комуникације и побољшане моторичке способности, али многа деца доживљавају побољшања у свом укупном расположењу. Деца која су раније била љутита са изливима агресије или ретко ко од њих са осмесима, су одједном смирени и са осмехом који показују лакше и чешће.

Као и код других врста терапије уз помоћ животиња, увођење животиње у интеракцију са дететом, изгледа да смири и умири дете. Разиграна природа животиња изгледа да привуче аутистично дете и извуче из њих „гранате”. Деца која почињу да се изолују су постали отворенији као резултат терапије уз помоћ коња. Често, почињу чинећи контакт очима са животињом, а потом са другим људима. Убрзо након тога, дете често постаје релативно отворено; опет, са животињом, а онда са људима. Дакле, да ли ви то зовете хипотхерапија, терапије уз помоћ коња или терапијско јахање, ово је моћан процес који се не може механички реплицирати. Само било ко са било којом врстом физичке или менталне неспособности могу имати користи – олакшања од учешћа на терапијама и активностима уз помоћ коња.

Терапија уз помоћ коња и деца са церебралном парализом

Људи свих узраста са церебралном парализом могу да уживају у интеракцији са коњима. Деца са церебралном парализом могу да науче да јашу и да то поделе са својим вршњацима. Код одраслих је то један вид слободних активности. Јахање захтева

вештине као што су правилан положај тела, добра координација и одржавање равнотеже на коњу. Јахачи са церебралном парализом могу напредовати од јахања са терапеутом поред њега до самосталног јахања. Неке особе са церебралном парализом више воле да уче вожњу кочијама а могу чак и да науче да воде коња у специјално дизајнираним колицима

Учење да се јаше коњ захтева равнотежу и координацију. Код многе деце са моторним сметњама долази до поремећаја мишићног тонуса а самим тим долази и до поремећаја координације. Терапија уз помоћ коња код деце са Церебралном Парализом пружа детету физички пријатно искуство које има утицај на мишићни тонус, координацију и равнотежу, побољшава држање тела, опуштање, побољшава покретљивост карличног појаса што утиче на покретљивост кукова и помаже равнотежи кичме, стабилизација главе, тела и удова. Олакшава учење самосталног седења, стајања и ходања. Поред тога терапија уз помоћ коња код деце са сметњама у развоју има утицаја и на самопоуздање кроз побољшану слику о себи (брига о животињама), развија љубав према другим бићима, побољшавање учења концентрације и свести о простору, подстиче могућност за преузимање контроле и одговорности, могућност преношења онога што су научили на коњу на свакодневни живот, помаже у превазилажењу страхова, јача осећање поверења и веру у сопствене способности, смањује фрустрације. Што се тиче сазнајног развоја терапија уз помоћ коња има утицаја на изградњу осећаја одговорности, изградња пријатељства и успостављање поверења у односу на коња, терапеута и других јахача, учење примања и давања помоћи, поштовање заједничких правила, учење компромиса, смањење агресивности.

Терапијске активности уз помоћ коња код деце са церебралном парализом се одређују на основу прегледа физијатра, педијатра и терапеута као једног од значајних чланова тима за спровођење терапије уз помоћ коња. Терапеут као и остали чланови тима имају унапред припремљен тест за утврђивање способности детета на основу кога ће се правити индивидуални третмани за свако дете појединачно. У зависности од способности детета у терапијским активностима учествоваће терапеут, помоћник трапеуту и водич коња.

Слика 44. ТПК/АПК за децу са ЦП

Час терапијског јахања код деце са Церебралном парализом, у зависности од могућности сваког детета појединачно, садржао би следеће делове:

- припрема детета за почетак часа (стављање одговарајуће опреме);
- заједничка припрема коња за терапију (ако је дете у могућности);
- обављање терапије са одређеним програмом вежби;
- враћање коња у његов бокс и распремање.

Табела 1.

ИНДИВИДУАЛНИ ПЛАН ПОДРШКЕ ЗА ТЕРАПИЈЕСКЕ АКТИВНОСТИ УЗ ПОМОЋ КОЊА	
Задаци	Упознавање детета које је са церебралном парализом са границама сопствених могућности, омогућавање савладавања спастичитета активним учешћем, значај релаксације у контроли покрета, развој и богаћење сензомоторног искуства, способност опажања у средини, развој моторике и моторних вештина, развој говора и језика, емоционални развој и социјално прилагођавање
Садржај	<ul style="list-style-type: none"> • Вежбе релаксације • Вежбе дисања • Вежбе кретања • Вежба за развој визуомоторне контроле • Вежбе за мале мишиће шаке • Вежбе за визуелно опажање • Вежбе за аудитивну перцепцију • Вежбе за тактилну и кинестетску перцепцију
<p>Вежбе на коњу</p> <p>Циљ вежби I и II је да се дете опусти</p> <p>Вежбе од IV до VIII су важне због тешкоћа деце са Церебралном Парализом да врше супинацију, пронацију, аддукцију и абдукцију</p>	<p>Вежба I</p> <p>Дете седећи на коњу диже руке изнад главе при том удише, затим по налогу терапеута спушта руке поред тела и издише</p> <p>Вежба II</p> <p>Дете шири руке у страну у висини рамена удише ваздух спушта руке поред тела и издише вазу</p> <p>Вежба III</p> <p>Дете подиже десну руку изнад главе затим је спушта тако што додирује леву натколеницу, па подиже леву руку и спушта је додирујући десну натколеницу</p> <p>Вежба IV</p> <p>Седећи на коњу дете спушта шаке на коња тако да су шака и подлактица окренуте према коњу (прониране подлактице), а</p>

<p>прстију и екстензију шака</p> <p>У зависности од тога која се вежба изводи зависиће да ли је коњ у покрету или стоји</p> <p>Терапеут придржава дете приликом извођења вежби</p>	<p>затим окреће шаке и подлактице у супротан положај (супинирани)</p> <p>Вежба V</p> <p>Дете седећи на коњу испружа руке испред себе затим подиже шаке симетрично нагоре и врши екстензију шаке, затим враћа шаке у првобитан положај по могућству да прсти буду што више опружени</p> <p>Вежба VI</p> <p>Као и претходној вежби заузима положај са испруженим рукама и симетрично покреће шаке обе руке у десну страну, враћа их у неутралан положај па их покреће у леву страну и враћа у неутралан положај</p> <p>Вежба VII</p> <p>Дете спушта шаке на коња са длановима окренутим ка коњу одваја палчеве од других прстију у абдукцији и прсте од 2 до 5 савија па их опружа</p> <p>Вежба VIII</p> <p>Дете спушта шаке на коња са длановима окренутим ка коњу одваја палчеве од других прстију у абдукцији и настоји да рашири све прсте, овом положају остају 3 секунде и враћа прсте поново у аддукцију.</p> <p>Вежба IX</p> <p>На леђа коња се стави мали штап (или оловка) и дете има задатак да на дат знак подигне штап или оловоку палцем и другим прстом, па да спусти на коња, па подиже палцем и трећим прстом, па палцем и четвртим прстом и на крају палцем и петим прстом</p> <p>Прави се мали полукруг јахањем коња до полигона где се налазе нацртани кругови на картону и дете ради следећу вежбу</p> <p>Вежба X</p> <p>Помоћник Терапеута приближава нацртан круг и дете са оловком описује кружницу прво са лева на десно па после са дено на лево. То прво изводи са левом па десном са руком</p> <p>Вежба XI</p> <p>Детету се даје у руке лоптица, и по налогу терапеута дете извршава следеће налоге: да стави лоптицу испред себе, да стави изнад себе, да стави са своје леве стране, па да стави са своје десне стране, да стави лоптицу иза себе (ово се изводи док коњ хода)</p> <p>И на крају понавља се Вежба I са којом је дете започело терапију</p>
--	---

Људи свих узраста са церебралном парализом могу да уживају у интеракцији са коњима. Деца могу научити спорт као што су јахање заједно са својим вршњацима. Одрасли могу благо јахање као рекреативне активности за дуг век трајања. Јахање захтева вештину, укључујући правилан положај тела, координације и равнотеже да руководи коњем. Јахачи са церебралном парализом могу напредовати у самосталном јахању. Неке особе са церебралном парализом могу да више воле да уче кочијама вожњу и могу чак бити у стању да возе из сопствених специјално дизајнираних колица.

Кроз терапију уз помоћ коња могу се спроводити различити видови програмских вежби као што су:

- програм за развој стимулативних, потпомогнутих и активних психомоторних вежби према интелектуалној и моторичкој старости за подстицање развоја статомоторике, сензомоторике, говора и интелектуално-сазнајних способности у раном узрасту;
- програм за развој визуомоторне контроле;
- програм за развој функционалне способности доњих екстремитета и трупа;
- програм за развој равнотеже и баланса;
- програм за развој контроле моторике тела;
- програм за уочавање и стабилизацију латерализованости;
- програм за координацију горњих екстремитета;
- програм за развој координације доњих екстремитета;
- програм за дефинисање доживљаја телесне целовитости;
- програм за осамостаљивање покрета и постизање тоничне уједначености;
- програм за развој гестуалног простора;
- програм за уочавање присуства другог;
- програм за уочавање и препознавање облика, тежина и ритмова;
- програм за орјентацију у објективном простору;
- програм за развој процене трајања и орјентације у времену;
- програм за развој прецептивних способности;
- програм за развој пажње;
- програм за развој памћења;
- програм за развој мишљења;
- такође се може вршити и обука за неки од параолимпијских спортова;

Контраиндикације за терапијско јахање

1. Ако се јахањем јахачево стање погоршава и/или се јавља бол
2. Ако постоји нестабилност или изражене абнормалности кичме: искривљење, акутна хернија диска, нестабилност кичме која се препознаје по слабом мишићном тонусу, немогућност задтжавање положаја главе код јахања – глава и врат се јако померају
3. Атлантаксијална нестабилност: нестабилност вратног дела кичме која се јавља код неких особа са Дауновим синдромом, од доктора тражити потврду да дете нема атлантаксијалну нестабилност
4. Фузија или фиксација кичме: терапијско јахање је контраиндиковано док кости не срасту, али ако нема довољно покрета да се тело прилагоди покретима коња
5. Искривљење кичме ако је веће од 30 %
6. Arthrogyphosis imperfekta: ако контрактуре зглобова спречавају сигуран положај
7. Coxa artrosis
8. Делимично или потпуно ишчашење кукова
9. Недостатак дела лобањске кости
10. Hidrocefalus – ношење шанта, ако нема погодне кациге која не врши притисак на шант
11. Osteoporoza
12. Osteogenesis imperfekta
13. Неуромускулаторне болести: појачан умор или бол
14. Мишићна дистрофија: превелики умор, превелика нестабилност трупа
15. Епилепсија: ако је било напада унутар задњих шест месеци, обавезно узимање лекова
16. Spina Bifida: ако јахач не може седети без велике лордозе/ кифозе, погоршања симптома, Chiari II malformација, погоршање након операције myelomeningocele, hidromyelia
17. Повреде кичме: повреде изнад Т–6, посебан опрез због могуће појаве декубитиса
18. Мождани удар: неконтролисани епилептични напади, анеутизми, ангиом или тромб
19. Ако је ампутиран део карлице
20. Тумори: ако узрокују промене у телу које су потенцијално опасне, нпр. повећана склоност лому костију
21. Diјabetes: симптоми ван медицинске контроле (особа не следи савете о прехрани и понашању), посебан опрез због могућих повреда коже и спорог зарастања

22. Кардиоваскуларни проблеми: ако срце не може поднети појачан рад, треба пратити стање јахача док је на коњу
23. Хемофилија: јака (<1% фактор)
24. Дебљина: ако утиче на сигурност коња, ако особа није у стању појакхивање и сјахивање извршити сигурно
25. Отворене ране на деловима где се врши притисак за време јахања/ ако јахање ствара ране
26. Умор: ако јахач након јахања је дуго уморан и то га омета у уобичајном функционисању
27. Алергија на коњску длаку, прашину или нешто друго у окружењу
28. Акутна стања код прогресивних обољења: мултипла склероза, мишићна дистрофија
29. Ако се не може осигурати потребна специјална опрема за јахача
30. Ако је интеракција коња и јахача штетна за једну или другу страну
31. Ако постоји страх од излагања ризику који је итекако присутан приликом јахања
32. Ако је јахача немогуће контролисати у потенцијално опасним ситуацијама (АДХД)
33. Ако корисник чини било шта чиме угрожава себе коње и људе око себе (самоозлеђивање)

Организације које се баве терапијским јахањем деце са церебралном парализом

The Unated States Para-Equistrin Association (USPEA) <http://uspea.org/>

7 Star Therapeutic Riding Centar <http://7starhorsetherapy.org/about-us/>

Agapé Therapeutic Resources <http://www.agaperiding.org/>

All Riders up <http://www.allridersup.org>

All Star Equestrian Foundation <http://www.allstarfoundation.org>

Alen's Place Therapeutic Riding Centar <http://www.allensplace.org>

Amazing Wings Therapeutic Riding Centar <http://www.amazingwingsinc.com/>

American Therapeutic Riding Centar <http://www.atrcok.org/>

Angels on Horseback <http://www.angelsonhorseback.org>

Animal Assisted Therapy Services <http://www.animalassistedtherapyservices.org/>

The Appalachian Foothills Therapeutic Equeastrian Centar <http://www.aftec.us>

Appalachian Therapeutic Riding Centar <http://www.atrcriding.com>

ARISE at the Farm <http://ariseatthefarm.org/>

ASPIRE Therapeutic Riding Program <http://www.aspiretrp.org/>

Astride with Pride <http://www.astridewithpride.org/> itd

ТПК/АПК за децу са церебралном парализом утичу на њихово моторно функционисање, баланс и равнотежу. Све то даље има утицај на њихово психолошко, социјално и емотивно функционисање. Кроз разна истраживања која су спроведена закључено је да Терапијско јахање има утицаја на моторно функционисање, долази до побољшања у равнотежи и тонузу мишића, постуралне контроле и равнотеже, као и да утиче на виђење самог себе и на социјалну прихватљивост

Цереброваскуларни инзулт / Ход

Људи који су доживели несрећу цереброваскуларну (ЦВА) или мождани удар може доћи до изазивања дефицита који проистичу из области мозга погођеног од можданог удара. Примери дефицита укључују губитак употребе екстремитета, као што је рука / рука, проблема или разумевања речи, односно укупни проблеми. РАТН Intl. центри нуде разне програме да раде са овим изазовима и онима који су имали ЦВА могу имати користи од угодних физичких активности која укључује коње. Они могу да науче да јашу или возе једном руком или могу користити прилагођене узде на њиховој слабијој страни. Јахање или вожња у групи је велико заједничко друштвено искуство, као и могућност да комуницирају са коњима.

Глувоћа

Људи који су глуви или оштећеног слуха могу да искусе побољшање самопоуздања и осећај независности и оснаживање поставши независни коњаник. Људи са оштећењем слуха ће се развијати на јединствене начине да комуницирају са својим инструктором и коњем – партнером, док уче јахање или вожњу.

Заостајање у развоју

РАТН Intl. центри су у стању да обезбеде различите рекреативне програма које одражавају личне преференције и избори за особе са сметњама у развоју. Учење способности јахања укључује слободно време и рекреативне активности сами и са другима, јахање у друштву са другима, смену, продужава време часа јахања и ширење нечијег репертоара вештина према независном јахању. Неке особе могу да изаберу да се такмиче у програмима као што је Специјална Олимпијада.

Деца са интелектуалним сметњама

Многи људи са посебним потребама су у могућности да уживају у програмима за јахање на основу које промовишу физичку активност и друштвене интеракције. Програми су дизајнирани за безбедност и строгим надзором, као и забавним и занимљивим активностима.

Терапијско јахање код мултипла склерозе могу бити велики извор вежби у којима људи са мултиплом склерозом могу да изаберу да учествују. Они могу да учествују у јахању у оквиру својих граница снаге и енергије и даље уживати активну рекреацију или спорт. Silkwood–Sherer i Varmbier (2007.) проучавали су ефекте хипотерапије на постуралну стабилност код особа са мултиплом склерозом. Они су утврдили да група

која похађа хипотерапију (9 одрасле особе) показали су статистички значајно побољшање у равнотежи мерена по Berg Balance skali (BBS) i Tinetti Performance oriented процени мобилности (Ром) после 7 недеља хипотерапијске интервенције. Упоређивање група од 6 одраслих особа нису показали побољшање у равнотежи. Између разлика група у ББС резултатима до 14. недеље су биле веселије, што указује да су побољшања у интервентне групе узрокована хипотхерапијским третманом. Ниједан од субјеката у било интервентној или групи контролној које учествују у другим облицима рехабилитације током третмана није показало резултате.

Дистрофија

Људи са мишићном дистрофијом могу да учествују у програмима у центрима за ТПК/АПК како би били ангажовани у угодним активностима. Јахачи могу да почну да буду више независни, али можда ће бити потребно више подршке како би њихова болест престала да напредује. Јахања се могу прилагодити могућностима и издржљивости јахача. Инструктор може да подржи њихов прелазак на програм не-обавезан, као што су јахање или хипотерапијски програм у зависности од њихове потребе. Ова флексибилност помаже особама са мишићном дистрофијом како би остали активни и ангажовани, а суочени са променама у њиховим способностима.

Спина бифида

Учесници са спина бифидом могу да учествују у активностима уз помоћ коња или терапија. Пре учешћа, доктор ће клијента морати пажљиво прегледати и видети рендген и ултразвучне снимке учесника, утврдити степен малформација. Свака промена у неуролошком статусу, морају се пажљиво пратити током учешћа у програмима јахање. Учење да јаше или коњ може бити оснаживање искуства и дозволи да неко са ограниченим покретима ограниченим од спина бифиде, искусе већу слободу на леђима коња.

Повреде кичмене мождине

Људи који су имали повреде кичмене мождине варирају ниво оштећења од чулних губитка квадриплегије. Комплетна кичмена мождина изнад Т-6 је контраиндикација за јахање, али не би нужно спречили учешће клијента у другим врстама програма као што су вожња и слободне активности. Многи људи који су имали повреде кичмене мождине могу да учествују у терапијском јахању, вожњи запрега или могу изабрати терапије и активности уз помоћ коња, за решавање изазова са суочавањем са њиховим повредама. Lehner, Kakebeeke, Hegemann, Baumberger (2007.) спровела је истраживање да се утврди утицај хипотерапије на мишићно и ментално благостање особа са повредом кичмене мождине СЦИ. Спастицитет мерен Ashworth Skala i субјекти „саморејтинг – визуелна аналогна скала. Истраживачи су открили да само ефекат хипотерапије је достигао значај за клинички номиналном спастицитету у поређењу са контролним стањем (без интервенције). Непосредна побољшања у менталној добробити су откривена тек након хипотерапијских субјеката.

Оштећење вида

Људи који имају оштећење вида могу да науче да јашу или возе самостално и да се такмиче у коњичким догађајима. Особе са оштећеним видом могу да учествују као део тима. Стратегије за помоћ особама са оштећеним видом обухватају употребу интерфон система са инструкторима, рачунајте на учење ход у корак / или аудитивне маркере у арени. Ове стратегије се често користе у PATH Intl. центрима и оба инструктора и коњи су у стању да прими и прихвати јахача.

Закључак поглавља

Резултати истраживања показују да постоје бројни лимитирајући фактори који ометају или онемогућавају функционисање особа са сметњама у развоју у социјалној средини и доводе је до нивоа промена или сталне инкомпетенције. Тако особе са инвалидитетом и са сметњама у развоју нису хендикепиране искључиво својим стањем већ предрасудама, чиме је потврђена прва хипотеза истраживања. Квалитет живота кроз активности центара за терапије и активности уз помоћ коња, је у уређеним системима врло препознатљив, а у Србији је маргинализована област. Стандардизација је обавезна како би ове врсте активности и њихова реализација допринела побољшању квалитета живота деце са сметњама у развоју и особа са инвалидитетом.

Неадекватно образовање и додатна едукација тимова и менаџера за организацију у центрима су показали да се постојећи правни, институционални и кадровски потенцијали недовољно и неадекватно користе за интеграцију особа са инвалидитетом у имплементирани иновативне програме из ЕУ. Постоје законска ограничења и баријере у смислу амбијента и услова стварања терапијских центара за организацију и спровођење ТПК/АПК у Србији. Дакле, школовање коња за спровођење терапија и активности, едукација кадрова и могућност архитектонских пројеката у Србији није достигао ниво шездесетих година прошлог века у неким земљама света.

Резултати истраживања показују да су особе са инвалидитетом и деца са сметњама у развоју без активног учешћа у друштвеном окружењу. Присутна је пасивност и неангажованост, како самих особа са инвалидитетом тако и њиховог непосредног окружења. Одрасле и интелектуално ометене особе (са аутистичним спектром) нису запажене у ангажовању волонтеризма као и врло мали број волонтера се укључује у овакав систем подршке и реализације активности за спровођење ТПК/АПК. Посебно су запажени резултати постигнућа (особа са инвалидитетом који хипотерапију похађају дужи временски период) тамо где су родитељи и ужи чланови породице укључени у волонтеризам у терапијама/активностима уз помоћ коња. Модел центар који је приказан у овом раду има доста добру кадровску структуру као и топ менаџера али без простора за који нема ни назнаке његовог темњља.

Регионалне активности које се односе на потписивање Меморандума су активности које су у току и реализација истог би довела до почетка озбиљних почетака на изради стратегије и уређење поља ТПК/АПК – терапија и активности уз помоћ коња.

Revised October 2011 by Health & Ed Advisory

Студија предмета као пример

Jean Hoffman, BS

Аутор, као добровољац, био као инструктор у програму терапијског јахања док је завршавао свој дипломски рад о науци о животињама. У испуњавању за старији пројекат, студија случаја је развијена о једном од њених ефеката. Употреба студије случаја је овде описан да покаже како кораке потребне за израду студије и како лако може да се постигне. Метод може послужити важно место у даљем валидације терапијског јахања. Још од оних који су укључени су охрабрани да прикупе информације о резултатима својих активности јахања користећи технику студије случаја. На крају крајева, сврха већине студија случаја је да покаже промене код субјекта током времена. Процес студија случаја описан као модел овде се не разликује. Пројектовање и представљање у овом случају да се покаже да терапевтско јахање на много начина може да помогне људима који имају разне врсте проблема.

Припрема да урадите студију случаја Ова студија је обухватила клијенте релативно нове на програму терапијског јахања. Бред је само јахао са групом за неколико месеци када су инструктори и родитељи почели примећивати многе позитивне промене код њега. Одмах као један од његових инструктора, одлучио сам да документујемо све промене код Бреда у облику студије случаја. Поступајући тако постојала је нада да показују да је јахање, за њега и друге, терапевтско. Од предметне обавезе ограничено време у којем ће се пројекат завршити, Брадово јахања су документовани за три месеца. Ово је са писаним подацима о часовима и резултатима сваке лекције, плус фотографија снимљених током лекција. Облици евалуације рутински користе за све терапијске клијенте јахања у групи су такође урађени снимци Брада са његовим напретком у неколико менталних и физичких области, као што су разумевања, равнотеже и координација.

Преглед разне литературе је извршен да би се видело какве су студије већ урађене у овој делатности и са каквим резултатима. Најбоље је да прво ураде истраживање, пре него што почне студија случаја, јер то може да помогне и одлучи шта студија треба да испита и како да обликују процес. Међутим, не би требало да утичу на налазе друге особе. Они се касније користе у оцењивању сопствених налаза. Резултати студије случаја морају стајати сами, на основу чињеница представљених. Ово је теже него што звучи, јер тако много „чињенице” су субјективног запажања инструктора, рођака, волонтера и физикалних или радних терапеута. Али посматрање је критичка истраживачка вештина, у било којој квалитативној студији. Недостатак клијената са побољшањем или чак опада током студије, може бити узрокована многим факторима, укључујући у овом примеру, здравствене јачаче ради типа јахања. Сви резултати, позитивни или негативни, када се процењује ће помоћи другима да обликују своје наставне програме за боље коришћење својих ученика.

Извештаји релевантних студија Проналажење публикације о терапијском јахању могу бити тешка, али генерално, јавне библиотеке имају мало или нимало информација о овој теми. Универзитетске библиотеке могу бити од помоћи, али нада у терапијско

јахање у садашњости обично лежи у приватним изворима. Неки људи који су укључени у терапијско јахања су почели да стварају своје колекције сродних књига и чланака из часописа. Поред тога, групе јахача/организације у разним земљама објављују збирке текстова са својих годишњих конференција. Тако, умрежавање са онима у јахању групе да лоцирају материјале који се односе на ваш предмет је добра алтернатива библиотекама.

Представљање случаја Брад Када је истраживање спроведено након више од три месеца документовања на постизању напретка написан је извештај и планови о јахању, као и коментари записани после сваког третмана, те су организовани хронолошки записи. Урађене су фотографије, дуплирана идентификована активност. Упитник је написан. Упитник је тражио информације о школовању, инвалидитету, претходном искуству у јахању и о другим спортовима у којима је он учествовао. То су била питања која се тичу његове мајке. Његов напредак приметили су родитељи, лекари, наставници и други, јер је било евидентно то је да никакве физичке, менталне или емотивне промене није било код њега када је почео са јахањем. Завршен Упитник је укључен у готовој студији заједно у оригиналу писаном дневнику рада. Само јасне, репрезентативне фотографије су изабрали да буду укључене, четири до пет сесија, за илустрацијом у писаној форми о напредку. Фотографије су представљене са насловима који описују намеру и резултатима приказаних активности, а сложене по хронолошком реду. Са више времена и премишљања, кратки видео неколико сесија могло да се изврши. Ово би имало боље илустроване бодове, као што су координација, флексибилност и време одзива пропису. Коначно, после фото одељка, у скраћеном одељку, укупна инструкторска процена. Ток напретка је детаљно описан у областима перформанси претходно наведених, а у областима као што су опрез, издржљивост, став, поверење. У рубрици под називом закључка, написано је искуство које се односи на налазе других прегледаних студија. Додатак укључује узорке образаца евалуације, а библиографија извора (49 у овом случају), образаца за упис на програм јахања: пристанак, медицинске информације, лекарски упуту професионалне/физикалне процене терапије.

Закључци Ова студија случаја је ишла веома глатко од почетка до краја. Менаџери, студенти, инструктори, терапеути, родитељи, волонтери били су потпуно кооперативни и појавили су се за сваку сесију недељно као што је и планирано. Поред тога, резултати су били позитивни равномерни, показујући благи напредак у свим областима измерених перформанси. Срећом слике су подржале резултате. Касније студије потом истраживачу се неочекује да увек иду као ова прва што је урађена, али ће у сваком случају покривати дужи период, користе више у дубини запажања и укључују боље технике документације, као што су видео прикази. Након једноставних корака, описане могу помоћи особи да уче не само како да произведе студију случаја, али и да цене оно што је вредно за јахача у програму јахања, и како да се придржава промене клијента током времена. Чак и са овом врстом јединственог предмета истраживања може се побољшати програм терапијског јахања свуда и на тај начин коначно повећати учење и уживање јахача.

7. АНАЛИЗА МОДЕЛА ПРОГРАМСКЕ ОРГАНИЗАЦИЈЕ ЦЕНТРА ЗА ТЕРАПИЈЕ И АКТИВНОСТИ УЗ ПОМОЋ КОЊА

Структура центра за терапије помоћу коња

Када говоримо о терапијама помоћу коња, неизоставним сегментом сматра се добро замишљен и квалитетно опремљен центар где се таква врста (ре)хабилитације може квалитетно спроводити.

Локација

Локација се сматра врло важним чиниоцем на који би посебно требали обратити пажњу. Центар за терапије помоћу коња би првенствено требао бити смештен на месту где је приступачан, посебно особама са инвалидитетом, доступан јавни превоз (због волонтера који су већином ученици и студенти и користе га), а само подручје је мирно, затворено и изоловано са довољно адекватног простора за коње.

Канцеларија

Канцеларија је средишњи део удружена:

- стециште свих информација;
- почетак и крај свих активности;
- место доношења одлука;
- место састанака особља и са особљем;
- организација и чување података.

Испуст

Штала

Затворена јахалишта

Просторија за опрему

Јахалиште (мањез)

Постоје две могућности: затворено и отворено јахалиште. Идеално је када би центар имао капацитета за обоје. Обе могућности имају својих предности. Затворено јахалиште погодно је уколико постоје временске непогоде, омогућује више терапијских помагала, а и заштићено је од различитих звукова и подражаја из околине.

Карактеристике затвореног јахалишта:

- величина: 20 x 40 m;
- висина: минимално 4 m;
- систем залевања;
- добра подлога, довољно чиста и мекана (песак).

Отворено јахалиште своје предности проналази управо у мноштву стимуланса и подражаја из околине који могу помоћи у постизању одређених циљева у терапији.

Карактеристике отвореног јахалишта:

- величина: 20 x 40 m;
- висина ограде: 1,5 m;
- систем залевања (за време лета);
- добра подлога мекана (песак);
- делови јахалишта означени су словима А, Ц, Ф, Б, М, Х, Е, Х; слова служе као почетна тачка за извођење одређених мањешких радњи те лакше сналажење при промени смера кретања;
- место за појакхивање (рампа)

Како би се овакав облик рехабилитације могао спровести треба се учинити доступним особама са инвалидитетом или деци са тешкоћама како би њихово појакхивање на коња било што сигурније али уједно и једноставније. Рампа мора бити саграђена како би задовољила ова два критеријума, треба имати могућност приступа колицима, подлогу која није клизава и рукохват за који се особа може придржавати.

- штала (бокс)

Постоји интернационално правило које одређује како би штала и боксеви за коње требали изгледати:

- величина бокса: 3,7 x 3,7 m;
- висина: два и по пута више од висине коња у гребену;
- врата кроз која коњ може провући главу;
- прозори који омогућују прозрачност;
- грађена од материјала који не могу озледити коња;
- подови боксева прекривени пиљевином, хобловином, сламом;
- појилице, хранилице;
- испусти.

Сваки центар оваквог типа треба да има спољашњи простор у којем коњи могу боравити за време када нису укључени у терапије. Битно је да су такви простори добро ограђени, имају наткривени простор где се коњи могу склонити од временских неприлика или јаког сунца и кише. Одржавају се чистима и уреднима.

- Просторија за опрему (седларник)

Ово је просторија која би требала садржавати све што је потребно за спровођење терапија помоћу коња. У тој просторији би требали бити смештени улари, узде, седла, опреме за чишћење као и сва друга потребна опрема. Битно је овај простор држати уредним, чистим и добро организованим.

- Простор за припрему коња

Одвојени простор у којем би било сигурно опремати коња за рад који се налази изван јахалишта. Овај простор требао би пружати могућност да коњ и особа која га опрема (чисти и седла) буду сигурни, а уједно не ометају друге послове који се истовремено одвијају у центру.

- Остава

Овакав простор потребан је за држање различитих алата и опреме који су потребни за одржавање имања центра и за држање хране за коње. Простор би требао бити сух и изолован како би се осигурао квалитет и свежина хране, чист и уредан простор.

- Паркинг

С обзиром на то да многи корисници користе превоз аутомобилима, потребно је осигурати простор где се могу сместити ти аутомобили, а да они притом не ометају рад у самом центру. Паркинг треба да буде удаљен од јахалишта како звукови аутомобила не би узнемиравали коње.

- Гардероба

Простор за пресвлачење је битан за кориснике, волонтере и запослене како би тамо могли оставити личне ствари након пресвлачења.

С обзиром на значај хипотерпије код великог броја најразличитијих болести, стања и поремећаја, веома је битно присуство стручњака који учествују било активно, било повремено као консултанти у програму.

Менаџер центра мора имати мултидисциплинарни приступ у раду центра. У свакодневном извођењу третмана присутан је и велики број волонтера, људи добре воље, који након едукације коју су прошли, несебично доприносе да се осмеси појаве на лицима свих оних који се прикључе. Поред изабраних сарадника, ту су и коњи – племените животиње без чијег присуства би овај програм био немогућ а који су специјално обучени и од стране стучног лица процењени. Спровођење програма хипотерапије одвија се на простору који је по правилима грађен (објекти, пратећа средства и пратећа опрема. Центар мора имати организацију која је научно постављена од архитектуре, грађевине, педагошко-психолошке оправданости, правне устројености, финансијског плана). Циљ добро организованог (програмски) центра значи унапређење квалитета живота особа са инвалидитетом као и испуњавање хуманитарних идеја кроз извођење хипотерапије, информисање, саветовање и дружење. У приоритете убрајамо и писање пројеката који би омогућили укључивање што већег броја корисника и на тај начин учинили приступачнијим овај вид терапије.

Слика 46. Центар за ТПК/АПК „Назај на коња“, Старошинце, Словенија

Структура центра је организована тако да поред редовних терапија које реализују познати и лиценцирани терапеути и то хипотерапеути који су међу светским именима а уско специјализовани за поједине партије рехабилитације (Урика је власница центра и она се искључиво бави едукацијом терапеута на међународном нивоу). Центар има 11 коњића „Исландера“ који већи део дана проводе вани. Имање је окружено шумом а кроз ободне те шуме су организоване Интерактивне стазе. Стазе воде у круг и то неколико километара је обим тог круга. Терапије које се спроводе у природи а користећи те интерактивне стазе су пример СИ (сензорна интеграција) на коњу и уз коња. Стаза је садржајна, а искључиво се користе природни материјали за разне активности (нпр. равнотежа – прескакање преко обореног дебла дрвета...), подлога стазе је различита целом дужином (лишће, жиле дрвећа, мекан пут, песак, травица

итд.). Цела стаза са унутрашње стране се граничи са језерцем које углавном доминира на имању. Део терапија се одвија стазом која је покривена водом и то је посебан осећај и висока стимулација за јахача који је у програму терапија и активности уз помоћ коња (посебно за децу са аутистичним спектром). Организује се теренско јахање, где учествује по 5 – 6 коња и јахача који су опскрбљени са потребним кадровима или само са по једним инструктором ако ОСИ самостално јаше. Централни део је професионално направљен мањеж у ком се одвијају индивидуалне терапије за програме који су дизајнирани за децу са церебралном парализом. У мањежу се одвијају разне вежбе на коњу које су прописане од стране стручних служби а које праве процену и предлажу задатке за ИП (индивидуалне програме). Постављена су велика огледала на две стране мањежа (обрађује се шема тела) као и слова која су постављена на прописана и правилником предвиђена места, а која служе за тренинг дресурног јахања инвалида.

Боксови за терапијске коње су направљени тако да се сви коњи међусобно виде. Боксови су довољно пространи да се може тимски ући у исте са инвалидским колицима и припремити коња за терапије (чишћење, тимарење, седлање...). Веома сређене и уредне просторије са опремом за коње и јахаче су у близини боксова и сва опрема је обележена бојом и именом коња на кога се односи. Приступачност је врло битна те тако може свако дете или особа која се налази у инвалидским колицима да оде по средство и донесе исто до коња (седла, узде, подседлице итд.). Просторије су светле, прозачне и врло удобне за рад око коња, боравак уз коња и др.

Постоји више и различитих рампи за узјаживање у зависности од потребе корисника. Велика рампа за узјаживање која служи за теже и тешке инвалиде где је потребно присуство више људи. Велика рампа је организована у близини мањежа где се одвијају терапије уз присуство целог стручног тима (вођа коња, помоћник терапеута, терапеут. „Рампе“ које су мање и покретљиве се налазе око излаза у дворишту а на почетку стазе која кружи око имања.

Велика зграда која је у складу са архитектуром целог центра је организована тако да у приземљу има све потребне просторије за едукацију терапеута и ресторански део а на полуспрату су смештајни капацитети полазника едукације. Обзиром да је подручје Шведске у том духу су и објекти, а и опремљеност објеката врло препознатљивих националних брендова (ИКЕА). Центар је обележен високим јарболима на којима се виоре заставе Државе и застава која говори о националној асоцијацији за ТПК/АПК.

Власница центра је Урика и њен центар је придружен шведској асоцијацији Терапеута. Сви центри из те групе су потпуно исто организовани а функционишу тако што поред спровођења терапија са ОСИ из окружења имају могућност да сви спроводе едукативне програме за међународне групе студената у зависности географске удаљености (Мламе је угостио нпр. групу из Словеније која је дошла на стручну праксу предвиђену едукацијом терапеута за извођење терапија и активности уз помоћ коња). Одлични стручњаци и високо образовани те специјализовани појединци су познати у врху ове бранше и ван европског континента (Пиа Тиберлен из Штохолма, хиполог и бави се едукацијом која се односи на „Правилан сед на коњу“). Сарадња центара је до

детаља испланирана и врло повезана преко базе која се налази у једном од центара на северу Шведске.

Пример добре праксе: Пиа је из Штохолма, годишњи одмор проводи у Малмеу (хиљаду илометара удаљеном од њеног места боравка), жели да ради терапије у континуитету те јој је термин потребан управо у једном од центара у близини Малмеа. Пиа путем попуњеног обрасца контактира базу и добија термин у најближем центру који ради по стандардима који прописује њихова асоцијација.

Пријавни лист

Име и презиме терапеута

Број лиценце

Број лиценцираног центара ком припада терапеут

Бр ИП за особу која је корисник ТПК/АПК

Врста коња

Да ли је потребна подршка чланова стручног тима

Да ли је потребна помоћ волонтера

Да ли је потребно додатно асистивно средство

Да ли је потребан терапеут за „загревање“ клијента тачно наведен термин

Након попуњавања обрасца врло брзо се добије одговор да може на велику радост свих заједно да се у том и том времену реализује активност за коју је задужена Пиа као терапеут.

Пиа је уписала потребу волонтера за тражени термин и на лицу места је чекао срећен коњ са свим оним захтевима (опрема и средства за рад) те је волонтерка у улози вође коња наредних пола сата провела са пацијентом и терапеутом. Након завршеног посла волонтерка Ура се појавила пред групом студената у униформи Краљеве војске, представљена је као један од успешних волонтера која своје слободно време користи у центру као подршка деци са сметњама у развоју и са инвалидитетом.

Држава Шведска је својим системом уредила ово подручје које се односи на ТПК/АПК те су терапије финансиране од стране здравственог фонда као и све терапије које се користе у сврхе рехабилитације за особе са сметњама у развоју и са инвалидитетом.

Од 1952. године је посебно развијан овај вид рехабилитације/хабилитације и данас је Шведска на завидном нивоу у образовању терапеута за извођење терапија и активности уз помоћ коња.

Удружење „Пегаз” је непрофитна организација основана у априлу 2001. године са циљем подстицања и развијања свих активности везаних за организацију и стручно спровођење програма терапијског јахања за децу са тешкоћама у развоју и особе са инвалидитетом Приморско-горанске жупаније.

Досадашња постигнућа

- Покренула Први организовани облик терапијског јахања на простору града Ријеке и Приморско-горанске жупаније;
- Континуирано улаже у едукацију стручних радника – водича програма терапијског јахања (лиценца на националном и међународном нивоу);
- Чланица Хрватског савеза за месна јахање, Спортског савеза особа са инвалидитетом Града Ријеке;
- Подстиче и развија сарадњу са установама и удругама са подручја Града Ријеке које спроводе едукацију и рехабилитацију деце са тешкоћама у развоју и особа са инвалидитетом;
- Организовала више хуманитарних акција (Хуманитарни концерт у ХНК Ивана пл. Зајца 2003. године);
- Организовала прво Регионално такмичење у вештинама на коњу за особе са инвалидитетом Приморско-горанске жупаније 2006. године;
- Организовала Први Међународни семинар на тему терапијског јахања, јун 2008.год;
- Организовала више стручних скупова на тему терапијског јахања (јавне трибине, предавања, радионице за децу са тешкоћама у развоју);
- Први водич програм ТЈ, лиценца за Приморско-горанску жупанију, (август 2007. године);
- Лиценцирање програм ТЈ, од стране Хрватског савеза за месна јахање (септембар 2007.);
- Спроводи партнерске пројекте са сродним удружењима и организацијама на државном и међународном нивоу;
- Развија програм дресурног јахања за децу/особе са инвалидитетом те активно учествује на такмичењима на турнирима из дресурног јахања

Терапија помоћу коња (ТПК)

У терапији помоћу коња за корисника, се израђује посебно написан Програм рада са постављеним циљевима терапеутским, са описом изабраних метода, поступака и употребе реквизита и дидактичког материјала. Те вођеном анализом евалуације терапијских поступака. ТПК изводе стручњаци основног профила образовања педагози, едукацијско–реhabилитацијски стручњаци, социјални педагози, психолози, учитељи, одгајатељи, радни терапеути, физиотерапеути, социјални радници, лекари и други здравствени радници који су завршили додатно образовање из ТПК (специјализација).

Подврсте терапије помоћу коња (ТПК):

- а) **Хипотерапија** заснована је на неурофизиотерапијској методи у медицинско–терепеутском поступку на науролошкој основи. Циљ хипотерапије: побољшање и стимулише неуролошки сензомоторичкоа подручја (побољшање држања, координације, телесне симетрије, равнотеже, регулисање мишићног тонуса, повећање гибљивости стабилизација карлице...). Намењена је особама са болестима централног и периферног нервног система (нпр. спастичност, атаксија, дискинезија, мултипла склероза...) За особе са болестима моторичког апарата, за особе којима је потребна рехабилитација после несрећа или можданих удара.
- б) **Социјално-педагошка ТПК** заснована је на сазнањима педагогије, специјалне педагогије, социјалне педагогије, психологије и радне терапије. Циљ Социјално–педагошке ТПК: побољшање сазнања, координације и оријентације; развој памћења, пажње и концентрације; вера у властите могућности; изградња осећаја одговорности; помицања прага толеранције на фрустрацију; препознавање и поштовање укупна постављена правила. изградња дисциплина, давање и примање помоћи, прилагођавање на укупну динамику, смањивање агресивних начина понашања, опуштање, изградња односа и поверења. Намењена је за децу са

специфичним тешкоћама учења, спец. тешкоћама понашања (АДХД), за децу и младе са сметњама понашања и особности, аутиста, децу са говорно–језичним сметњама, слепе и слабовиде, глуве и наглуве, децу са сметњама кретања, зависнике, особе са сметњама у душевном развоју.

- в) **Психотерапија користећи коња** која се темељи на односу и невербалној комуникацији између коња и особе. Циљ психотерапије: позитиван утицај на расположење, препознавање и разумевање својих и реакција коња; открива узроке и решава унутрашње конфликте, превладавање страхова, повећање осећаја сигурности и социјалне укључености, повећање самосвести и препознавање властитих особности преко опажања особности коња. Намењена је деци и одраслима са емоционалним сметњама и сметњама на плану социјалног функционирања, психијатријским болесницима, особама са психотичним сметњама, особама са посттрауматским синдромом, особе са фобијама, депресијама, зависностима, поремећајима хранења
- г) **Радна терапија** – за особе са психосоматским и душевним болестима
- д) **Логопедска терапија** – за особе са поремећајима у говорно–језичној комуникацији

Програми и пројекти

Од свог оснивања, удружење „Пегаз“ спроводи самосталне пројекте и пројекте у партнерству са установама / удругама које се баве децом са тешкоћама у развоју. Полазници / корисници установа / удруга суделују у извођењу партнерских пројеката као директни корисници – јахачи.

Актуелни програми и пројекти, 2015.

- Институционална подршка Националне закладе за развој цивилног друштва
- Програм „Изваниституционални терапијски поступци за децу с тешкоћама у развоју”
- Пројекат „Формирање и активирање ИТ волонтерске мреже у подручју ТПК
- Пројекат „ESEFDE matrica”

Реализовани програми и пројекти:

- Вртић у природи „Учење помоћу коња”
- HOPE TOUR (Horses – Pedagogic Tourism)
- Волонтирање у три корака
- Првенство Хрватске у дресурном јахању за особе са инвалидитетом

Дана 6. и 7. јуна 2015. на јахалишту удруге „Пегаз” у Ријеци одржано је Првенство Хрватске у дресурном јахању за особе са инвалидитетом. Организатори турнира су били КДЈ „Пегаз“ и Хрватски коњички савез особа са инвалидитетом.

Титулу државног првака трећу годину за редом у Iб категорији обранио је јахач КДЈ „Пегаз“ Антонио Жунић на грлу Пеппер Оне са укупно 65,05%. Друго место заузео је Динко Јуретић, јахач КК Водичајна из Лукежа на грлу Сиви Соко са укупно 64,14%. Првенство је одржано под покровитељством Хрватског параолимпијског одбора и града Ријеке уз суорганизаторе Спортски савез особа са инвалидитетом града Ријеке и Заједнице спортова особа са инвалидитетом Приморско-горанске жупаније.

Судско веће у саставу Vereny Miklos (Мађарска), Звездана Кларић и Сања Олујућ (Хрватска) оцењивали су јахаче у два FEI теста (Team test i Individual Champion test) и Freestyle наступа (плес коња уз музику). Оба јахача наступилиће на међународном ФЕИ турниру који се одржава од 11. до 14. јуна у Somma Lombardo, Италија.

Посебне захвале везане за организацију ове манифестације упућујемо ДВД Сушак Ријека нашим волонтерима те свим посетиоцима. Такође, велико хвала нашим гостима и пријатељима – Драгани Блажевић, удружење „Нада” Врбовец, Саши Туксару и Лидији Самац, удружење „Крила – терапијско јахање” Загреб и представницима Спортског училишта Загреб – установе за образовање одраслих – доц. др Ватрославу Хорвату и Денису Ваздару.

Слика 51. Спортско јахање инвалида

Слика 52. Такмичење у парадресури

Пример организације центра за ГПК/АПК из Хрватске

Удружење особа са церебралном и дечјом парализом: „Крила – терапијско јахање” је невладина, нестраначка, непрофитна добротворна удруга грађана основана ради испуњења здравствених, социјалних, васпитно-образовних, културних, еколошких и хуманитарних циљева и уверења непосредно везаних за помоћ особама са церебралном и дечјом парализом (посебно деци и младима), а посредно свим особама са инвалидитетом те заштите њихових људских права и слобода.

„Крила – терапијско јахање” помажу деци са потешкоћама у развоју и особама са инвалидитетом са ширег подручја града Загреба, пружајући програм терапијског јахања за децу и одрасле под стручним вођством, прилагођен индивидуалним потребама. Налазимо се тик до максимирске шуме, са једне стране окружени дрвећем и хладом, а са друге бистрим потоком. Имамо велико и зелено имање са 15 четвороножних терапеута – коња, 5 мачака и 1 псом, наших драгих пријатеља. Будући да програм терапијског јахања и хипотерапије није могуће спроводити без вредних руку волонтера позивамо све заинтересиране од 15 до 96 да нам се придруже. Активности волонтера у Крилима: водич коња у терапији, пратилац у терапији, вођење коња на испашу, храњење коња, дежурства викендом, чишћење штале, одржавање имања,... Пронађите се!)

Слика 53. Мали волонтери

Волонтерски центар Загреб и ове године заједно са својим партнерима из Хрватске мреже волонтерских центара организира 21. септембра манифестацију Хрватска волонтира! под слоганом Волонтирај – буди промена!

У склопу манифестације удружење Крила организује следеће активности за волонтере:

- 16:30 долазак на имање и обилазак имања (упознавање са коњима, њиховим пасминама, карактеристикама, самом терапијом, уопште радом у Крилима)
- 17:00 окупљање на ливади Крила и гледање једног кондиционог тренинга (учење о томе што је кондициони тренинг за коње, ко га спроводи, зашто, на који начин, упознавање са кондиционером и коњем и сл.)
- 17:30 припрема коња за терапију (мали волонтерски тренинг) (како очистити коња, како га оседлати, како га водити, што све ради волонтер водич у терапији, на што треба обратити пажњу и сл.)
- 18:00 предавање о Крилима и волонтирању у Крилима (што су Крила, када су настала, како су се развијала, Крилати коњи, корисници, учинци терапије, што волонтери у Крилима раде, како могу допринети удружењу и сл.)
- 19:00 показивање храњења коња (што све коњи једу, који је процес храњења коња, на што треба обратити пажњу код храњења коња)
- 19:30 – 20:00 растанак уз мали поклон за успомену на посету Крилима

Помоћ у канцеларији

Слика 54. Логотип удружења

Удружење „Крила – терапијско јахање” спроводи програм терапија помоћу коња за децу са потешкоћама у развоју. Налазимо се тик до Максимирске шуме и имамо 14 четвороножних терапеута – коња. Требамо волонтерску помоћ у канцеларији.

Умрежавање 5 средњих школа и 4 факултета Града Загреба где ћемо ставити плакате са позивом на манифестацију Хрватска волонтира! у Удругу Крила где ћемо информисати ученике и студенте о волонтерству, важности волонтерског рада за заједницу као и могућностима да се кроз волонтерски рад стекну знања и вештине потребне на тржишту рада.

Волонтирање уз децу и коње

Удружење „Крила – терапијско јахање” (удружење особа са церебралном и дечјом парализом) спроводи терапије уз помоћ коња и за provedбу програма треба већи број волонтера.

Волонтери пролазе темељну обуку (одржавање унутрашњих и спољашњих просторија и имања), напредну обуку (пратиоци јахача у терапији и помоћ у храђењу), едукацију (водич коња у терапији, дежурство и менторство) и образовни део (рад у тимовима за коње, координацију и терапије).

Одржавање имања са коњима

„Крила – терапијско јахање” је удружење особа са церебралном и дечјом парализом. Од 1995. спроводи терапије помоћу коња и у програм укључује велики број волонтера. Један од волонтерских послова је и одржавање имања (чишћење испуста, чишћење штала, вођење коња из боксева у испусте и из испуста на пашњаке, кошња траве, уређење околиша...). Позивамо све волонтере заинтересирани за помоћ око имања да нам се јаве и проведу своје време у природи са коњима.

На КРИЛИМА волонтера

Удружење „Крила – терапијско јахање” спроводи **терапије помоћу коња** за децу и младе са церебралном и дечјом парализом.

Волонтерски рад је важан сегмент рада удруге и на годишњем нивоу око 250 волонтера дају свој допринос програму. Већина волонтера су млади људи између 15 и 35 година и већина су жене (око 80 %).

Волонтерски послови:

1. одржавање имања – чишћење испуста и боксева, кошња траве, уређење имања;
2. рад у терапији – водичи коња у терапији, пратиоци кориснику, асистенти терапеуту;
3. рад са коњима – храњење коња, кондиционирање коња;
4. промо догађања.

Добродошли сте!!!

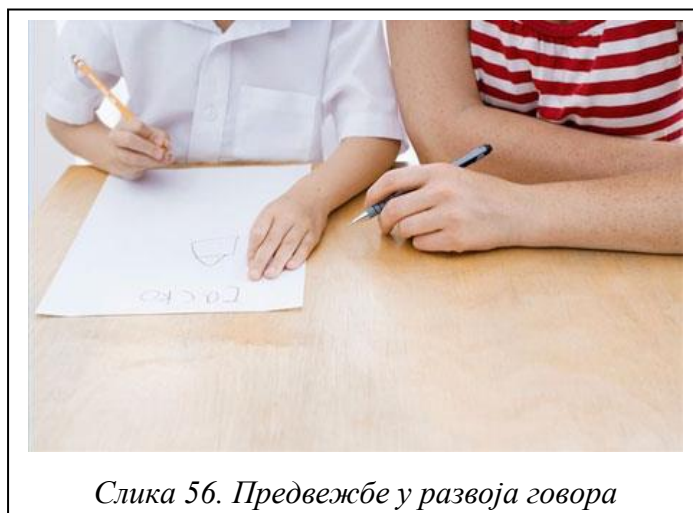
ЛЕТО УЗ КОЊА

Слика 55. Брига о коњу (тимарење)

Позивамо све заинтересираних који желе провести време у природи бринући се за коње (чишћење испуста, чишћење штала, извођење и увођење коња, храњење коња...) да се јаве.

ПОМОЋ У УЧЕЊУ ХРВАТСКОГ ЈЕЗИКА

Слика 56. Предвежбе у развоја говора

Требамо волонтера који ће помоћи волонтерима из Италије у учењу хрватског језика. Потребно је знање енглеског и/или талијанског језика. Волонтери бораве у Хрватској у склопу програма Erasmus +.

Волонтерске активности:

- одржавање унутрашњих и вањских просторија и имања;
- пратиоц јахачу у терапији и помоћ у храњењу;
- водич коња у терапији, дежурство и менторство;
- рад у тимовима за коње, координацију и терапије;
- промо активности.

Основне информације

Волонтерски центар Загреб успоставио је у својем вишегодишњем деловању партнерства са бројним актерима из различитих сегмената друштва. Наш рад се одвија у заједничком деловању и сарадњи са телима државне и локалне власти, удругама, установама и тврткама у спровођењу програма и пројеката. Развитак Међународног волонтерског сервиса не би био могућ без широке мреже међународних организација са којима сарађујемо већ дуги низ година. Како би смо својим волонтерима понудили што ширу лезу могућности, трудимо се стално радити на детектовању потреба које тренутно постоје како у Загребу тако и у другим деловима Хрватске, особито у местима у којима је животни стандард испод просечног за нашу земљу.

Организатори волонтирања примају волонтерке које нам се свакодневно обраћају тражећи препоруку за волонтирање; наши програмски партнери омогућавају нам да подижемо квалитету локалног и међународног волонтирања те да осигурамо континуитет реализацију наших програма; локални партнери омогућавају и обогаћују готово све наше активности – од волонтерских акција и кампова до развијања дугорочних волонтерских програма и подржавању развитака волонтерских центара и програма у мањим местима у Републици Хрватској. Бројни донатори својим доприносом омогућавају рад нашег центра. Особито су нам важне и везе које стварамо са академском заједницом и школским установама, јер нам оне омогућавају суставније преношење навике волонтирања на младе људе.

Једна од вредности коју негује ВЦЗ је отвореност према различитости коју кроз неговање партнерских односа са организацијама из свих сфера друштвеног живота настојимо унети у све наше програме. Јавите нам се са вашим идејама и предлозима за заједничко деловање како би смо реаговали брзо и учинковито на акутне проблеме нашег друштва.

Упознајте наш тим

Волонтерски центар Загреб развија група (заувек) младих чланица Управног одбора и извршног тима уз незамењиву помоћ редовних чланова ВЦЗ-а и дугорочних волонтера из иностранства на чију се помоћ ослањамо у остваривању наших програма.

Слика 57. Мултидисциплинарни тим

Постав нашег уреда чини тим од девет жена које креирају, воде и проводе програме ВЦЗ-а, уз управљачку подршку и усмеравање чланица Управног одбора удруге. Незамањиву помоћ добијамо од 20-так редовних чланова и најближих волонтера који, уз то што осигуравају отвореност ВЦЗ-а и нашу повезаност са заједницом, подижу квалитет реализације наших програма и изграђују властите компетенције и таленте.

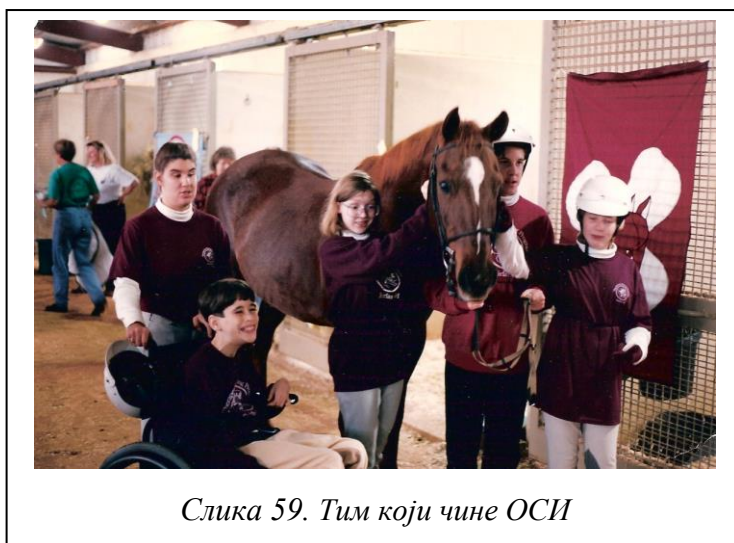
Сваке нам се године придружи и по један дугорочни волонтер из иностранства који у Хрватској спроводи између 9 месеци и године дана те ради на пројектима од својег интереса, уклопљенима у наше активности. Ове године имамо их чак двоје: Блажену и Витју из Чешке.

Наша база података тренутно има регистрирано преко 13.650 волонтера / волонтерки, а број наших корисника расте из дана у дан. On-line база података покренута је у децембру 2008, а уз волонтер(к)е броји и готово 500 организатора волонтирања.

Пример рада центра у Cliftonu

Центар „NVTRP“ је започео 1980. године са малим програмом јахања, али посвећеном групи људи у Clifton, VA. Након увида у драматична побољшања која су ученици који живе у близини, а деца су са посебним потребама, одлучили да похађају, терапије и активности уз помоћ коња, на објекту који им је био у близини. НВТРП оснивач је тражио од Савета да покрене и терапијско јахање као програм у заједници, Clifton VA. Након приступања NARHA (NARHA је организација на нивоу САД која је компетентна да пружи све од информација што се односи на ТПК/АПК), куповином осигурања и обезбеђивање дозвола од органа који руководе парком, NVTRP био спреман да преузме одговорност у раду са својим првим ученицима као „4-X“ програма терапијског јахања. У раним годинама су сви били добровољци – волонтери и било је једва довољно новца за обавезе према националним акредитационим организацијама. Комшије су позајмиле коња, време и љубав, а програм је порастао током времена. Неки од промишљених и великодушних појединаца, који су помогли у почетку и пружили подршку „NVTRP“ укључени су још увек и данас; људи попут Dorothy Dowdy, Jacque Trefry, Theresa и Regina Meade и Lynn Broadben.

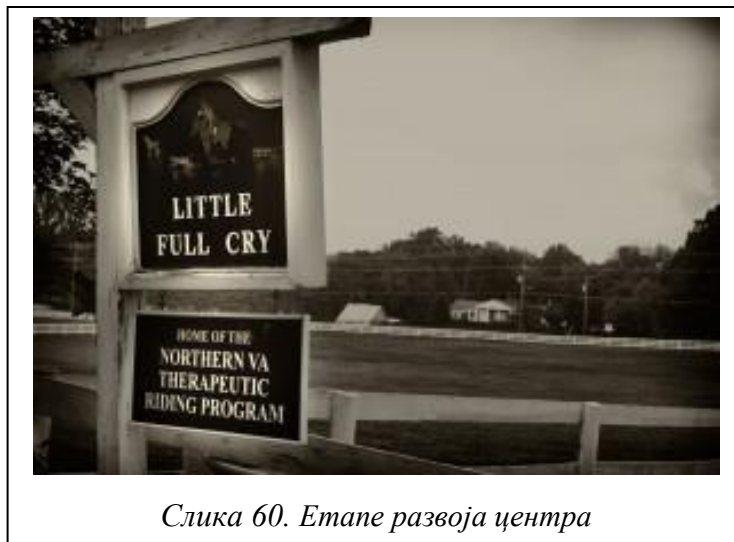

Rita Dunn је био покретачка снага иза раног развоја NVTRP. Програм је био нов и није имао властите коње, па су од комшија и пријатеља позајмљени коњи и време да помогну да програм крене од полазне основе. Рита је један од тих мислећих појединаца. Он је донирао како његово време и свог коња из раних 1980-их, када је радио са Jackie Trefri на Fairfak „4X“ терапијско јахање као добровољац, до 2001. Током година, Рита, заједно са другим члановима заједнице Clifton, ради марљиво на одржавању програма за људе који живе са инвалидитетом, као и да прошири свој домет. Током Рита мандата програма је порастао у више праваца. Рита је почео редовно да се едукује и да едукује друге и 1992. прошао прво национално тестирање да постане сертификовани инструктор терапијског јахања са NARHA. Програм је сада имао редовне клијенте и јахање сваке суботе ујутро. Мишел Filippelli постао директор програма и обезбедили су средства за NVTRP. Kerol Kozumplik постао сертификовани инструктор, а водио суботом ујутару програм за свој новац. Ен Viliјams је постао сертификовани инструктор и научио лекције за неколико година. До 1998. године, програм је реализован у пуном радном времену (5 дана недељно) и група чланова одбора, на чијем је челу Les Wallace, донео одлуку да покуша да развије центар са сталним приступом. Рита и остали започели су кампању за прикупљање новца, а после много потраге пронашли имање на адреси Henderson Road, са осећањем да ће оно бити погодно место NVTRP за рад. Имање није успело, али и идеја је заустављена, а NVTRP није мала група одлучивања као што је било раније. То је у овом тренутку значило да је Рита одлучио да преда узде и да се повуче из NVTRP. Знао је да програм има снаге за многе посвећене појединце који би га водили до наредне фазе. Утицај Рита о NVTRP је огромна и не би био то што јесте данас без оданости да нису он и други пријатељи у заједници дали свој допринос.

NVTRP добија 501 (ц) (3) статус (стандарди који прописује држава). Године 1998. NVTRP званично постао сам свој ентитет. Ово је велики корак у реализацији будућег потенцијала раста програма. Касније те године, NVTRP добија 501 (ц) (3) статус. Овај статус значи да донације за NVTRP су одбили од пореза. NVTRP улази у нови период раста. Како је NVTRP успех растао, Управни одбор је видео потребу да неко надгледа дневне потребе програма и запослио Брееана Борнхорст као јединог пуноправног члана особља у јуну 2001. године. Током наредних десет година програм је растао од малог пословања са два коња, 15 јахача, и ограничен број волонтера у богати програм са 14 коња, преко 100 јахача недељно, и базу података од преко 700 волонтера који желе да помогну. Од 2001. године, особље је стално расло током времена и NVTRP сада запошљава четири стално запослена, пет чланова особља са скраћеним радним временом, тим невероватних инструктора и терапеута, као и летње приправнике. Дакле менаџерски успех Бриана Б. Је поздрављен и проглашен изузетно успешним а резултати су стајали иза њега.

NVTRP доживљава пожар 19. јула 2007. Срећом нема страдалих људи али коњи су озбиљно повређени, али амбар и сва опрема за јахање која се користи за часове је уништена. Заједница окупљена око NVTRP је поклонила коришћење два „Фостер“ амбара у Clifton и такође донирао коришћење опреме. У року од шест недеља од пожара програм био подигнут и јахање опет! Излив великодушности, напорног рада,

љубави и ентузијазма које је заједница показала за NVTRP је огромна. NVTRP ће увек бити захвалан за огромну количину подршке и љубазности која је показана у овом тешком времену.

На крају 2007. године Randi Dillon позвао NVTRP да се пресели у своју фарму,, и Clifton, VA. Постало је јасно да сви који су укључени да је ово посебно место, и тамо почео сан о томе да NVTRP има стални дом. Сан је постао стварност када NVTRP, уз помоћ и донације из заједнице, био у стању да купи фарму у јануару 2012. куповином је обележен први стални радни дом на програму од њеног оснивања 1980. Mala Full Cri Farm је бивши дом Junior Ekuitation школа, познати коњички програма власништву и управљао покојне Jane M. Dillon. NVTRP слави своју прекретницу!

NVTRP слави 30 година стажа ради са особама са инвалидитетом 19. септембра 2010. Klifton Град Савет одредио овај дан као „ПОЧЕТАК“ у част NVTRP заједница амбасадора, Peachi Keen, који је предавао третмане терапијског јахања у Clifton заједници за више од двадесет година. Стотине јахаче су користили јахања Peachi Keen, све док побољшање њихове равнотеже, мишићне снаге, социјалне вештине, и поверење није достигло врхунац успеха.

У јануару 2012. године, NVTRP је у стању да препозна сан се остварио када је купљена 17–фарма од када је штала имала пожар и од када су расељени из свог претходног дома у 2007. куповина означава Програм који је први стални дом од њеног оснивања 1980. године.

Центри за ТПК у великој британији

RRA је асоцијација родитеља, акредитована на нивоу државе, а чији је циљ развијање центара за спровођење терапија/активности уз помоћ коња у Великој Британији.

У RRA коњи и пони пружају терапијска достигнућа и уживање особама са инвалидитетом широм Велике Британије. Мрежа има 500 добровољних група у којима се организују активности као што су: јахање, вожња запрега, волтажирање, прескакање

препона и хипотерапија. Кроз ове активности прође до 28.000 људи сваке године. Реализацијом њихових активности мења се живот ОСИ више од 40 година, и поносни су на изузетним стандардима њихових инструктора и волонтера. Нуде активности за све старосне групе и, где год је то могуће, за особе са инвалидитетом је битно само да пронађу RRA групу у урбаном окружењу. Они се ослањају на добровољне помоћи, донације и легате, за пружање њихових услуга. Постоји око 500 RRA Група понуда RRA активности широм Велике Британије.

То углавном воде обучени волонтери – око 18.000 њих укупно – са неколико плаћеног особља у већим центрима. Групе се разликују по величини, радном времену и у активностима које нуде – али све групе раде по истим високим стандардима обуке, професионализма. Све RRA Групе су појединачне добротворне организације и имају своје Одборе повереника, високо квалификовани инструктори и обучени волонтери.

RRA групе ће такође обезбедити своју прву тачку контакта са оним што је доступно преко RRA. Све групе ће се фокусирати на јахање као терапије, али то није све... као и јахање, многе групе нуде различите коњичке дисциплине, укључујући вожњу запрега, препонаше, волтажирање и издржљивости у вожњи.

Моћи ћете да научите много у времену проведеном са својом групом, поред доживљаја јахања или вожње кочија, многе групе ће вам пружити могућности за учење и нове вештине. Могу да науче да брину за коње и поније и стичу награде и признања, али такође може бити учење како постати RRA тренер и рад на тренерским квалификацијама. Можда само желе да присуствују својој групи и уживају у активностима, али ако желите да се више укључите ту је и могућност да волонтирате. Ако поседујете вештине које можете да делите са својим групама, треба да знате и не заборавите да не треба знати само о раду са коњима, вашој групи може бити потребна помоћ у јавности, финансијама, догађајима и многим другим областима.

Све у свему јахање може бити само почетак вашег RRA искуства!

RRA Велика Британија је Национална служба за седиштем у Varvickshire. Настоје да имају регионалне представнике и учеснике у сваких од њихових 18 региона широм Велике Британије. Терапије у RRA се реализују по истим стандардима у свим центрима Велике Британије. Терапија у RRA укључује све предности које проистичу из учешћа у нашим активностима које подстичу вашу физичку и менталну добробит.

Кључни терапијски фактор у RRA је кретање коња. Јахање обезбеђује физиотерапију у покрету; топлота и тродимензионално кретање коња се преноси кроз тело јахача који помаже да се опустите, и јачају своје основне мишиће који вам омогућава да постану јачи и еластичнији. Многи јахачи такође сматрају да јахања побољшава њихово држање, равнотежу и координацију.

RRA Учесник Лорен објашњава: „јахање је облик физичке вежбе коју заиста уживам – не осећате као вежбе за цело тело, јер ја то радим да се забавим“, или као друга врста тренинга „Ко жели да седне на поскакујуће кугле у физикалној соби, ко може да седи на коњу и постићи ће исте стимулације одређених мишића али не схватајући то.“

RRA истраживања показују да наши јахачи доживљавају значајну позитивну промену у њиховим капацитетима за комуникацију, поверење, уживање, које се односе, физичком унапређењу и учењу јахања.

Одрасли и деца не могу само имати користи од терапијског јахања са RRA; неки центри такође пружају возњу кочијама, волтажирање које је гимнастика на коњу, и хипотхерапија, када се користе леђа коња за вежбе физиотерапије. Недавно истраживање је показало да 80% школске деце која јашу са групама RRA за одређени (мерни) период доживела су физичко побољшање. Највећи напредак су идентификовани у стварању поверења и уживање са 90% јахача који показују позитивне промене у овим областима. 82% од јахача показао је бољу комуникацију и 70% побољшали своју способност да изграде добре односе.

Коњички ваултинг

(RDA национална првенстава)

Коњички ваултинг или волтажирање је гимнастика на леђима коња која се креће и подразумева тимски рад, фитнес и забаву. Ваултинг је тимска дисциплина и тим од шест ваултера, заједно са чланом резерве, радимо на коњу под контролом Lunge.

Коњ за ваултинг се креће 15 метара у кругу, у режији Lunge који стоји у центру круга. Сводови коња нису оптерећени, носи колан (опасач са ваљком) око предњег дела тела. Опасач има посебне ручке које помажу у волтажирању у обављању одређених потеза, као и кожне петље под називом „Cossack узенгије“.

Ако почнете да учите да волтажирате, ви ћете почети вежбањем потеза у Ваултинг цеви (као тренажер) на терену пре него што се са коњем креће у шетњу. Након што сте стекли неко искуство можете почети да обавља потезе док је коњ у касу.

Ваултинг има значајне предности терапије, можете радити као тим да би се постигао циљ који може имати велики утицај на самопоуздање. Ваултинг такође има значајне физичке предности за побољшање равнотеже, моторичке способности стабилност, флексибилност и координацију.

Када сте стекли поверење можда постанете заинтересовани да се такмичите. Постоји могућност да покушате то на RDA национална првенстава.

Дресура буквално значи обуку и вид који показује да можете добити од вашег коња или понија радње које ви желите да уради и када желите да се то уради. То би могло да буде јахање испред судије, пријатеља, родитеља или помагача или можда само тренира са својом групом. У дресура тесту ви и ваш пони морате да пратите скуп инструкција и обављате различите маневре у посебно изложеној дресурној арени. У конкуренцији судија означава тест. Дају ти бодове од један до десет за колико добро обављате сваку инструкцију. На крају теста се сабирају ознаке и победник је коњ и јахач са највећом оценом. Ако се возите са RDA вероватно сте већ почели да радите основе дресуре, чак и не схватајући, да добијате од коња или понија да раде ствари које желите да ураде.

Када сте стекли искуство и поверење у јахање можда ћете желети да учествујете у конкурс. Не брините ако не можете да се сетите свих делова теста јер може имати помагаче у извођењу теста који ће говорити наглас док ви јашете. Постоје могућности да се такмиче у дресури на RDA државном првенству, али не брините ако не могу да путују, можете снимати свој тест и доставити га дресури Било где, у било који центар.

Едукација омогућава да научите и постигнете важан фокус RDA, а уз много забаве у исто време. Постоји читав низ програма посебно дизајнираних да вам омогући да развијате вештине даље и повећате награде и квалификације на том путу. У оквиру RRA има стручних тестова за само јахаче и јахаче који вам могу да покажу своје вештине и способности да утичу на испитивача и постигнете награду са значком и сертификатом по завршетку. Као и јахање и вожње можете научити читав низ вештина везаних за бригу о коњима и понијима са тестова оспособљености за негу и бригу коња.

Ако познавање тестова није за вас, још увек има много других области које раде у RRA. Постизање награде препознају напредак и успех ван стручних шематских тестова а и друге RDA награде долазе са сертификатом и значком. RRA вам нуди прилику за постизање награде и квалификације са програмом ASDAN, ово је тело за доделе награда које нуди национално признате квалификације. У ASDAN награде вам нуде прилику да научите више о животињама које су укључене у својим RRA сесијама.

Ако сте креативнији онда можете бити заинтересовани за наша годишња такмичења уметности и заната у RRA државном првенству, никад се не зна где ваш рад може успети на наше фантастичном приказу одбора финалиста који се приказују сваке године. Провера RRA образовања који детаљно проверава све наше могућности образовања и видимо у шта сте успешни.

Пример организације одмора и празника у природи ван центара

Сваке године RDA за празнике даје прилику да побегнете из своје средине и доживите предиван нов амбијент да уживате у различите активности RDA. Празници се одржавају широм земље у периоду од априла до септембра.

Неки празници нуде могућност да се брине о понијима за недељу дана, други нуде јахање или вожњу у вези са посетама узбудљивим местима, а зависно од интересовања има и других активности на отвореном. Добићете прилику да упознате друге учеснике RDA и учествује у новим активностима за које не можете да добијете шансу да радите у својој нормалној групи у свакодневном окружењу.

Многи центри ће организовати празнике, дајући свима шансу да оду негде. Ту су и бројни национални празници распоређени по RRA са волонтерима који нуде сјајну прилику да се упознају са слично оријентисаним људима, пробају нове активности и стекну нове пријатеље.

Увек вам је доступна могућност да погледате нашу најновију брошуру за одморе која има податке о свим RRA националним празницима. Lindsey Trickett је рачун њеног RDA одмора. Имао сам среће да присуствујем Escrick Carriage Driving Holiday у августу прошле године. Ја сам био возач са јахачом са инвалидитетом старог 34 година. Први

пут сам узео обуку за возача пре пар година док сам био на одмору у Шкотској. Ја само повремено добијао прилику да возим у мојој RDA Групи (Bristol Group) због мојих других обавеза. Због тога ће на RDA вожњи одмор изгледао као стварно добар начин за мене да развијем своје способности и забавим се радећи нешто мало другачије.

Слика 61. Лиценцирани коњ, кочија, управљају ОСИ

Празник је заснован на школи Kueen Margaret у Escrick који су имали среће да имају своје коњичке објекте и опсежне сликовите пејзаже. Такође смо имали пуну примену суседне Escrick Park Estate који је такође био савршен за вожњу. Сви волонтери на одмору били су веома пријатељски расположени и веома су искусни возачи. Имали смо четири посебно одабране вожње понија и имали смо прилику да возимо не само са другим понијем, него и са другим способним асистентом. Ово је добар начин да упознате друге људе на одмор, али и могли смо једном или два пута возити на дан или возити круг по шумама или на часу препрека. Последњег дана смо имали етапе на препрекама које је било фантастично забавно и допринео мом такмичарском духу, који је обично сачуван за моју дресуру, прилику да покупим савете за вожњу од различитих људи. Пони са којим сам уживао у вожњи је била дивна мала кобила која се зове Sveetrea. Она је добра и заиста живахно са самопуздањем и прилично је хладно пролазила кроз зимзелену шуму где су опадале шишарке.

Слика 62. Активности – летњи камп

Додатни бонус од празника су свакодневно коришћење базена у школи. Ово није био само сјајан начин да се опустим пред крај дана, већ и доведем до неке више команде кроз игру сопствену верзију у ватерполу. Имали смо Life Guard при руци да помогне људима у и ван базена, тако да нико није искључен из ове активности. Наш смештај је у халама полазника боравка и био је веома удобан. Возачи су имали избор једнокреветну своју собу (као ја), или да поделе са њихових помагачем. Ми смо могли да користимо дневни боравак и кантину школе где смо се сретали за време оброка и за дружење током вечери.

Неке ноћи смо организовали активности. Једне вечери који се издваја је посета локалног тима „пас плес“. Сви пси су били дивни, а неки су били посвећени плесу од других који су се сами забављали. На нашем синоћњем дружењу смо имали роштиљ. Моји родитељи живе у West Yorkshire, па је моја мама дошла да ме гледа како возим последњег дана нашег дружења. Она је позвана да остане на роштиљ и уживала је толико да је на крају остала и рекла да би желела следеће године да присуствује одмору као помоћница.

Био сам на доста RRA празника сада сам направио нека дуготрајна пријатељства тако да не би хтео да проведем целу недељу окружен коњима, већ са пријатељима и друге активности. Escrick Auto одмор је дефинитивно један од најбољих и ја бих то радо препоручио свим својим пријатељима.

REACH – Рехабилитација, образовање, процена, Центар за Хипотхерапи је регистрована добротворни са Chariti број: 1.158.714.

Хипотерапија је релативно нова терапија у Великој Британији и има само око 20 физиотерапеута који су квалификовани за практичан рад. Постоји посебан недостатак ових специјално обучених физиотерапеута у југоисточној Британији и радимо на подршци да се реши овај мањак. Удружење инвалида (RRA) има много центара на југоистоку, они пружају рекреативно јахање за особе са физичким и когнитивним инвалидитетом али нема у понуди најважнији елемент – рехабилитацију.

Наш тим

Сво особље и волонтери ускоро ће имати потребне квалификације, обуку и да су SRB / DBS обезбедили низ услуга. Центар води клиничар Lead Luiz Barrett (дипл Hons, MCSP, NPC Reg). Luiz је физиотерапеут обучена у Хипотерапији и рехабилитацији уз помоћ коња. Она има огромно знање и искуство о коњима и квалификација у нези коња. Она има велику посвећеност коју показује како ове животиње заиста могу да помогну људима који имају посебне потребе. Luiz је постигла у Великој Британији СС тренерску квалификацију у сарадњи са RRA. Она је такође квалификована да едукује особље за масажу беба и дечји пилатес. Луиз је мајка 3 мале деце, Луиз је такође укључена као лидер Girl Guide у локалне Rainbovs групе и има велики афинитет према деци.

REACH ће бити постављен као добротворни инкорпорисане организације (CIO) са својим повереницима.

Желимо да људи долазе у редовне посете. Желимо центар који има професионалце док пријатељски осећај да подстакне укључивање породице, али не са осећањем медицинске интервенције. Ми ћемо понудити комплетне услуге како би клијентима у посети и помогли да учествују у активностима ван клиничких сесија. Нпр. у понуди имамо и бебећа јутра у којима деца предшколског узраста у пратњи одраслих особа могу да посете и уче о понију и имају шансу за социјалну интеракцију а да за то време родитељи могу да ћаскају уз кафу.

Пружамо програме процене и рехабилитације високог квалитета, користећи обучене коње, да би стратегију Третман за одрасле и децу оболелу са физичким, менталним, социјалним и / или учењем са инвалидитетом. Ми користимо нашу клиничку праксу и специјалиста центара нуди јединствену комбинацију Физиотерапија, Хипотхерапи, и учење уз помоћ коња и терапије уз друге животиње.

REACH ће задовољити све узрасте (од 2 године па надаље) и са низомособа са инвалидитетом, укључујући церебралну парализу, Даунов синдром, заостајање у развоју, повреда кичмене мождине, повреде мозга, аутизам, потешкоћама у учењу и поремећаји менталног здравља.

Сведочење

Вилијам је био анђео седео лепо са Louise на електричног коња за његову припрему за хипотерапију али када је видео понија касније није могао да уздржи своје узбуђење – он је апсолутно волео времена које је проводио са њим и велику захвалност Лоуисе за њено ангажовање (одговара Виллиам је тип церебралне парализе савршено), успешно за њену организацију.

Пошто смо увели јахање коња, видели смо значајна побољшања у развоју језика и говора, а такође је дато самопоуздање да би могли да комуницирају са нашим пријатељима и својим школским друговима крије се крију испод ћебади. Ово је такође имао велики утицај на наше породице, као друштвени догађаји, са пријатељима и више нису забринути! Захвалност, коначно је пронашао нешто интересантно да се избави из

љуштуре и сада смо напредовали у његовом развоју. Ја искрено верујем да је то због дивног дела, дружења деце и понија и сагласности којих могу имати заједно.

Подржите нас

Без обзира да ли желите да доживите наше програме терапија, желите да добровољан рад или помоћи нам да се појача прилив новца да помогну другима, REACH је прилагодљив и прихвата све!

Хипотхерапија

Слика 64. Хипотерапија у раној интервенцији

Ово је специјалиста за физикалну терапију интервенција која користи тродимензионално кретање коња у шетњу да се исправи и побољшање кретање, равнотежу, језгра снаге, у особи на коњу. Показало се да се користи код деце са церебралном парализом, мултиплом склерозом, повредама мозга и кичмене мождине и многих других људи са поремећајима покрета. Истраживање је показало да је функционална способност тих људи побољшала након одређених третмана хипотерапије и може се одржавати током праћења периодично. Деца са аутизмом и другим сметњама у учењу су такође имале користи од овог облика терапије.

Услуга које нуде REACH: ТПК/АПК

Ово користи интеракцију са коњем на унапређењу менталног благостања. То обично не укључује сед на коњу, само што је за око коња. Однос са коњем може да понуди изазове за превазилажење страхова, изградити поверење, поштовање, саосећање, развијају вештине комуникације, решавање проблема и суочавања технике, самопоуздање и самопоштовање. Ове вештине су пренете на многим другим областима свакодневног живота.

Слика 65. Изграђивање поверења

Мажење понија

Ова активност користи пони искуство, што је за око наше две минијатурне Шетланда који су мирни и пријатељски расположени и воле направити пометњу кроз: миловање, мажење, прање. Ово је веома чулно и емоционално искуство. Изградња новог пријатељства може да помогне за поверење, грађење односа, комуникације, социјална интеракција и промовисање, опуштање и благостање. Бити мали, ови пони могу да путују и доступни су за посете школама, домовима за негу, дневним центрима, центрима посебним потребама и подесни су за рехабилитацију.

Процене

REACH ће обезбедити процену физиотерапеута да саветује о одређеним програмима управљања за различите услове, или као део мултидисциплинарног приступа менаџменту различитих услова да се утврди да ли постојеће одредбе неге бити прикладне. REACH је један од ретких центара који нуде холистички приступ лечењу и управљање различитим условима, уз саветодавну улогу да упути на и обезбеди контакте са другим услугама.

Вежба група

Постоји неколико група за вежбање. Заједница заснована на располагању за оне са физичким инвалидитетом, нико са стручношћу и надзором овлашћеног физиотерапеута ван болничких услова. Постоје посебно мало доступни за младе. REACH ће обезбедити групна вежбања класа у облику кола и модификованог пилатеса класе. Не само да ће онемогућио јавну корист физички, али ће поред тога бити социјалне и емотивне користи од тога да буде укључен у групну активност и могућност да се развију нова пријатељства.

Образовне услуге – подршка и квалификације

Да подрже наш циљ и вредности изјаву да ће обезбедити подршку јавности који желе да науче и унапреде своје квалификације у нези коња и физикалну терапију. Центар ће пружити прилику да се студентима стицање радног искуства из предмета заштите животиња на локалним факултетима, студентима физикалне терапије и школске деце за радно искуство на основу волонтерског рада у заједници. REACH ће запослити приправника који су студирали за свој град и Guilds u Horse заштита. Осим тога, ми ћемо понудити Посебне образовне потребе школама редовну седмичну прилику да доведу своју децу у центар као део ваннаставне активности и или имају седницу Пат терапије у школи. Такве активности ће пружити алтернативу уобичајеном курикуларном програму. REACH има за циљ да буде провајдер за обуку за ASDAN који је добротворна тело, за образовање са циљем унапређења образовања и учења могућности за развој личних и друштвених атрибута и нивоа постигнућа кроз ASDAN награде и ресурса, као и ослобађање од сиромаштва, где сиромаштва инхибира такве могућности за ученике. Такви курсеви могу укључивати центре за животиње, Комуникациони волонтеризам квалификације, инвалидности и спортске свести.

REACH пружа могућности за радно искуство за појединце свих узраста који би желели да врате нешто заједници, док не побољша егзистенцију.

Центар запошљава приправника и пруже подршку младим људима да добијају од свог града и у еснафу у Horse Care. Постоји могућност за студенте радно искуство из предмета заштите животиња на локалним факултетима (нпр Јужна Essex колаж), Физиотерапија ученика и школског узраста за радног искуства и на основу добровољног рада у заједници.

7.1. Организација кампа за особе са инвалидитетом (пример)

Рехабилитацијско планирање камп програма се разликује од уобичајеног летњег кампа за децу са инвалидитетом у којем је покушано да се фокусира на физикалну терапију у комбинацији са рекреацијом. Уметност и реализација програма који спроводе радни терапеути и професионални терапеути за терапије са акцентом на когнитивном учењу. Чисто рекреативни програм је такође у понуди са активностима као што су плесови, логорска ватра уз музико терапијске елементе, и приче. Физикална терапија под условом да база буде на јахању, те програм са нагласком на физикалну терапију.

Обука за особље се састоји од једног до два дана на лицу места кроз сесије које претходе отворању кампа. Особље је обучено у областима:

- основну здравствену заштиту;
- CPR (кардиопулмонална реанимација) ;
- да се уочи природа инвалидитета;
- општи распоред по данима кампа;
- активности које се нуде;
- „бомбардовање“ програмским идејама;
- Камперске песме и приче;
- профили кампера специфични за саветнике који су им додељени.

Менаџери су припремили приручнике за референцу за све саветнике. Поред тога, менаџер је послао информације о сваком камперу, особљу пре првог састанка. Менаџер је предвидео сложеност и покушао да покрије све могуће области од интереса за особље, укључујући опис послова и распореда за нормалан дан у кампу. Сви саветници прегледали су графиконе кампера који су им додељени. Камперску бригу и пажњу, куповина хране и кување, коњи – брига и припрема, постављање и одржавање шатора, и највећи део програма планирање и реализација:

Прве године, млади кампери и извршно особље је све то само одрадило. Друга и трећа година имали су додатну помоћ. Ово је оставило више времена за извршно особље за планирање и реализацију програма и направио огромну разлику у квалитету кампа.

Напредовање менаџерског тима је из године у годину доносило измене толико детаљно, да је нпр. дуго разматрана потреба да се остави више времена између активности и оброка. Особље је научило да постави додатне активности за групни рад за особе са инвалидитетом. То је укључивало смањење на броју активности које се нуде да дају свима, а посебно особљу, више времена је дато за предах и опуштање.

То је био планиран распоред. Особље је морала да изврши исправке термина. Додата је активност да ако неки кампер који упеца рибу кува за вечеру. Ипак, већина терапијских активности су смештени заједно са многим другим активностима које су имали у понуди.

Приказан је један детаљ у сложености и анализи менаџерског тима а то је важан моменат, нагласити за све врсте активности и сваки тим је имао обавезу за детаљну анализу и предлог побољшања активности за које је исти задужен.

Програм јахања –Прва година јахања у коњичкој организацији је програм који је дизајниран и који се састојао од једноставног дела у ком су сви коњи у употреби. Приступ је у основи–настава за бригу о коњу, четкање, кроћење, тј. тренинг Програм јахања фокусиран на учење основних команди од шетње, заустављања, каса, окретања, и једноставни обрасци дресурног јахања. Рекреативно и терапијско јахање укључује, различите циљеве са различитим циљним групама. За сваку сеансу, коришћен је велики ред и одговорност, са два шетача–помоћника са страна коња, повремено јахач иза пацијента на коњу, и терапеут у рингу у сваком тренутку. Промена врсте кретања на коњу је коришћен да олакша равнотежу реакције и за снагу трупа; рад преко коња, и вежбе извођење на коњу а које су за снагу и равнотежу. Употреба лонже (дугачка трака) даје већу контролу над коњем и обезбеђује већу безбедност у покушају различитих врсти кретања. Наткривена арена обезбеђује контролу у окружењу за коње и јахача.

За рекреативни програм, један волонтер или јахач иде напред док остали јахачи прате лидера. Многима је потребно нешто од асистивне технологије или седење иза леђа јахача итд. Из године у годину укључује се више одшколованих коња, било је више коња које можете изабрати и особље обучено за примену подршке у односу на индивидуалне потребе особа са инвалидитетом. Аутори добијају додатну обуку у New York with Barbara Glasgow (Winslow, NY Clinic 1982.). Ово у великој мери допринело приступу који се користе у другој и трећој години. Четврте године, (пример Рехаб КАМП). Иако ово може звучати идеално за јахање, то није био оптималан аранжман за терапијски програм. Било је потребно извршити проверу сваког коња и тренирати оне који су погодни за инвалиде јахаче. Менаџер који је задужен за тим за јахање и његово особље су из године у годину проналазили нове приступе и обучени су да исте примењују у оквиру коњичке организације.

Евалуација менаџерског тима познатог Рехаб кампа

Четири године су Рехаб кампови били у функцији и то су била узбудљива времена. Менаџери су настојали да док су радили заједно, оцењивали, критиковали, мењали, да побољшају квалитет из године у годину. Они су остваривали оно што су кренули да раде, тако је требало да докажу да рекреације и терапија могу укомбиновати у спољашњем окружењу где клијенти бораве током дужег временског периода. Особље је приметило промене код јахача које су укључивале:

- повећано самопоуздање;

- побољшање физичких способности;
- поправљањ ставова према терапеуту и терапији;
- повећане способности да се брину о себи;
- повећану способност да тражи помоћ кад је било најпотребније.

Резултати кампа нису сврстани у бројеве. Али менаџери верују да у две недеље концентрисаним се може направити промена. Менаџери такође гледају сами свој успех, јер они су се бавили изазовима стварања нечега из ничега. Они су се добро бавили проблемима и избегли озбиљне проблеме или несреће. Шта су научили током ових година:

- сложеност свакодневног живота клијената и колико је огроман њихова потребе, као и ангажовање свих око њих;
- вредност посвећених професионалних менаџера који имају времена да се посвете вредностима у таквом пројекту;
- вредност волонтера који су допринели своје време да би пројекат постао стварност;
- вредност снова и појединачних визија потенцијалних стварности;
- вредност слепе вере да понекад, радом нешто стваре;
- да се припреме за најгоре, али се надамо најбољем;
- знати да је све што може да пође наопако је воља.

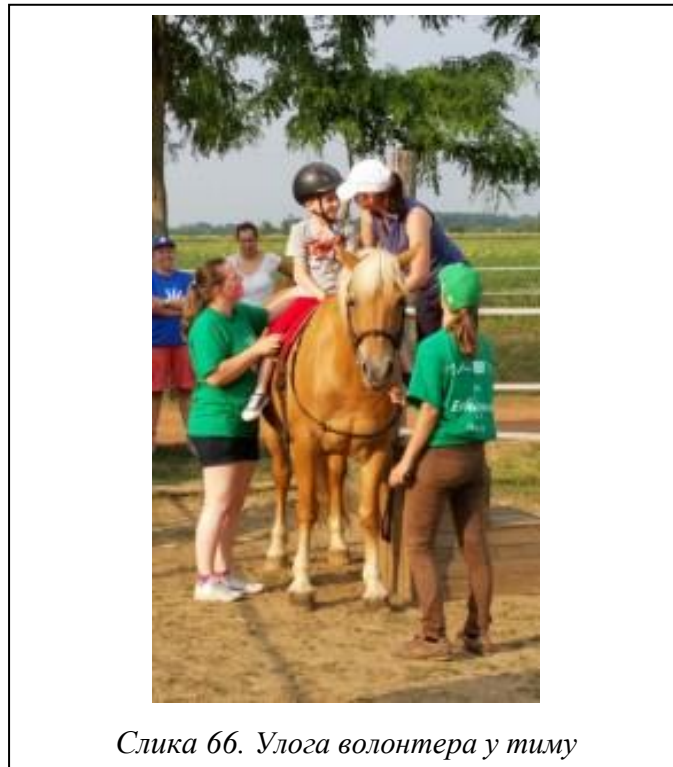
Кампови као Рехаб камп треба да се унапреде и да педијатријске терапије морају бити изнете из белих зидова клиника и направити део живота наших клијента како они стварно желе да живе. Имајући одговорност за клијенте за две недеље је огроман подухват који захтева много рада и планирања, али је један од задовољавајућих искустава које је овај аутор имао у својој каријери спроводећи терапије.

Терапијско јахање у САД еволуира из два правца – адаптиран спортски модел, практиковали су и »британско јахање по програму за инвалиде, а више клинички модел. Немачки модел и швајцарски закође наглашавају лечење. Филозофска позадина за ова два модела се разликују по томе што британски модел промовише ментално и физичко благостање кроз јахање као рекреативни спорт, док су немачки и швајцарски клинички модели засновани на лекарској оријентацији која наглашава постуралну симетрију као циљеве коњичких активности. У Сједињеним Државама ова два приступа су се придружиле трећем приступу који наглашава образовне детаље. Свака област – рекреација, медицина и образовање – заокружени специфични циљеви и технике и још сва три преклапања допуњују и подржавају једни друге.

У више од пет стотина организација које спроводе терапијско јахање, програми у Сједињеним Државама варирају у популацијама са инвалидитетом којима служе, циљеви су постављени за своје јахаче, а у колико они користе њихове услуге. Већина програма поставља висок декрет са нагласком на комбинацији учења награђивања

активности, док постизање најбољих могућих физичких функционалних нивоа. Већина програма Сједињеним Државама од изабраних припадају Северно-америчком јахању за хендикепиране. Асоцијација (NARHA) која поставља стандарде за акредитацију за терапијско јахање, програме и стандарде, сертификације за инструкторе. NARHA прописује одговорност и осигурање од незгоде доступне за јахаче, волонтере и особље; држи семинаре и конференције; и промовише образовање. У асоцијацији NARHA, сви могу наћи све што их интересује у вези са терапијама и активностима уз помоћ коња.

Волонтерски камп Винковци

Слика 66. Улога волонтера у тиму

Дана 18. и 19. јула одржан је дводневни волонтерски камп за волонтере у програмима ТПК из Ријеке, Загреба и Винковаца. У пријатној атмосфери и дружењу на простору КК „Еоhippus“ Винковци волонтери су решавали задатке из теорије терапије и активности користећи коња те су учествовали у интерном, клупском такмичењу за јахаче клуба и за кориснике терапије користећи коња.

Током слободног времена, волонтери су обишли неке од знаменитости Винковаца те су се упознали са историјским чињеницама овог подручја. Волонтерски камп одржан је у склопу пројекта „Формирање и активирање ИТ волонтерске мреже у подручју ТПК” који је финансиран из Европског социјалног фонда.

Слика 67. Чланови волонтерске мреже

Ново у понуди – курс јахања за грађане!!

За све заинтересоване ове јесени припремили смо основни курс јахања у трајању од 15 сати. Минимална старост за укључивање је 7 година, а кроз курс организирамо теоријска предавања о коњима, јахањој опреми као и практични рад – самостално јахање и/или јахање у групама.

Курс изводи лиценцирани тренер уз кориштење сигурносне јахаће опреме. Могућа је и обука јачаца за полагање јахаће дозволе и/или лиценци у коњичком спорту. Курс јахања је регистран при Хрватском коњичком савезу.

Цена по особи износи 1.500,00 куна, за децу до 10 година старости цена износи 1.000,00 куна. Курс почиње сваког првог у месецу, а пријаве се примају сваки.

Слика 68. Промотивни плакат

7.2. Терапије и активности уз помоћ коња са одраслим клијентима са церебралном парализом и аутизмом

Како активности и терапије помажу деци са аутизмом ; Иако данас, шеснаесто–годишњи Теди је згодан момак, воли спорт, он никада није био популаран. Теди је озбиљно аутистичан и има озбиљне развојне сметње. „Он је био сасвим у реду док није примио ММР вакцину (вакцинација против малих богиња, заушка, рубеола)“, објашњава Ребека. „Након тога, он је изгубио способност говора. Изгубио је све своје способности, укључујући и контакт очима и емоција, а све се десило веома брзо, у року од месец дана.“ Његови родитељи, Ребека и Дан Саргент, борили годинама да помогну Теди да контролише своје агресију и бес, да науче да доживи радост, и да комуницира са спољним светом, али је стање наставило да се погоршава. Онда када Теди је био шест година стар, Ребека, оболи од мултипле склерозе, одлучила је да, пошто је она волела коње, да они обоје покушају са терапијским јахањем. Нашла је терапеута који је из праксе хипотхерапије у близини своје куће у Сијетлу. Терапеута су изабрали јер ради са децом, младима и одраслима, који су физички и / или развојно са сметњама, укључујући и децу која су слепа и глува. “Ја сам то урадила за мене и за МС и Теди са аутизмом, тако да смо обоје род“, објашњава Ребека. „Помаже ми код осећаја да нормално ходам, то помаже са стање, она помаже са осећајем за контролу, јер сте на нешто велико, а за неке људе, то им даје осећај слободе, јер они крећу без помоћи, као и са инвалидским колицима.“ Обојица су ишли на хипотхерапију око четири године. Ребека ће јахати на околним стазама, док је Теди урадио трик за боравак уз коња, хранио је свог коња шаргарепом. Када су први пут почели, Теди је невербалан. Онда је научио да изрази своју срећу – од кукања и врискања! „Ми се смејемо, тако да могу рећи да га је стимулисао. Он воли коње, а коњи не злоупотребљавају људе ако нешто није у реду са њима. То је помогло са својим вербалним способностима, јер је био у стању да каже „коња“ и „ходати по“. Они су му рекли да каже коњу да иде, као што кажу „ходати по“ или да му каже помери се, или кажу „ево шаргарепа“ када је хранио коња, тако да је сам научи да каже потребно за коња“, каже Ребека.

Највећа корист је да пронађе нешто што је Теди волео да ради. „То је нешто у чему је уживао и он је волео“, објашњава она. „Мислим да му је помогао јер му је дао смисао остварења, а такође, у већем друштвеном контексту, када је јахао коње, људи су заинтересовани за вас јер мисле да је то прилично ексцентрично. Људи ће рећи: „вау ти си јахач на коњу?“ Теди ће добити пуно пажње и повратних информација, тако да је могао да осети да је „Ја сам посебан! Могу ја то!“ То је било веома добро за његово самопоштовање.“

Када су први пут почели, Теди је невербална особа. Онда је научио да изрази своју срећу – од кукања и фрктања! Он би то заменио „смехом“, тако да могу рећи да га је то велико постигнуће. Највећа корист је да пронађе нешто што је Теди волео да ради. Објекат је имао друштвени догађај за децу који су дошли на хипотхерапију. „Они би имали родео, или би имали коња Схов, или велики роштиљ. Они су радили много, и то је било све за ову децу. Они су имали неку активност да су били успешни у. Можеш да

будеш добар јахач или лош јахач, и даље се осећам успешан у томе, јер тако је добро“, каже Ребека. Ребека је искористила предности хипотхерапије за њене чланице, остваривање својих добро постављених ставова, мишића, лаки галоп, и ради дресуру. Али највеће користи је време које је заједно проведено са сином, ангажовани у активностима које је волео и да је активно учествовао у свим активностима. „Желела сам да Теди може да искуси како је јахати коња и уживати у њему,“ она каже, „баш сам се осећала као кад сам била клинка.“

Пример: Barbara T. Engel, MEd, OTR

Џо је јахањем и искуством са терапијским јахањем директно утицало на његове функционалне животне вештине у активностима које је могао самостално користити са поносом. Џо сада јаше без подршке са бочних страна или било какве помоћи од руковаоца коњем. Он је научио дресурни тест који може да обави без читача (лице за читање Дресура теста током извршавања). Он почиње да седи на касу за неколико корака и одржава добру контролу главе. Џо је такође добио више контроле над својим правилним држањем и покретима рукама. Његов говор је побољшан тако да и други могу да разумеју неке основне речи. Као резултат генералног побољшана функције је тај да је он у стању да ради са скраћеним радним временом, плаћени, компјутерски посао у локалној болници.

Тим за процену – Лица која улазе у програм терапијског јахања треба пажљиво проценити. Важно је да се погледа како глава, руке, труп и ноге раде у целини, а не као посебни делови тела. Иста потреба за холистички поглед нарочито важи за особу која је претрпела церебро-васкуларну несрећу. Иако је примамљиво да се фокусира пажња искључиво на страни тела са мање контроле, терапеутима и инструкторима запажање треба да буде свеобухватно. Треба такође имати подробен извештај ТИМА који чине физикални и радни терапеути, као и логопеда, који су радили активно на прикупљању прикладне информације. Ако је терапеут присутан на терапијско јахање у објекту за обављање процене, пуна евалуација може се предузети. Доктор специјалиста физикалне терапије мора бити доедукован и учествовати у тиму за процену. Приступа се изради профила пацијента. Одређује се коњ који поседује све потребне карактеристике за пацијента. Терапеут прави стратегију на основу извештаја свих стручњака и коначно приступа реализацији терапија. Тим дневно бележи свој дневник и након предвиђеног рока (од око 3 месеца) се ради евалуација и поново са тимом за процену. Дакле улога мултидисциплинарног тима у овој врсти активности је једино могућа. Улога главног менаџера је да организује састав тимова и њихов рад.

7.3. Терапије и активности уз помоћ коња са децом са аутистичним спектром

Увод о аутистичном спектру

Аутистички спектар поремећаја карактеришу дефицити у оквиру социјалних интеракција и комуникације, као и ограничени, репетитивни обрасци понашања и интересовања. Дефицит социјалних вештина обухвата потешкоће у области коришћења невербалних образаца понашања за регулисање социјалних интеракција, тешкоће у успостављању и одржавању контаката са вршњацима, недостатак потребе да се са другима поделе осећања, као и изостанак социо-емоционалног реципроцитета (АПА, 2013.). Потешкоће у сфери комуникације односе се на дефиците у продукцији и разумевању вербалних и невербалних комуникационих чинова. Децу и одрасле са поремећајем аутистичког спектра карактерише и снижена способност имитације других, као и изостанак жеље да личе на друге из свог окружења, што отежава процес социјализације са вршњацима. Такође, изостанак теорије ума, односно способности да се разумеју туђа ментална стања, жеље и понашања доприносе одржавању неприкладних социјалних интеракција. Последњих година, деца са поремећајем аутистичког спектра чешће бивају укључена у инклузивни систем образовања. Да се процес инклузије не би свео на интеграцију, неопходно је одабрати стратегије којима ће се обезбедити успешан процес едукације, али и социјализације деце са аутистичким поремећајем. Истраживање у ком је праћен квантитет социјалних интеракција и прикладних понашања петоро деце са поремећајем аутистичког спектра у инклузивном одељењу, показује да деца са аутизмом узимају учешће у приближно истом броју активности као и њихови вршњаци, али да је време ангажовања и интересовања за дати задатак значајно краће, као и да сама скоро никада не иницирају поменуте активности. Остала деца из разреда учествују у интеракцијама и са децом и са одраслима, док деца из спектра аутизма знатно чешће узимају учешће у интеракцијама са одраслима, а ређе са вршњацима. (Koegel, Koegel, Frea, Freedon, 2001.) Резултати истраживања у ком су се процењивали вршњачки односи код деце и адолесцената са поремећајем аутистичког спектра показују да је 50% испитаника изјавило да нема ниједног пријатеља. Такође, активности које подразумевају остваривање социјалних интеракција су мање заступљене у њиховим животима, за разлику од оних које истичу индивидуални ангажман – шетња, активности око хобија итд. (Orsmond, Krauss, Seltzer, 2004.) Овакви налази указују на потребу за обуком деце са аутизмом у области започињања и одржавања социјалних контаката са децом из окружења. У тим програмима, вршњаци могу узети активно учешће. Интервенције базиране на вршњачкој подршци припадају категорији парапрофесионалних метода које се примењују у инклузивној пракси и засноване су на структурираном контакту уз фацилитацију треће стране. Стратегије вршњачке подршке и посредовања се могу објаснити у контексту Теорије социјалног учења (Bandura, 1977.) која у свој фокус поставља учење у друштвеном контексту, кроз процесе опсервације, имитације и моделовања. (Bene, Banda, Brown, 2014.)

Особе са аутизмом

Аутизам је доживотно развојни поремећај. То је део спектра који зовемо аутизам спектра поремећаја. Реч „спектар” се користи зато што су сви људи са аутизмом са проблемом у три главне области („тријаде оштећења”), али код сваког појединца изражава и другачије и имају другачији утицај. Док неки људи са аутизмом у стању да живи релативно „нормалан” живот, увек имају потребу за стручном подршком.

„Triad deficit” се састоје од:

- тешкоћа са социјалним комуникацијама;
- тешкоћа са социјалним интеракцијама;
- проблема у флексибилности размишљања.

(http://www.avtizem.org/Kaj_je_avtizem.html)

Тешкоће у социјалним комуникацијама

Људи са аутизмом имају потешкоће и у вербалној и невербалној комуникацији, укључујући језик тела који је тешко разумети. Многи од њих врло дословно разумеју говор и мисле да људи кажу шта мисле. Већина тешко користити и разуме изразе лица и интонацију гласа, шале и сарказам.

Неки људи са аутизмом не говоре, или имају прилично ограничен говор. Углавном разумеју шта им се каже, док за комуникацију користе неке друге начине и методе – знаковни језик и визуелне симболе teach метод).

Други су добро развијених језичких вештина, али имају проблема са разумевањем да учествује у разговору, можда понављају оно што је неко рекао или неке фразе (тзв. ехолалија), или чак стално говоре само о ономе за што су тренутно заинтересовани.

Људима са аутизмом стварно помаже ако разговарате са њима на јасан и доследан начин. Дати им времена да се обради процес информације и да се добије повратна информација кроз неки вид узајамног разумевања.

Тешкоће са социјалном интеракцијом

Пријатељство није нешто што се може узети здраво за готово – ова вештина се мора научити. Особе са аутизмом често имају проблема у препознавању и разумевању емоција и осећања других људи, као и у изражавању својих, а то компликује њихову интеграцију у друштво. Можда они не разумеју неписана друштвена правила те већина њих то научи узгред. Понекад они стоје преблизу лицу са којим разговарају или упадну са неприкладном темом. Понекад се чини да су неосетљиви, јер не признају како се други осећају. Они би радије провели време сами, као да су у потрази за стратегијом да стигну до уживања који уживају други. Њихово понашање изгледа „чудно” или неприкладно, јер имају потешкоћа у изражавању својих осећања, емоције и потребе. Тешкоће у друштвеној интеракцији представљају потешкоће у успостављању пријатељства. Неки људи су веома заинтересовани за друштво, али не знају како да се обрете.

Проблеми у флексибилности размишљања

Тешко је предвидети и знати шта други људи мисле.

Флексибилност мисли нам омогућава да разумемо и предвидимо понашање других људи, што значи да одређене ствари, понашање, догађај можемо замислити у ситуацији која се изван наше свакодневне рутине може предвидети. Људи са аутизмом имају тешкоће са:

- разумевањем и тумачењем мисли, осећања и акција других;
- предвиђањем шта ће се десити или шта би се могло десити;
- разумевањем опасности, нпр. да је трчање уз прометан пут опасно;
- учешћем у игри: деца са аутизмом могу уживати у игри, али већина стално понавља исту радњу или сцену;
- променом и планирањем будућих активности;
- суочавањем са новом непознатом ситуацијом.

Тешкоће са флексибилношћу не треба мешати са недостатком маште. Многи људи са аутизмом могу бити врло креативни, нпр. изванредни уметници, музичари или писци.

Остале карактеристике повезане са аутизмом

Зависност од рутине

„Адолесцент са аутизмом сваки дан присуствују у установи. Сваки дан за њега је дошао такси који га је довео у центар, он га је оставио пред вратима центра и отишао, покуцао и ступио у једном даху. Како је отворио врата пре него што је покуцао, уместо, како би ушли, вратио се у такси и поновио цео поступак од почетка.“ Људима са аутизмом, свет може изгледати врло неуредно и збуњено место, често воле конзистентну дневну рутину, да знају шта ће се десити сваки дан. Сваки дан желе да путују на истој релацији кући из школе или на послу, или увек једу тачно исту храну за доручак. Они такође имају веома важно правило: људи са аутизмом могу бити веома тешки да се другачији приступа, када су једном научили „прави“ начин. Тешко да толерише промене, али су лакше да се припреме за то.

Сензорна осетљивост

„Миха воли сликарство, али не волим да носим мајице, који штите одећу, тако да не буде прљав. Осећај тканина на својој кожи је веома непријатно. Зато смо се сложили са школом, уместо мајице носе лабаве кецеље.“ Особе са аутизмом су често сензорно осетљиви. Ова осетљивост може да се односи на један или више чула – вида, слуха, мириса, укуса и додира. Појединци могу бити алергични (преосетљивост) или премало (хипосензибилност) осетљиви на стимулансе. Нпр. за особе са аутизмом може бити, (неки нормалан звук за друге људе који га региструју) неподношљиво гласан и разоран.

Он може изазвати анксиозност или чак физички бол. Људи који су хипосензибилни, они не могу осећати бол ни на веома високим или ниским температурама. Неки се врте, њишу или машући рукама да стимулише одређена осећања, успостави равнотежу или у контролу стреса. Људи са сензорном осетљивости често имају проблема са чулним спознајама и свест о свом телу (са проприоцепцијом). Проприоцепција нам омогућава да знамо где је наше тело, а људи који имају овај проблем се теже крећу и избегававају препреке, теже да одржи одговарајуће растојање до другог или да обавља задатке по налогу fine моторике, као што су везивање пертле.

Посебни интереси

Неки људи раде или студирају у складу са својим интересима, али за друге ти интереси остају само хоби. „Мој таленат за уметност ми је дозволио да се лако уклопи у друштво и постану део тога. Ако постоји нешто што је добро за особе са аутизмом, неопходно је да промовише и развија.“ Многи људи са аутизмом у раном узрасту већ развила веома интензивне посебне интересе. Они могу мењати током времена или се одржава за живот. Интереси могу бити било шта: цртање, музика, компјутери, возови, диносауруси.

(<http://www.avtizem.org/kontakt.html>).

Пример

Младић, стар 17 година, има озбиљне интелектуалне сметње, аутизам, психијатријске и поремећаја понашања. Моторички је способан, не говори, хиперкинетичен је, упутство тешко да разуме и он ретко прати због нарушених комуникација. Веома је тешко да се инсистира на сваку активност осим ходања. Његова концентрација је врло слаба, интересовање веома ограничено. Дечаку за бригу коња дате једноставне инструкције као што су: „Из корпе узмете четку за чишћење коња.“ Избор четкице је остало до њега. Инструкције су кратке, јасне, додајете их постепено. Да бисте учествовали захтева доста мотивације, радни процес зависи од његовог расположења. У терапије на коњу укључен је шест месеци. Пре него што је отишао на рекреативно јахање, јер није потребно ништа друго него пасивни сед на коњу. Сада у разним активностима и терапијама користи фото – симболе (или слике) да комуницира, али они нису увек у могућности да прате, због слабијег разумевања.

Ми смо увек користили истог коња и јахаћу опрему, терапија се одвија истим редоследом. Субјекти у арени су увек на истом месту. Избегавајте ситуације и непредвидиве промене. Трудимо се да припремимо безбедно и предвидиво окружење са истим почетком и на крају. Трајање терапије треба прилагодити дечаку (јер његово расположење варира). Неколико пута терапија је отказана због здравственог стања. Понекад само кратко време испоштују друге кориснике током вожње.

Пре него што свака активност започне покажем му фотографију (да милује коња, водећи коња, на коњу, посланица за коња). Након завршетка активности слике одложим у ладницу. Активности постепено продужавати и да прилагоде своје тренутне потребе и ваше расположење.

Циљеви терапије

- **Подручје моторике**
 - побољшање координације и равнотеже;
 - повећана опуштеност тела.
- **Емоционално подручје**
 - опуштање и смиреност уз помоћ коња;
 - перцепција задовољства сопственим успехом;
 - повећање самопоштовање;
 - јачање самопоуздања у сопствене способности;
 - повећање толеранције на фрустрацију;
 - подстицање веће инеракције;
 - мотивација за коња и човека за сензорну интеграцију у природи.
- **Когнитивно подручје**
 - стицање нових знања о коњима (делове тела, коњска опрема, јахање и заштита);
 - побољшање концентрација;
 - побољшање перцепције и свести о свом телу;
 - развијање свесности.
- **Социјално подручје**
 - промовисање, повезивање контаката и поверење између коња и терапеута;
 - признавање и поштовање једноставних упутстава од стране терапеута;
 - давање и примање помоћи;
 - развијање способности за компромисе;
 - смањивање агресије у понашању;
 - постепено интегрисање у рад групе;
 - учешће у нези коња;
 - успостављање комуникације;
 - смањење нетрпељивости према коњу и другим лицима;
 - стрпљење усклађено са задатком за минимално чекање.
- **Додатна опрема**
 - седло;
 - узде (држати);
 - фотографија (пре било каквог активности показати фотографију).

- **Радни процес**

Пре него што почне свака активност показати слику након завршетка операције од стране корисника оставити слику у одељак за њу предвиђен (метод ТЕАСН).

- коња поздравља, милује и додирује коња;
- учешће (посматрање) чишћење и нега коња;
- учешће (посматрање) у припреми коња за јахање;
- држање коња у арени уз помоћ терапеута;
- независна пењање на коњу;
- јахање у кораку (коња на поводцу води помоћник);
- подстицање да милује и додирује коња кроз разне делове тела;
- управљање коњем уз помоћ терапеута;
- поздравна коња и третирати га.

Анализа рада и план за наредних сат времена терапије

Дечак се у потпуности не разуме упутства, јер не знају симболе и неразумијевање чини тешко ући у траг. Сада фотографије се на то више разумљиво. Број слика ће се постепено повећавати да продужи концентрацију. Због његовог здравственог стања морају да буду веома опрезни дозирање задатке или када возите. Ако узмемо у обзир да је његово понашање је непредвидиво, јахање само гледају, или идете у шетњу. са обзиром на његов захтев. Контакт са коњем, терапеутом и помоћницима је добар и сигуран, и мислимо да ће у будућности чак и жели да учествује. Уз неко време и рутина ће бити неопходно да се допуни програм са индивидуалним вежбама (смо почели са једним олакшало остваривање). Ако боље би разумео инструкције и комуницирају, лако је научити покрете у касу и по кругу. Моторички је довољно добар да то уради. Због тога, радимо пре свега у области (бољу комуникацију и разумевање упутства). Од без страха од коња и поузданог односа са терапеута, мислимо да ће на крају бити промовисан. Због погоршања његовог стања болести, али је његове посете сумњивим терапијама.

Особе са интелектуалним понашања и хиперактивности

Активна и тип:

- тешко држати дуже време у истим активностима;
- је склона понашања одступања;
- има потешкоћа са слушном пажње;
- тешко да прихвате комплексне;
- има проблема организацију;
- избегава композитних задатке;

- склона да губи ствари;
- заборавност у дневним активностима;
- недисциплиновано понашање.

Хиперактивна – импулсиван тип:

- немиран,
- тешко да се смири,
- немирни СИТ, хода, трчи по соби или се пење на намештај...
- запошљавање, али у томе ствара буку,
- претерано причљива и одговори пре саслушања питање до краја,
- тешко да сачека серије,
- скакање у једном речју, погрешан.

Комбиновани облик може укључивати комбинацију оба типа карактера. У људи са поремећајима у понашању је на челу промовисања емоционалне и социјалне области, ово је место где већина одражавају неподешени облик понашања. Терапије и активности уз помоћ коња је планиран у својим јаким областима. Додела задатака који ће сигурно бити у стању, стога, мора да одговара његовим талентима. Такође, терапија и даље завршава са успешно завршеним вежбама. Према томе, ми одржавамо мотивацију за наредне терапије сесија и ојачава самопоуздање. Сваки корисник има свој индивидуални програм који се периодично ажурира и исправља. Важно је интердисциплинарна интеграција различитих дисциплина терапије. Особе са поремећајима у понашању имају осећај неуспеха, јер они не испуњавају своје циљеве и обично окаране за своје поступке, што доводи до зачараног круга неуспеха. Они имају проблема са организацијом и истовремено радити на неколико различитих области. Они стално траже високе стимулације. Немојте толерисати досаду и имају велике потешкоће у усмеравању пажње. Следећи су само најмоћнији подстицај у месту. Спорт и друге друштвене активности како би се избегло. Веома је тешко да пратите упутства. У школи, имају значајне потешкоће у учењу. Они су нестрпљиви и имају ниску толеранцију фрустрација. Њихово понашање је импулсивно. Они имају осећај несигурности и емотивно нестабилан. Њихов расположење брзо променила. За све који имају јако лошу самопоуздања и слике о себи. Овај поремећај може довести до агресивног понашања, што доводи до проблема у социјалној сфери. Веома је тешко контролисати своје понашање. Њихова пажња је била кратког века. Овим људима треба много више екстерне структуре у смислу рутинских, предвидљивост, организације, него људи који немају овај поремећај, јер понестаје чврсте унутрашње структуре. Они не могу да развију унутрашњу мотивацију као и њихови вршњаци без овог поремећаја, стога не може инсистирати на активностима, плановима, циљева. То значи да су они важнији спољна мотивација. Ако ово није повучена. Када радите са три стране пре терапије имамо јасно ставили своје спољне границе, да се успостави правила понашања и има сталну контролу. Неодговарајуће емоције и неприкладно понашање покушавамо

да преместе прихватљиве начине понашања. Ми развијамо и праксу друштвене вештине и помогне у повећању самопоуздања. Такође покушати да повећа пажње, и омогућавају прилику за доношење одлука. У исто време смо такође развити језичке вештине. Обука социјалних вештина и управљања емоцијама може бити веома корисно да нам коња или било које друге животиње која омогућава искуство безусловно прихватање. Када се притисне и миловала пажња животиње преусмерени од свакодневних проблема и да доведе до безусловног љубави свету. Животињска им помогне у повећању друштвене интеракције и уводи их у однос између човека и животиње. Ако је животиња позитивно реагује да се полако развија позитиван став према пребацивања у терапеута, а касније и од стране својих вршњака. Када радите са коњем, учесници морају да науче да приступи коња мирним, њихово понашање мора бити под контролом. Контролорати мора покрети нису Јерки, док је запањеном коња. Такође, да не буде прегласан. Одржавајте имају поштовања став према животињама. Ова правила омогућавају контролу понашања и импулса.

Понашање коњ је реакција на наше акције. Ако смо мирни, да ће смири коња. Смањење особа са мотњамо понашања је први корак у нашем раду. Агитација и агресивност су смањени, чиме се ствара бољи амбијент за учење. Побољшање понашања и утиче на друге ситуације учења.

У присуству коња је лакше да успостави контакт са терапеута и са другим људима. Ови људи су животиње осећају прихваћено, волео, опуштено. По завршетку њиховог рада су увек хвалио. Добијају да осетите да су и они добри и да имају другу љубав.

Присуство животиња помаже у учењу нових вештина и смањује неподешени облике понашања.

У субјеката са понашања спроведена на почетку ове игре појединачно. Када сте у стању да подреди групи постепено укључени у њу. Испрва додати само један глумац, постепено додајте друге. Дакле, ми покушавамо да утичемо на толерантно понашање појединца.

Пример:

Особа, 21 година, има благу интелектуалним инвалидитетом, психозу са озбиљним поремећајима у понашању, понекад агресивне. Говор је добро развијена, захтијева сталну пажњу одраслих. Она има веома слаба концентрација и пажњу поремећаја. Инструкције добро разумео, узети у обзир у зависности од расположења.

Мотор је довољно паметан, он види веома сиромашни и не волим да носим наочаре. Терапија је укључена у другу годину. Због поремећене и агресивном понашању од својих вршњака они плаше и избегло. У то време, за угрожава друге уклоњен из школских група. Такође је хиперактиван, много говори, а посебно са одраслима, и то стално је у покрету. Ако није контролисана, често угрожава друге станаре. То је непредвидив у акцијама и расположење. Његова мотивација за било коју врсту посла је веома низак. За сваки задатак траје врло мало времена и не могу да дочекам да заврши задатак.

Циљеви терапије

Област моторике:

- боље држање на коњу (његов положај је повијен);
- боља координација и равнотежа;
- развој fine моторике;
- развијање координације око – временско ограничење;
- јачање fine моторике;
- боље укупна фитнес.

Емоционално област:

- смиривање и опуштање у сталном покрету;
- контрола емоционалних епидемија;
- контролу понашања;
- смањити насилничко понашање;
- побољшање самопоуздања;
- побољшање самопоуздања;
- толеранција оптерећење;
- мотивацију за било коју активност у вези са коњем;
- да инспирише осећај одговорности;
- навикао на реда и дисциплине;
- охрабрење упорности.

Когнитивни област:

- учење нових вештина (Лифе оф коња, коњске опреме, јахање опреме негу, брига за животну средину);
- идентификовање, одвајање и именовање примарних боја, облика и величина;
- подизање концентрације;
- боље оријентације на телу и у окружењу;
- скренути пажњу са терапеута на коњу, барем за кратко време;
- учења и обуке перцепције

Социјални сектор:

- поштовање и пратите правила и упутства;
- разматрање коња, терапеут и терапеут асистент;

- добро и толерантан став према коњу;
- укључивање у рад групе;
- способност примања и саопштавања;
- изгради поверење између младих, коња и терапеута;
- способност за компромис;
- усклађеност са налога;
- смањити нетрпељивост;
- смањење ремети понашање.

Додатна опрема:

- седло;
- узде;
- боје или писма арени;
- слово X;
- коцкице различитих боја и величина;
- мердевине (рампа за узјаживање) за пењање на коња на коњу.

Облици рада:

- индивидуални.

Радни процес:

- вежбе истезања пре јахање на терену и на коњу (или мозга теретану);
- Поздрав коњ додиром и милује;
- учешће у чишћењу и седлању Хорсе (након разговора на тему коња);
- држање коња у манежо уз помоћ терапеута;
- попети на коњу са подијума;
- корисник седи на коњу и гради на огради кули коцке (Ридинг у круг и сваки пут је око у питању, додајте коцку, у овим именом боја, облик и величина);
- силазак на коњу кроз;
- вођење коња на узици од јахања;
- третирају коња и поздрав.

1. игра: Слушање тишине

Правило игре је 1 минут (мање ако је потребно) не сме говорити ни реч. Морамо да пажљиво слуша звуке и звукова у окружењу. Исто важи за терапеута и асистента. Када истекне овај пут, учесници пријавио шта буку и звукова су чули. Време тишине је продужен.

2. игра: Ти си моје огледало

Ова игра се састоји од вежби на коњу за јачање тела слику. Терапеут шетње испред коња, окренут према адолесцент. Ово мора пажљиво посматрати и поновите после њега различите вежбе у огледалу.

Ако је потребно, иста вежба да покаже још фотогтафији. Фото смештени у рукама адолесцента, ви га видите у детаље. Ова вежба може бити замењен са можданим гимнастику.

4. игра: Мисли о X

Плоча је нацртан од стране великог слова X. Ако погледате то или мисле, припремите свој мозак за прелазак средњу линију. Лева половина мозга обично контролише рад десне стране тела, десну руку док је лево. Кретање две половине мозга су охрабрени да учествују, тако да можемо да прихватимо и информацује као што је изражено у мозгу. X активира рецумбент цифру од осам, да су две половине мозга за остваривање и опуштање тела и оба ока за бинокуларни вид.

Утицај физичке активности на понашање и однос

- боља концентрација и пажња;
- Способност да се ефикасније усклавевања покрете;
- боље планирање и утврђивање приоритета.

Вежба за стимулацију мозга

- бинокуларни вид;
- биноцулар слух;
- способност синхронизованог кретања целог тела;
- фокусиран поглед.

Анализа рада и плана за један термин рада

Дечак је веома непредвидив за људе и животиње. Као његово расположење због природе болести убрзано мења, не могу редовно похађати терапију (акутна фаза болести). Терапија је привремено прекинут због насилничког понашања коња. План ће углавном раде за повећање концентрације и продужи своју пажњу кроз игру.

Брига о коњу, ми ћемо промовисати љубавну везу са коња и коректног односа са терапеута и терапеут асистент. Ако се правила не поштују, терапија ће одмах бити прекинут. У светлу правила је потребна доследност и усклађеност између терапеута, асистената и других учесника у терапији. Са различитим вежбама покушавамо да их мотивише да се придржавају упутства и придржавати договорених правила. Они су потребни доследност и истрајност током терапије најмање кратко време укључени, који говори о свакодневним стварима.

Пошто је моторички и интелектуално довољно способна, да би могли да самостално јашу у независном кораку и спроводе једноставне елементе дресуре (хода око шипке, мали круг). Постепено смо цитирали на себе јахање. Због непредвидивог понашања увек ће бити потребе за контролу терапеута или терапеут асистент. Зато што он воли да креира и фину услугу, ми ћемо понудити уметничку терапију за активности по избору (обликује глину на јахању, цртање, пластелин).

Дидактичка средства за игру у ТПК за децу са сметњама у развоју (аутистични спектар)

Терапија уз помоћ коња има за циљ да путем физичког, психичког, социјалног и едукативног деловања код особа са инвалидитетом произведе позитивне ефекте који утичу на побољшање психо-физичког стања, пробуди осећај задовољства, слободе, покретљивости... – то је пут ка бољем здрављу и враћању вере у живот! Јахање у круг у мањезу може постати досадно а поготово деци. Постоје бројни дидактички материјали и игре које можемо да користимо не само да би вежбање било занимљивије, него и да би им помогли у савладавању нових појмова, навика и знања.

Дидактички материјал представља скуп практичних и очигледних средстава која помажу усвајању неопходних знања и савладавање сложених животних вештина. Материјал се користи док се не увиди да је задата вештина савладана. Дидактичк средства се прилагођавају реалним потребама и могућностима особе која их користи. Циљ је да на лак, интересантан и занимљив начин савладају одређене вештине.

Терапије и активности уз помоћ коња имају бројне позитивне ефекте:

- **физички ефекти** (јачање мишића, побољшање координације, смањење спазма, абнормалних покрета, развој равнотеже и осећања за симетрију, повећање покретљивости зглобова...)
- **психолошки ефекти** (порасти самопоуздања, интересовање за спољни свет, јачање самоконтроле, способности и концентрације, смањење стреса, развијања односа пажње и поштовања према животињама, осећај за тимски рад, повећано интересовање за властитим животом, поправљање квалитета живот...)
- **социјални ефекти** (веће искуствени репертоар социјалних вештина, квалитетно и квантитетно побољшање социјалних облика, пораст задовољства...)

- **едукативне ефекте** (моторно учење подстиче интелектуални развој, побољшање просторне перцепције и планирање, читање и рачунање, унапређење координације око – шака, јачање пажње и концентрације...

На основу ефеката који се постижу терапијом уз помоћ коња, дидактички материјал можемо да поделимо у више група.

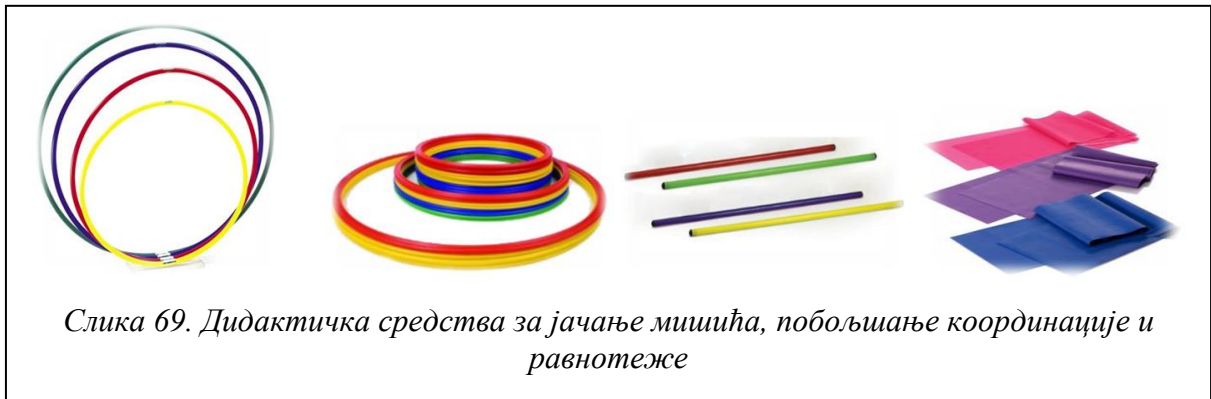
Дидактичка средства и игре

- за стимулацију fine и крупне моторике;
- за стимулацију чула (сензорна ометеност која се односи на оштећење чула вида и слуха);
- за учење читања, писања, учења боја, облика, величине... (математичке и језичке области), знања из практичног живота.

Дидактички материјал и игре за стимулацију физичких ефеката: јачање мишића, побољшање координације и равнотеже...

ОБРУЧ (хула-хоп), ЛОПТА, ПАЛИЦА, ВИЈАЧА ИЛИ РАСТЕГЉИВА ТРАКА – који могу бити разних димензија, разних боја и од разновразног материјала и структура.

Како се коњ креће јахачу се константно ремети равнотежа и захтева трајно наизменично стезање и опуштање мишића. Постављајући јахача у различите положаје на коњу, могу се вежбати различите групе мишића. Додавањем обруча и других реквизита јахачу омогућавамо да сама терапија постане занимљивија а и ефикаснија укључивањем више мишићних група.

Ево пар примера за јачање мишића, равнотеже, координације – стимулацију крупне моторике.

Вежба број 1. Јахач је на коњу са обручом у рукма, који држи са две руке испред себе. На један подигне руке изнад главе, на два врати руке испред себе. Циљ вежбе је јачање мишића раменог појаса, као и мишићи ногу који имају битну улогу у успостављању равнотеже и балансирању на коњу.

Вежба број 2. Јахач је на коњу са палицом у рукама иза главе ослоњена на рамена. На један јахач ради одклон трупом у једну страну, на два одклон трупом у другу страну. Циљ вежбе је јачање и истезање мишића бочне стране трупа, као и мишићи ногу.

Вежба број 3. Јахач је на коњу са лоптом у рукама испред себе. На један јахач ради засук трупом у леву страну, на два враћа лопту испред себе, на три засук у десну страну на четири враћа лопту испред себе. Циљ вежбе је јачање и истезање мишића бочне стране трупа, као и мишићи ногу, равнотеже.

Слика 70. Дидактичка средства за учење боје, облика и развоја fine моторике

Коњ кошаркаш – потребна нам је једна лопта, пар обруча који су распоређени по мањезу и палице које су пободене у цик цак. Јахач је на коњу, лопта му је у рукама, док јаше између палица пребацује лопту из једне руке у другу све док не дођедо првог обруча који мора да погоди или да убади (ако је обруч на земљи онда да погоди а ако је окачен да виси онда да убади) најпре се ради са две руке а онда са једном руком.

Дидактички материјал за стимулисање fine моторике – способност да се праве прецизни ситни покрети руком, координираност између прстију и очију. Комплетан развој fine моторике је од кључног значаја за усвајање вештине писања, што је довољан разлог да се на овај сегмент обрати посебна пажња.

Дугмићи, перле.. – различитих величина, боја, материјала тако да увек могу да имају и примену и у стимулацији других цула.

Слика 71. Игра – уши и одкопчај дугме

Направи огрлицу или наруквицу – низати перле одређене боје одређеним редоследом, може уз шаблон где дете гледа која боја којим редом иде или да му се у току вежбе говори одређена боја. Кроз ову игру дете учи боје, облике и развија фину моторику.

Игра прстима – погодна је и за развој fine моторике али и тактилни доживљај. Сваки прст има стих: „Први прст је палац, прави радозналац, други право каже и никада не лаже, трећи је највећи, четврти домали прстеном се хвали, пети је најмањи и најтањи.“ Игра се изводи на коњу, док јахаш јаше, показује прсте и пева песмицу.

Слика 72. Дидактички материјал за учење читања, писања, учења боја, облика, величине... (математичке и језичке области)

Дидактички материјал и игре за учење читања, писања, учења боја, облика, величине... (математичке и језичке области), вежбе и знања из практичног живота.

Слагалице и коцкице разних врста – уз помоћ који учимо децу словима, бројевима, облицима, бојама..

Штапићи од сладоледа – где уз помоћ слике ређају бројеве или обрнуто.

Сликовнице и слике

Слика 73. Teach метод комуникације за особе са језичко говорним сметњама

Када показујемо неку од понуђених слика, и сликовница уколико су у питању животиње, пропатимо начином на који се животиње оглашавају: „мау!“, „ав, ав!“..., или „брррм, брррм!“ уколико показујете слику аутомобила. Ово је веома важно када имамо јахача са језичко говорним сметњама.

Дидактички материјали игре за стимулацију чула

Слика 74. Вежбе тактилитета – тактилни доживљај

ВОДЕНЕ КУГЛИЦЕ саме или у комбинацији са водом су одличне за тактилни доживљај. Вода јако прија млађој популацији, тако да у комбинацији са куглицама је једна од омиљених игрица. Има их у свим бојама, тако да и поред стимулације чула могу да се користе и за учење боја, облика, бројења... нпр. пресипањем или пребацивањем из једне чиније у другу развија се и фина моторика....

Куглице могу бити постављене на одређеном месту у мањезу а могу и бити код јахача у зависности која је вежба у питању.

ПУЊЕНИ БАЛОНИ – брашном, пиринчем, кликерима... шта нам падне на памет. Одлична за децу која су преосетљива на тактилне надражаје.

МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТИ – за стимулацију чуло слуха.

Слика 75. Тактилни надражаји

Слика 76. Игра за развој fine моторике

Слика 77. „Супротно од игре није рад, него депресија.”

Простирање веша – нешто што се воли док си млађи. За ову игру су нам потребне штипаљке, малена кантица са водом и материјал (старе кухињске крпе) које су исечене у разним облицима. Све ово је постављено на једној од станица у мањежу, потребно нам је и сушило, мало парче жичице или канапа на којој можемо да ширимо веш. Јахач нам је на коњу, задатак је да исцеди крпу која је у катици са водом и да је рашири и окачи на жицу. Ова игра је и одлачна за развој fine моторике.

Терапијско јахање је форма физикалне терапије за појединце са перварзивним сметњама у развоју. Представља јединствену комбинацију едукације, спорта и рекреације. Терапијско јахање је најефикасније код деце, са обзиром на ниво менталног, физичког и социјалног развоја, али се може спроводити у свим добним групама. Коришћењем дидактичког материјала који се налази свуда око нас, као игрица које можемо сами да осмишљамо, терапија уз помоћ коња нам је пуно олакшана и ефикаснија, јер игра сама по себи доводи до осећања слободе, задовољства, игра такође представља и начин кроз који деца уче о себи, другима и свету који их окружује... кроз игру се и најлакше учи.

„Супротно од игре није рад, него депресија.”

Brian Sutton-Smith

7.4. Интернационална федерација за јахаче инвалиде

Пример: Carl Kluwer, prof. dr med

У многим земљама у последњих двадесет година, а у неким чак и пре тога, је развијено јахање као терапеутске активности. Извори развоја варирају од земље до земље. У неким земљама, је развој еволуирао из Дресура, што је корисно за формирање личности. У већини земаља говоре енглески интерес да доведе јахање на дохват руке инвалиди су последица углавном из повећаног смисла живота кроз слободу јахања и природним–окружењем јахача. У скандинавским земљама, спортско јахање и конкуренција били у центру развоја терапијског јахања. У ствари, Лиз Хартл, скандинавка је жртва дечје парализе која је освојила сребрну медаљу у дресури на Олимпијади у Хелсинкију 1952. се приписује да је концепт јахања као терапијски модем дат подстицај. У земљама немачког говорног подручја, развој је заснован више на медицинским искустава. Из тог разлога терапијски аспект у свом научном смислу више су усмерене на ране активности терапијског јахања; укључујући коришћење термина швајцарске hippotherapy, који је ступио у општој употреби да опише терапијско јахање као специјализована медицинска метода. The International Kongres о терапијском јахању су различито оријентисаниу зависности од интереса земље домаћина. Први конгрес у Паризу 1974. година, а друга у Базелу 1976. имао за своје титуле Rixanna JCTI, – Од тада, наслов је промењен у корист појма Hippoterapija. Али показало се да је тешко да гарантује финансирање билтена, јер потенцијални спонзори тражили доказ непрофитне организације у виду законитости са одговарајућим овлашћењима? Jane Wykeham–Musgrave питали које учествују у националне предлоге у вези статута. Шта је она добила, међутим, то је био огроман списак предложених жеља, али не изводљиво за нацрт статута. Коначно међутим као резултат хитне светске потребе, у Немачкој нацрт устава је сачињен под покровитељством Х. Рисер, Х. Волф и посебно Gerlinde Hoffmann. Овај нацрт укључује све предложене жеља. Jane Wykeham–Musgrave онда проследио овај документ свим националним организацијама за преглед и коментар.

Канадска асоцијација терапијског јахања (ЦанТРА) је регистрована као добротворна асоцијација која промовише изазов, достигнућа и оснаживање за децу и одрасле са инвалидитетом кроз коришћење коња. Цон ТРА такође обезбеђује образовање и инструктора и сертификацију. Сада постоји 80 и више чланица у центрима широм Канаде које пружају квалитетне терапеутске третмане, рекреацију, животне вештине и спортске програме. Интернационал (Хети) и признат као једино управљачко тело за терапијског јахања Канади.

На наредном састанку националних делегата РДИ током шестог међународног конгреса у Торонту 1988. године овај нацрт је разматран реченицу по реченицу и ревидиран. Као Прелиминарни Закон усвојен од стране огромне већине присутних представника

Било је 19 представника националних друштава, на том састанку, то би могло да буде легално испитан и ревидирани у складу са захтевима међународног права.

У Торонту, председник и генерални секретар су поново изабран на Извршном одбору и у складу са новим уставом прелиминарним, њима су се придружили: благajник: Ad Van Vliet, Netherlands Други чланови: Charlotte von Arbin, Sweden Valerie Poplawski, Australia J. Bromann, Denmark A Corrado, Italy C. Kluwer, Germany N. Pearce, Australia J. Wykeham–Musgrave, Great Britain J. Tebay, USA

Ова посебна комисија састали су се у Келну, Немачка, у децембру 1990. Циљеви овог комитета су да заврше радни нацрт устава, да се представити на седмом међународном конгресу у Aarhus у Данској, у августу 1991. године

8. АНАЛИЗА УЛОГЕ МЕНАџЕРА У СПРОВОЂЕЊУ СТАНДАРДА У ОРГАНИЗАЦИЈИ

8.1. Стандарди за центре – акредитација за терапијско јахање

Octavia Brown, EdM, NARHA Master Instructor Jean M. Tebay, MS, NARHA Master Instructor

Потреба за стандардизацију

У већини поља људског деловања, постоји процес развоја који почиње са добром идејом. Пионирски рад на тој идеји се обично ради енергичним, визионарским ставовима људи који могу или не могу прецизно документовати њихов напредак и резултате. То су револуционари, креатори промена, инспиратори других. Ова генерација је праћено обично мање визионарски, више практичног ума скуп људи који су добили пионирски рад и даљи процес започиње нову дисциплину. Добра идеја није више слободна да следи путању која ће се допасти његовим твораца–мора бити студирана, њени ефекти документовани, практиканти обучени, литературе успостављене, научна истраживања и добијени резултати објављени и примењени на специјализованим начинима.

Ускоро, има толико људи на терену који правилима и прописима о томе како да користите добру идеју почињу да се развијају. Јављају се различите школе мишљења, свака предложе добронамерно, добро образованог појединца. Ови људи могу или не могу да комуницирају једни са другима продуктивно, јер им је его укључен са својим добрим идејама. Питање траве постаје важна: на језику коња: „Бежи од те гомиле сена: То је моје“. Они који желе да уђу на терен, као и потрошачи својих производа почињу да имају низ критеријума са којом квалитет добре идеје може да суди.

Наша добра идеја, наравно, је терапеутске активности са коњем. Ради јасноће ћемо користити термин „терапијско јахање“ у овој презентацији да покрије све и све активности које се могу обавити од за особе са инвалидитетом.

САД искуство

У Сједињеним Америчким Државама, постало је веома јасно средином 1980-их да је наша национална организација, Северне Америке, за ометене у развоју, Удружења (НАРХА), потреба организованог система контроле и информација која би била на доследном квалитету услуге у терапијским центрима јахања ;систем који би осигурали да су исправне за сваког клијента медицински аспекти наставе или третмана; систем који би осигурали адекватни стандарди безбедности широм земље

Године 1987. НАРХА одбор адаптиран је план дубинску организациону којим су предвиђени за акредитацију свих терапијских центара јахања до краја 1991. године. Комисију за акредитацију је створена и састављена од искусних терапијског јахања практичара, из различитих образовних и искуственом позадином. Они су оптужени за

развој низа стандарда за терапијско јахање центрима са процесом акредитације на основу тих стандарда. У раду се бави како онима у Сједињеним Државама који су развили стандарде као и стандардима и процесом акредитације. Аспект стандарда ће прво бити размотрени.

Стандарди центара за терапијско јахање

Сет стандарда је низ конкретних правила перформанси и квалитета у односу на који се производ може мерити. У нашем случају, производ је терапијско јахање. Поштовање скупа професионалних стандарда тренутно је добровољно. Једини изузеци тичу се правила која су усвојиле законом од локалних, државних или националних ентитета. Развијање скупа писаних стандарда за терапијско јахање је био први корак у стварању система акредитације. Стандарди су потребни за покривање свих аспеката активности професија, тако да они избор да се придржавају стандарда треба да буду свесни сопствене одговорности и буду сигурни да понуде сигурне услуге клијентима са инвалидитетом.

Процес стварања Стандарда за терапијско јахање у САД била је следећа: прво, одбор је формиран да предузме посао да их пише. Осам области активности су идентификоване, којима је потребна дефиниција:

- администрација / организација;
- опрема;
- установе;
- коњи;
- инструктор / упуту;
- монтажа / демонтажа;
- терапеут / терапија;
- волонтери.

Сваки члан одбора је добио једну област активности за коју је требало написати основни сет правила или стандарда. Подгрупама су затим додељени са захтевом критике, додати потребно, и побољшања истог. Након што је произведено нацрт стандарда је достављен свим члановима одбора и Управном одбору на разматрање НАРХА и сугестије за промене и побољшања. Уредник је затим изабран који инкорпорира све коментаре Одбора за акредитацију и Управног Борда да произведе кохезивна документа. Уредник је донео коначну одлуку о сваком стандарду да би били укључени на следећи начин:

- а) Да ли је то јасно и правилно формулисано?
- б) Да ли је то неопходно стандардизовати?
- в) Да је било покривено другим местима у документу?

Ревидирани нацрт стандарда је затим послат у 30 насумично одабраних центара за терапијско јахање за разматрање и реакције. Запослени у овим центрима су се питали да оцене сваки стандард, користећи форму са критиком. Њихови коментари су укључени у ревизију документа која је уследила. Коначно, 1990. године, прво издање стандарда за терапијско јахање. Програм је послат свим центрима терапијског јахања који држи чланство у НАРХА, за информације и у припреми за стварним анкетама акредитације. Један пример стандарда, у оквиру области сваког објекта: „Сви центри за терапијско јахање зграде воде се у уредно, безбедно, и добрим санитарним условима.“ Критика урађена од стране центара за терапијско јахање је спроведена како би се осигурало да иницијални документ буде прецизан и да су стандарди утврђени видни као достижни. Сада дистрибуирани, студирани и прихваћени стандарди биће периодично прегледати од различитих стручњака терапијског јахања да буде сигуран да остану у току и постану важећи.

Како су стандарди сада половнични?

У НАРХА стандарди се примењују у три основна начина: Као самостално учење руководиоца за успостављање центара. Ако центар може рећи „да“ на сваку од 160 уноса, они знају да раде одличан посао. Тамо где постоји „не“, организатори центра могу размотрити како да реше проблем. Тамо где постоји „не важе“, разматрање може се дати на неопходност или практичност мењају свој рад у вези укључене ставке.

Као менаџер за стварање центра за терапијско јахање. Објекат у нади да се квалификује као терапијско јахање може проверити против тог дела: инструктор и терапеут може наћи делимичан опис посла и списак одговорности, физичких објеката, а опрема се може испитати и тако даље. Такође, кроз НАРХА канцеларије, млада удружења могу наћи локалну помоћ и савете о томе како најбоље да задовољи захтеве НАРХА пре него што донесу велике обавеза у плановима и трошковима.

Као менаџер за припреме за званичну акредитацију, Систем НАРХА акредитацију.

Како се НАРХА стандарди Интерфолд са системом акредитације?

У Сједињеним Америчким Државама, развој НАРХА стандарда је урађен уз развој система акредитације. Сваки допуњено другог, а два одговорна комитета морали да блиско сарађује једни са другима. Група која се терети за акредитацију се састоји од десет људи обавештених у различитим областима терапијских процедура.

Процес стварања стандарда

Jean M. Tebay, MS

Зашто су професионални стандарди важни? Ово је време у историји Сједињених Држава када брига за изврност је на високом нивоу свести јавности. Изгледа да изврност у многим областима подухвата је у главама не само државних и федералних званичника, већ и едукатора и јавности. Један подстицај за такав феномен долази, можда, од производа оглашавања – највећи најбољи, нај... тај новац може да купи. Примарна разликовања карактеристика сваке професије је његова спремност да се

посвети квалитету, као и да изврности, и да себе и своје практичари владају у промоцији и, у циљу заштите клијената. Развој стандарда образовног припреме и наступ националне организације је акт у стварности таквог филозофског опредељења. Без такве политике, многе дисциплине – у нашем случају терапијског јахања као спроведена на више од 450 пословних центара регистрованих у Северној Америци јахача за ометене. Удружења (НАРХА) Могу бити посматрани као не-вокација, или занимање. Они активни у терапијском јахању у САД, кроз релативно мали ентитет, одговорили су на национални позив о придруживању у овој потрази за изврности. Многи појединци који се баве терапијским јахањем су утицали на раст замаха и раст популарности активности и траже да служе као лидери у овој области. Они су деловали заједно да професионализација ове активности на овом пољу и његово особље у својој потрази за изврност и квалитет. Хајде да упоредимо са терапијским јахањем за тренутак, проверене професије сестринства које, кроз национално прихваћену политику, настоји да обезбеди доследно обучено особље, који раде униформно у препознатљивим поставкама уређеним који се стално ажурирају сетовима праксе, стандардима. Терапијско јахање, са друге стране, има у својим редовима разних појединаца који се у великој мери разликују у снази и фокусу њихове образовне припреме и стручних квалификација не постоји јединствена врста постављање у којима они раде, не национално признати циљеви за свој рад, а до недавно без утврђених стандарда да управљају својим услужним делатности. Терапијско јахање је достигло време у његовом расту и популарности када је то постало више него пријатна рекреација особа са инвалидитетом. Када је основана као изводљив средство рехабилитације и користи за значајније промене и физички и психички, у животима особа са инвалидитетом. У Сједињеним Америчким Државама, многи практиканти терапијског јахања су радили да би поље професија одржали. Витални корак у том развојном процесу је успостављање стандарда, а процес акредитације за оперативне центре и програме који чине чланство НАРХА.

Шта тачно значе стандарди?

Стандарди су писани скуп међусобно договорених критеријума које пружају смернице или меру којом се обрађује активност. За програме терапијског јахања, је свеобухватна листа стандарда корисних за обезбеђивање квалитетне услуге клијентима и помаже да се дефинише обим и сврха службе. Поред тога, такви стандарди осигуравају особљу сигурно, погодно радно окружење; и задовољи потенцијалне клијенте, као и са агенцијама, на доследан оперативан начин. На НАРХА стандарди су развијени од стране комитета у оквиру организације, а потом предати већем узорку од укупног чланства те организације за преиспитивање, верификацију садржаја, и коментар. Након ревизије, коначни стандарди су објављени као приручник и они су прослеђени НАРХА оперативним центрима Након тога су стандарди били прегледани и ажурирани сваке три године. Важно је схватити да поштовање таквих стандарда је сада чисто добровољна. Ти стандарди се не могу спровести све док и осим усвојен у држави или савезним законом, или инкорпорирана у здравственим прописима. Приручник

Стандарда за терапијско јахање, ново промењени од НАРХА (1992.), припремљен је како би се испунили неколико циљева:

- да дате смернице за планирање програма и организацију терапијског јахања;
- да обезбеди едукативни ресурс за оријентацију и обуку стаиф и другог особља;
- да обезбеђују организацију и дефиницију активности на нивоу који је у складу са досадашњим сазнањима и пракси;
- да обезбеди ауторитативан извор информација за употребу у промоцији програма;
- да се обезбеди скуп захтева који би се упознао у да би стекли право на и накнадно задржи акредитација;
- да обезбеди средства за текућу процену и побољшање;
- да обезбедити изворе за управљање ризиком и сигурности администрације;
- да обезбеди за здравље и добробит животиња који су укључени у програме терапијског јахања.

Које су области у којима су развијени стандарди?

Актуелни стандарди у терапијском јахању фокусирани на оба објекта и програмима. Простор за будући развој обухватају оне за специфичне групе стручних кадрова (нпр. терапеути) као и за додатак активности као што су скакање са ослонцем, јахање, и хипотерапија. На овом пољу се достигао први ниво континуираног професионалног развоја у својој одлучности да обезбеђује конзистентно квалитетне услуге својим клијентима

8.2. Менаџери – кординатори центара, међу најпризнатијим у свету

АНА, Inc. COORDINATING FACULTY

Joann Benjamin, PT, HPSC

4736 Halbrent Avenue

Sherman Oaks, CA 91403

818-903-4768

joannbenjamin@vdm.com

Слика 78. Менаџерска организација тима

Јоанн је вежбала физикалну терапију од 1983. године, а учествовала је у терапијама уз помоћ коња и спортским јахањем све то време. Она тренутно обухвата хипотхерапију у својој пракси, специјализована за рану интервенцију (деца 0–3 година), а такође се бави потребама старије деце и одраслих са неуролошким оштећењима или ортопедским сметњама. Као АХА, менаџер и координатор АД факултета, она је помогла у развоју наставе и наставе у САД и иностранству. Она је Хипотхерапијски Клинички специјалиста (ХПЦС) и учествовала је на одборима Верификованих америчких Хипотхерапеута. Она је радила на АХА, Инц одбора и била је представник Т. у америчкој асоцијацији НАРХА (сада звани, Интл) у комисијама за здравство и образовање неколико година. Она ужива своју позицију као Fei Level 2 Classified за Пара Коњичке конкуренције у свету, а ради и на спортском одбору Adaptive Sports Committee and Para Equestrian Technical Committee for the USEF, подстиче укључивање јахача са инвалидитетом у коњичком спорту у свим дисциплинама. Познат и признат менаџер у оквиру факултета.

Bonnie Cunningham, MA, PT, HPSC

399 Swiss Hill Rd. N.

Jeffersonville, NY 12748

(Н) 845-482-4949

bdc1m@aol.com

Бони је лиценцирана Физиотерапеуткиња у државама Њујорк, Њу Џерсију и Пенсилванији. Она има диплому магистра наука и уметности у физикалној терапији и Мастер јавне управе. Бони је регистровани члан Америчког удружења Хипотхерапи, Инц., пут Интл сертификовани инструктор јахања и сертификована као Национални

Ассессор за јахаче који су заинтересовани за такмичење у националним догађајима и Параолимпијским играма. Бони је сертифициван клинички специјалиста хипотерапије, координацију на факултету за америчке Асоцијације за Хипотхерапију – Инц. Она је на међународном нивоу предавала и увек је представљена на домаћим конференцијама. Бони је физиотерапеут који се бави вишеструким активностима и има своје – ауторске стратегије хипотхерапијског лечења. Она је учесник америчке American Hippotherapy Association, Inc. као свог првог извршног директора, а био је у прошлом сазиву, члан управног одбора и одбора председништва.

Ruth Dismuke-Blakely, MS/CCC–SLP, HPCS

PO Box 2225

Edgewood, NM 87015

505–281–1811

skylinetherapy@aol.com

Рут је патолог говора / језика и професионална јахачица укључена у хипотхерапију од 1978. Она поседује Skyline Therapy Services, то је центар који је као сам објект постављен у стилу програма који Рут заступа, амбуланта специјализована за трансдисциплинарну примену хипотхерапије. Рут је из угла менаџера и аутора програма, објавила истраживање, представљено на бројним конференцијама и радионицама и била је говорник на Деветом међународном конгресу терапијског јахања у Денверу, 1997. Она је радила у Одбору директората Америчког удружења Хипотхерапеута и консултант, Интл, у комисији здравља и Одбор за просвету. Она се сматра лидером у области третмана хипотхерапије и менаџерских послова центра. Држава Америка Рут и менаџерске послове Skyline Therapy Services, даје као пример добре праксе.

Karen Gardner, MOT, OTR, HPCS

P.O. Box 1070

Leander, TX 78641

D–281.744.6420

gardner167@ymail.com

Карен Гарднер има диплому магистра из радне терапије, она је Хипотхерапеут – Менаџер Clinical Specialist (HPCS), PATH, Intl. Мастер инструктор и инструктор вожње запрега. Она је консултанткиња ОТ и ванредни професор за ОТА програма на Lone Star College. Специјалност терапије укључују чулну интеграцију, водених и Неуроразвојни техника. Она је такође укључује у концепте Floortime (from Dr. S. Greenspan) и њене сесије третмана. Карен је сертифицивана као напредни менаџер праксе у природном Лифеманшип за трауму са фокусом на психотерапију уз помоћ коња (ТФ–ЕАП). Она је активан члан АХА факултета и представљала се на локалном, државном и националним конференцијама о различитим темама у оквиру радне терапије, хипотхерапије, адаптивне, коња за јахање и обуке. Карен је са искуством укључена у конкурентну

вожњу кочијама. Она користи различите природне јахачке технике у њеним обукама коња у терапијске сесије. Она је члан АОТА, АОТА, патх, АЦТХА и неколико удружења које возе кочије. Карен је бивши члан председништва.Управног одбора Удружења Америчке Хипотхерапије, Инц. О самој организацији центра, истражује и пише те презентује запажања која су позната и призната широј јавности. Више пута је награђивана као најуспешнији менаџер.

Lori Garone, MA, PT, HPCS

109 Adams Way

Sayville, NY 11782

631-750-0866

hpopt@gmail.com

Лори Гароне, Т., ХПЦС је физиотерапеут, лиценцирана у Њујорку, Њу Џерсију и Калифорнији. Она је сертифицивани Клинички Специјалиста Хипотхерапије. 1990 дипломирала Touro School of Health Sciences Lori поседује Имплементација словеначког (ЕУ) модела за едикацију терапута за извођење ТПК/АПК, у Србији, то је и пандам томе програму.

Најважније ствари односе се на:

- програмске шеме (терапије и активности уз помоћ коња) увек прилагођавати потребама деце са сметњама у развоју и са инвалидитетом и испоштовати индивидуални програм предложен од стране стручног тима;
- константно унапређивање и приступ раду који даје акценат на усавршавању и иновацијама у приступу новим програмима и пројектима;
- константно унапређивање инфраструктуре – пројектовање и изградња објеката по узору на светске центре чија организација рада и програми су били предмет овог истраживања;
- –деловање у правцу природних ресурса погодних за спровођење хипотерапије, си (сензорне интеграције), рекреативног јахања инвалида као и спортског јахања оси;
- креирање политике у такмичењу које има вишеструке ефекте и више од хипотерапија;
- подизање нивоа рада када су педагошки, социјални, медицински, тимски рад и менаџерски аспекти у питању;
- квалитет, професионализам, стратегија, стандарди,... кључ је успеха.

9. АНАЛИЗА И ДИСКУСИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

9.1. Анализа резултата истраживања

Анализом резултата истраживања је установљено да Центар за ТПК/АПК као институција не постоје у систему препознатљиви. Едукација терапеута и стручних тимова је кроз „Имплементација словеначког (ЕУ) модела за едукацију терапеута за терапије и активности уз помоћ коња, у Републику Србију“ направила први корак јер је 14 високо образованих стручњака, добило могућност да се доедукују. Од тога су два тима закорачила у стручну подршку и професионалан рад. Удружење „Потковица“ из Београда је врло професионално наступило и кроз „трње“ иде ка систему.

Сви аспекти који су били укључени у истраживање „Организација Центра у свету“ и имплементација програма, кадровске опремљености и самог простора Центра са свим пратећим садржајима је један цео систем као што је ОРГАНИЗАЦИЈА ЦЕНТРА ЗА ТПК/АПК. Како је овај рад наставак пројекта „Имплементација словеначког (ЕУ) модела за едукацију терапеута за извођење ТПК/АПК, у Србији, то је и пандам томе програму.

Најважније ствари односе се на:

- програмске шеме (терапије и активности уз помоћ коња) увек прилагођавати потребама деце са сметњама у развоју и са инвалидитетом и испоштовати индивидуални програм предложен од стране стручног тима;
- константно унапређивање и приступ раду који даје акценат на усавршавању и иновацијама у приступу новим програмима и пројектима;
- константно унапређивање инфраструктуре - пројектовање и изградња објеката по узору на светске центре чија организација рада и програми су били предмет овог истраживања;
- деловање у правцу природних ресурса погодних за спровођење хипотерапије, си (сензорне интеграције), рекреативног јахања инвалида као и спортског јахања оси;
- креирање политике у такмичењу које има вишеструке ефекте и више од хипотерапија;
- подизање нивоа рада када су педагошки, социјални, медицински, тимски рад и менаџерски аспекти у питању;
- квалитет, професионализам, стратегија, стандарди,... кључ је успеха.

9.2. Дискусија

У нашем истраживању проценили смо могућност и улогу која се односи на менаџмент, тимски рад и организацију у центрима за терапије и активности уз помоћ коња.

Преглед истраживања код терапијског јахања

Karen R DePauw, PhD

Ово искуство које је забележено у Северној Америци у удружењу за особе ометене у развоју (НАРПА) и Делта друштво, националне и међународне конференције о терапијском јахању и њиховим објављеним сажетцима књига које су објављене стоји да је након десет година рада на терапијама и успешних опоравака и поред тога, напредак је постигнут у успостављању емпиријске основе за валидну, прецизну процену и у ефикасне програме терапијског јахања интервенције. Овај напредак је захваљујући напорима таквих појединаца као J. Copeland, R. Dismuke-Blakeli, B. Glasov, J. Tsbai, i VM Америка који су у терапијском јахању и предложи линеке од оквира.

Након прегледа објавили чланке, конференцијске презентације/поступаки друге материјале отерапијског јахања расположивим од 1986, чини се да део објављених информација проширио изван извештаја програма терапеутске интервенције, програмима обуке за инструктора, програма сертификације и наставног програма иновације. Мада чак ова информација још увек компонује огромну већину доступним информацијама, релевантна литература сада садржи бројне студије које подржавају позитивне промене или користи програме од терапијског јахања који су намењени особама са инвалидитетом (церебрална одузет, старије особе, повреде главе).

У односу на три најчешће идентификована аспекта терапијског јахања (медицини, образовању, спорту), већина истраживања је спроведено на медицинским, или физикалним, резултатима (терапеутска, рехабилитациона) посебно како применити на оне са физичким оштећењима. Истраживање спроведено од 1986. је првенствено се односи у следећим областима: баланс, сензомоторно програмирање (СИ – сензорна интеграција, НДТ – Неуроразвојна терапија, обуку перцептуално – мотор), снагу, координацију, држање, и друге физичке предности.

Међу досадашњих сазнања јахање помаже следећем: (а) побољшању става деце са церебралном парализом (Bertotti 1% 8), побољшана равнотежа међу децом са менталном ретардацијом (Bakery, Kaufman, 1989.), побољшану моторике руку и ногу (Brock, 1988.), позитивне промене у равнотежи, мобилност, и положај физички оштећене особе (Copeland, 1986., 1989.) и развојним поремећајима лица (Walsh, 1989.), и повећано опуштање спастичитета установљена међу особама са церебралном парализом (Glasgow, 1986.). Поред тога, истраживања су довела до лаких контраиндикација за оне в. х структурна сколиоза већа од 30 – 40 степени и за оне са централном нестабилности пронађен пре свега код особа са Дауновим синдромом

(Tschy & Schlesinger, 1986.). Употреба интеграције и НДТ техника сензорним јављено је да су били ефикасни, као и „средишту“ јахања (Donahue, 1986.).

Поред студија идентификоване горе, ограничен број истраживања је спроведено у другим областима. Средства за процену учинка и мерење промена су се побољшали и постали су све софистициранији (Bieber, 1986., Brock, 1987.; Fox, 1986.). Важећи мерни уређај и остају од кључног значаја за процену промена прецизно. Dismuke-Blakely (1981., 1984, 1990.) остаје искључиво пионир у истраживању о унапређењу у говора и језику, као резултат програма терапијског јахања. Повећање успеха је приказано у интегрисаном терапијском приступу, али до данас (нпр. Johnson, Velitsky, Bailey, 1990.), врло мало истраживања је поред тога, веома мали број истраживања извештаја пронађени су о другим образовним или спортским предностима терапијског јахања. Само један аутор је утврдио да су испитали аспекте терапијског јахања у вези са спортском учешће (Bieber, 1986.), док два аутора пријавила своје налазе о психосоцијалним аспектима јахања (Good, 1986.) и психо поновно образовање „проблем деце“ (Jollinier, 1986.).

Ранији заговорници терапијског јахања"сазнали "су да је терапијско јахање је било корисно за учеснике које су запажали, али су врло мало имали другог циља, или емпиријских података. Актуелни програми терапијског јахања су дизајнирани око, а подаци истраживања прикупљени на, на претходном одређене категорије бенефиција(нпр, медицински, образовне, спортске)пријавио би овим првима. И ако подаци истраживања чини све да подржи тврдње предности терапијског јахања, ови налази морају бити објављени у научним часописима, како би лакше били доступни академској заједници и другим заинтересованим лицима. Даље, метаанализа постојећег истраживања могла би открити укупну ефикасност програма. Оно што остаје непроучено, или можда под студијом, разлоге зашто је терапијско јахање корисно. Иако „производ“ (користи) је познат, разумевање процеса остаје релативно непознат. Зашто терапијско јахање користи? Како терапијског јахања има ефекат промене код јахача?

Истраживање терапијског јахања са да се морају кретати од ослањања на описним и експерименталним (квази) истраживачким пројекат има, више натуралистички упит, користећи квалитетне истраживачке парадигме. Ова врста истраживања захтева директно посматрање и анализу процеса. Можда је одговор зашто терапијско јахање прави лажну интеракцију разумевању између јахача, инструктора, коња, и околине. Међу питањима које треба поставити је улога пратеће везе човека са животињом (физиолошки, психолошки), тродимензионално кретање коња, природа и обиму чулне стимулације које су добили током јахања, а окружење (физичко, учење, емоционална) у програму успешног терапијског јахања. Тако, следећа фаза терапијског јахања треба да истражује, испита интеракцију човека коња–еколошког окружења. Утолико што учење(или промена) се јавља као последица особе–окружења– интеракције, следи да испитивање улоге коња у овој интеракцији је од највеће важности. Као што предлажу Copeland, McGibbon и Freeman (1990.), „...теоретски оквир је императив у терапијском јахању као што смо еволуирали од практиковања техничара применом техника,

професионалцима заснивајући наше програме на темељима тестиране хипотезе и истраживачких података.“ Један такав оквир за будућа истраживања код терапијског јахања треба да садржи једно испитивање интеракције између:

(а) тродимензионалног кретања коња,

(б) сензорна стимулација и њене ефекте, интегративне и

Joswick, F. Fran Joswick Therapeutic Riding Center, 26282 Oso Road, San Juan Capistrano, CA 92675

References

Bertoti, (1988). *Effect of Therapeutic Horseback Riding on Posture in Children with Cerebral Palsy*. 6th International Congress of Therapeutic Riding. Toronto, Canada.

Bieber, N. (1986a). Characteristics of physically disabled riders participating in equestrian competition at the national level. In **Sherrill, C (Ed)** *Sport and Disabled Athletes*. Champaign, IL: Human Kinetics.

Bieber, N. (1986b). Therapeutic riding: The special educator's perspective. Abstract of paper presented at the *Delta Society International Conference*. Boston, MA.

10. ЗАКЉУЧЦИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања показују да постоје бројни лимитирајући фактори који ометају или онемогућавају функционисање особа са сметњама у развоју у социјалној средини и доводе је до нивоа промена или сталне инкомпетенције. Тако особе са инвалидитетом и са сметњама у развоју нису хендикепиране искључиво својим стањем већ предрасудам, чиме је потврђена прва хипотеза истраживања. Квалитет живота кроз активности наменски планираних центара за терапије и активности уз помоћ коња, је у уређеним системима врло препознатљив а у Србији је маргинализована област. Стандардизација је обавезна како би ове врсте активности и њихова реализација допринела побољшању квалитета живота деце са сметњама у развоју и особа са инвалидитетом.

Неадекватно образовање и додатна едукација тимова и менаџера за организацију у центрима су показали да се постојећи правни, институционални и кадровски потенцијали недовољно и неадекватно користе за интеграцију особа са инвалидитетом у имплементирани иновативне програме из ЕУ. Постоје законска ограничења и баријере у смислу амбијента и услова стварања терапијских центара за организацију и спровођење ТПК/АПК у Србији. Дакле, школовање коња за спровођење терапија и активности, едукација кадрова и могућност архитектонских пројеката у Србији није достигао ниво шездесетих година прошлог века у неким земљама света.

Резултати истраживања показују да су особе са инвалидитетом и деца са сметњама у развоју без активног учешћа у друштвеном окружењу. Присутна је пасивност и неангажованост, како самих особа са инвалидитетом тако и њиховог непосредног окружења. Одрасле и интелектуално ометене особе (са аутистичним спектром) нису запажене у ангажовању волонтеризма као и врло мали број волонтера се укључује у овакав систем подршке и реализације активности за спровођење ТПК/АПК. Посебно су запажени резултати постигнућа (особа са инвалидитетом који хипотерапију похађају дужи временски период) тамо где су родитељи и ужи чланови породице укључени у волонтеризам у терапијама/активностима уз помоћ коња. Модел центра који је приказан у овом раду има доста добру кадровску структуру као и топ менаџера, али без простора за који нема ни назнаке његовог темеља.

Регионалне активности које се односе на потписивање Меморандума су активности које су у току и реализација истог би довела до почетка озбиљних почетака на изради стратегије и уређење поља ТПК/АПК – терапија и активности уз помоћ коња.

На основу дискутованих резултата истраживања могу се извести општи закључци:

1. Способност извођења покрета код особа са сметњама у развоју и инвалидитетом (церебрална парализа и аутизам), показала је особеност и сложеност регулационих система и механизма који у зависности од одређених услова реагује на сасвим специфичан начин.
2. Инкоректност извођења покрета код особа са инвалидитетом јасно демонстрира да упркос интактности нервног и мишићног система постоји и низ дефицита који квалификују покрет као – покрет са грешком.
3. Покрети нису продукт једноставне релације нерв-мишић и на то указују истраживања рађена у области неурофизиологије (Бернштајн, 1967.), неуропсихологија (Лурија, 1983.), когнитивне психологије (Сугден, 1990.) и дефектологија.
4. Појам интеракције између особа са сметњама и тима рехабилитатора у центру, при коректним покретима или покретима са грешком, указује на разлику у стратегији коју користи мозак при ходу од стратегије коју користи мозак особе са инвалидитетом при извођењу покрета ОСИ на леђима коња.
5. Уочавање и разумевање моторних дефицита може указати на поремећену динамику адаптације у социјалном пољу, према другом, и себи у том пољу. Важно је напоменути да област ТПК/АПК (терапија и активности уз помоћ коња) представља истовремено и област могућег мултидисциплинарног терапијског приступа одређеног тима који је за особе са инвалидитетом, а на челу са топ менаџером су и циљна група у овом истраживању.
6. Добијени резултати истраживања јасно су показали да се постојећи правни, институционални и кадровски потенцијали недовољно и неадекватно користе за интеграцију у социјалну средину као корисници јавних услуга који су системски потпуно неуређени у РС. Постоје законска ограничења и баријере у смислу амбијента и услова бављења спортом инвалидне деце у односу на здраву децу – ученике. Баријере су присутне и манифестују се кроз предрасуде, неадекватне програме спортских клубова и савеза, и нерешене грађевинске и архитектонске баријере.
7. Особе са инвалидитетом нису хендикепиране својим стањем већ предрасудама, неприхватањем и дискриминацијом. У тим оквирима су успостављене и неосновано фиксирани посебне социјалне околности унутар којих се особама са инвалидитетом оспорава и реално ускраћује право на једнаке могућности, на развој и потврђивање личних потенцијала. У РС постоје први кораци који се односе на мултидисциплинарне приступе, тј. тимски рад (сада је један тим на задатку „Потковица“, али оно што је у свету скоро стотину година обавеза су ЕДУКОВАНИ ТОП МЕНАѢРИ којих уопште нема на потребним местима у РС, који би стварали систем и изборили се у законска и подзаконска акта.

8. То је још један доказ да менаџмен има утицај постављања стандарда у раду те да је веома важно тежити ка константним иновацијама и развоју. Овај рад је такође и својеврсни индикатор познавања менаџерског позива, науке и активног рада у домену спорта у коме учествују особе са инвалидитетом, посебно у терапијама и активностима уз помоћ коња, спортском јахању инвалида, волтажирању инвалида...

Ако се осврнемо на приложени материјал, одмах ћемо видети колико је менаџмент у спорту важан за овај процес у тренажној технологији, као и сам менаџер у тиму који је иначе мултидисциплинаран. Да би се стигло до одређеног спортског резултата незамисливо је без функције спортског менаџера који је на челу тима. Спортске резултате у спортском јахању инвалида (као врхунца тераписког јахања), не чине само пехари, већ једнако вредан рад који доприноси и много више од тога – здравом психофизичком развоју најмлађе здраве деце а посебно квалитетнији живот особа са инвалидитетом.

Стручност, знање, образовање, људске особине, уз обилато познавање могућности особа са инвалидитетом у спортским активностима, су неопходни фактори менаџерског успеха, због тога овај рад није био само осврт на један велики и важан сегмент када је спорт у питању, компарацију по епохалном развоју, већ и указивање на чињенице да данас у спортовима којима се баве инвалиди, организациона шема у менаџменту има већи значај од саме струке.

Јасно је да је код нас недефинисано подручје које се односи на спортске организације у којима су актери особе са инавалидитетом. Новац има велики значај, јер право и добро организовано такмичење или било који аспект у свакој сфери спорта престава подстицај односно основу из које се креће. И тај сегмент, било да је то неки систем или само једна активност, такмичење треба да буде доведено до савршенства и на тај начин осигура то да се планирани програм увек и на време реализује. Потребно је уредити област на пољу – спортско јахање особа са инвалидитетом на следећи начин:

- потребни су спортски менаџери који су доедуковани за познавање, рад и припрему инвалида за специјалне олимпијаде и параолимпијаде, као чланови тима са менаџерским ставовима, правилима, знањима и копетенцијама...

Спортски менаџер има обавезу да ради на развијању стручног приступа у подручју активности и терапија помоћу коња. Организација и брига за образовање на подручју активности и терапије помоћу коња. Организација и реализација националних и међународних посета. Улога спортског менаџера је и да повезује и суделује са установама и организацијама на међународним нивоима такмичења. Улога спортског менаџера је: промоција терапија, активности и спортског јахања особа са инвалидитетом, струковној и лаичној јавности. Са позиција лидера тима за припрему и реализацију активности уз помоћ коња, спортски менаџер тежи личном и професионалном задовољству да омогући квалитетнији живот особи са сметњама у развоју.

Самопоштовање и поверење у сопствене способности за сваког јахача са инвалидитетом, је крајњи циљ и задовољство актера који учествују у припреми, реализацији и успеху на пољу врхунских спортских резултата на специјалним играма и параолимпијадама.

Слика 79. Самопоштовање и поверење у сопствене способности

То, што знамо, је капљица.

Оно што не знамо, је море.

Ајзек Њутн

11. ЗНАЧАЈ И АКТУЕЛНОСТ ИСТРАЖИВАЊА И НАУЧНИ ДОПРИНОС ДИСЕРТАЦИЈЕ

Бројни су фактори који детерминишу нивое организације центара за терапије и активности уз помоћ коња и опскрбљеност програмским садржајима, методама рада, средствима и др. особа са инвалидитетом. Искуства из иностранства су корисна претежно за област методологије истраживања, јер не воде рачуна о специфичностима средине у којој ми живимо, која пре свега има традиционална схватања. Проблем овог истраживања односио се на сметње имплементације организације центара из организованих земаља.

Тимски рад је код нас недовољно дефинисан из разлога што за стручни тим организован у оквиру потребе за спровођење ТПК, нема довољно додукованих стручњака из поља медицине, дефектологије, психологије и др.

Хипотерапија је физикална, окупациона и логопедска стратегија лечења особа са инвалидитетом која користи покрет коња за постизање функционалних циљева. Хипотерапија значи лечење уз помоћ коња (грчки *hippos* =коњ; *therapy*=лечење) и односи се на употребу тродимензионалног начина кретања коња као средства лечења особа са функционалним ограничењима, неуромоторним и сензорним дисфункцијама. Хипотерапијски третман има неурофизиолошку основу и мора бити прописан од стране целог тима менаџера: дефектолога, физиотерапеута, радних терапеута са завршеном посебном обуком из хипотерапије, кинезитерапеута, тренера специјалиста за хипотерапију и др. Свако од њих уз помоћ коња постиже циљеве у складу са својом струком. Покрет чини основу понашања. Велики број научника разних дисциплина је имао интерес да разуме како се покрети припремају, контролишу и изводе. Проучавање покрета има дугу историју. Наука о покрету се непрекидно развија и мења. Увођењем електромиографске методе у проучавању покрета ИН ВИВО, у нормалним физиолошким условима, битно је променило опште прихваћена схватања.

Вољни покрет је одавно интересовао физиологе и психологе. У зависности од развоја науке добијена су различита тумачења и објашњења. Од схватања да је вољни покрет резултат вољног напора, преко теорија о слободном вољном акту до тумачења покрета као рефлексних одговора на спољне дражи. Искуство из света говори да стручан и професионалан менаџерски тим чине едуковани менаџери уско специјализовани за рад у коњичким организацијама које имају, пре свега, више активности у раду са децом и особама са сметњама у развоју и са инвалидитетом. На челу такве рехабилитационе организације мора да буде специјализован топ менаџер који ће са едукованим терапеутским стручним тимом бити у стању да спроведе активности и програме кроз следеће организације:

- организација едукације оперативних менаџера за коњичке клубове и удружења (практична настава);
- организација волонтера и рад са волонтерима;

- тим за школовање, бригу и негу коња, као и опреме за коње и кориснике;
- едукација за терапеуте за извођење терапија и активности уз помоћ коња;
- едукација оперативних тренера за спортске активности особа са инвалидитетом;
- организација манифестација и такмичења (државних и међународних) у разним коњичким дисциплинама;
- организација тима за реализацију плана и програма „летњих кампова“ за особе са инвалидитетом;
- организација и реализација рекреативног јахања особа са инвалидитетом.

Значај истраживања се огледа у следећим задацима:

Задаци истраживања: су процена потреба (психосоцијалне подршке и рехабилитацијске подршке) особа са инвалидитетом.

Едукација и примена наученог у организацији центара за терапије и активности уз помоћ коња те примена искуства из земаља која се традиционално баве организацијом центара за ТПК (Шведска, Велика Британија, Америке...).

Права и могућности или стандарди за организацију и реализацију ТПК

Како се у Србији око педесет коњичких клубова и удружења бави неком врстом активности (терапијских или спортских) са особама са сметњама у развоју и са инвалидитетом, а да једва њих два–три удружења има добру организацију и едуковане стручњаке (организован тим) за ову област. Искуство из света говори да јак менаџерски тим чине едуковани менаџери уско специјализовани за рад у коњичким организацијама, отуда и значај и актуелност овог истраживања. Све већа је потреба за добром организацијом центара који се реализују програме хипотерапије и активности уз помоћ коња, на нашим просторима са обзиром на вишеструко и системско позитивно дејство које она има на организам, посебно код деце са сметњама у тазвоју и са инвалидитетом.

Циљ истраживања: основни циљ овог истраживања је испитивање могућности имплементација (ЕУ) програма који се односе на организацију центара за ТПК/АПК (терапије и активности уз помоћ коња), у Србију. Истраживање ће показати све релевантне факторе који стварају баријере и/или предрасуде и доводе овај део популације (децу са сметњама у развоју и са инвалидитетом) у стање сталне или повремене социјалне, здравствене и образовне инкомпетенције. Циљ истраживања је врло јасан и у правцу тимског приступа у организацији кадровке опремљености, архитектуре, бриге и неге главних „терапеута“ коња, школовање коња, едукација и специјализација инструктора и терапеута. Главни циљ истраживања би могао бити „Имплементација програма потребних за организацију центара за спровођење ТПК/АПК и спортског јахања инвалида, у Републику Србију“ те доношење системских решења и законских и подзаконских аката, који у земљи Србији нису ни у повоју.

12. ЛИТЕРАТУРА

American Society of Association Executives. (1988). *Self Regulation: Accreditation, Certification and Standardization*. American Society of Association Executives: Washington, D.C.

Ayers, A. J. (2002). *Dijete i senzorna integracija*. Zagreb: Jastrebarsko, Naklada Slap.

Bass, M. M., Duchowny, C. A., Llabre, M. M. (2009). *The effect of therapeutic horseback riding on social functioning in children with autism*. Journal of Autism and Developmental Disorders, 39(9), 1261–1267. doi:10.1007/s10803-009-0734-3 (published single research study).

Baumann J. V. (1979). *Therapeutic Exercise on Horseback for Children with Neurogenic Disorders of Movement*. 3rd International Congress. England.

Bier, M. J.; Kauffman, N. (1989). *The Effects of Therapeutic Horseback Riding on Balance*. Adapted Physical Activity Quarterly. 221–229.

Bobath, B. (1978). *Adult Hemiplegia, Evaluation and Treatment*. Second Edition, London: William Ilcincmann Medical Books Limited.

Bongianni, M. (1988). *Encyclopedia of horses*. Milano.

Borges de Araujo, T.; Araújo, R.; Santana, L. A.; Lopes, M.; Franck, C. R. (2006). *Use of hippotherapy as physiotherapy strategy treatment in improvement for postural steadiness in patient with lower limb amputated: A pilot study*. Paper presented at the 12th International Congress of Therapeutic Riding, Brazil. Paper retrieved from <http://www.ncpg-kenniscentrum.nl/documenten/taalfdeintcongresfrdi.pdf> (oral presentation of single research project).

Bužan V.; Adamič Turk, M.; Japelj, A.; Bajde, S.; Bernard, M.; Korošec, N.; Stergar Remškar I.; Turičnik D. (2010) *Konj, s konjem – na konju*, Priručnik o terapevtskem jahanju, CUDV, Ljubljana.

Carr, S.; Gordon, G. H. (1987). *Movement Science for Physical Therapy and Rehabilitation*. Maryland, Aspen Publishers.

Champagne, D.; Dugas, C. (2010). *Improving gross motor function and postural control with hippotherapy in children with Down syndrome*. Case reports. Physiotherapy Theory and Practice, 26(8), 564–571. (published descriptive report).

Commission on Accreditation of Rehabilitation Facilities. (1988). *Standards Manual for Organizations Serving People with Disabilities*. Tucson, Joint Commission on Accreditation of Hospitals. (1985). Consolidated Standards Manual. Chicago, IL.

Congress Focus. *Hippotherapy: walking a new path*. Physiotherapy Frontkine 2000.

Conti, D. (1984). *Post-Stroke Adapted Exercise Program*. (Informational Pamphlet): American Heart Association.

Cucić, V.; Jovanović, V. (2001). *Pedagoški pristup osobi sa smetnjama u razvoju*, Zavod za izdavanje udžbenika. Beograd, str.213–248.

Čordić. A.; Bojanin. S. (1992). *Opšta defektološka dijagnostika*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.

- Dabić, M. (1988/89). *Razvoj komunikacije deteta sa odraslima u predškolskom uzrastu*. Užice: Zbornik stručnih i naučnih radova, 2, str, 94–104.
- Davies, P. (1985). *Steps to Follow: A Guide to the Treatment of Adult Hemiplegia*. Germany: Springer-Verlag.
- Fox, V. M.; Lawyer and Luttges, M. W. (1984). *Pilot Study of Novel lest Instrumentation to Evaluate Therapeutic Horseback Riding*. Adapted Physical Activity Quarterly. 1, 30–36.
- Goljevšček, A.; Demšar M. (2006). *Socijalna zbornica Slovenije*, akreditovan program 2006, Ljubljana.
- Grandić, R. (1997). *Porodična pedagogija*. Novi Sad, Filozofski fakultet.
- Hadžić. J. (1979). *Dijagnostička vrijednost neuropedijatrijskog pregleda novorođenčeta i dojenčeta i njegov značaj u ranoj detekciji cerebralnih oštećenja*. Zbornik radova, XI Kongres pedijataru Jugoslavije, Sarajevo.
- Hall, S. J.; Hulac, G. M.; Myers, J. E. (1983). *Improvement Among Participants in a Therapeutic Riding Program*. Unpublished manuscript, Washington State University, April.
- Heine, B. (1997). *Hippotherapy: a multisystem approach to the treatment of neurimuscukar disorders*. Aust Physiother.
- Herlok, E. (1971). *Razvoj deteta*, Beograd: Zavod za izdavanje udžbenika.
- Hiepertz, W. (1977). *Therapeutisches Reiten – Medizin, Pädagaogik, Sport*. Stuttgart.
- Hrnjica, S. (1991). *Ometeno dete – uvod u psihologiju ometenih u razvoju*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Kecmanović, D. (1980). *Psihijatrija*. Beograd – Zagreb: Medicinska knjiga.
- Kluwer, C. (1982). *On the Psychology of Riding/Vaulting*. Proceedings of the 4th International Congress.
- Koren G.; Bologna M.; Long D. (1989). *Perception of teratogenic risk by pregnant women exposed to drugs and Chemicals the first trimester*, Am J Obstet. Gynecol, May:160 (5 Pt):1190–4.
- Kostić O. (1991). *Istraživanje razvoja i telesnih deformiteta u dece i školske omladine*. Niš: Univerzitet u Nišu, Medicinski fakultet.
- Kostić O. (1988). *Ocena fizičkog razvoja učenika. – Analiza sistematskih pregleda*. Novine i aktuelnosti u sportskoj medicini, Herceg Novi.
- Krmpotić, J. (2011). *Konji – terapeuti, učitelji i prijatelji*. KRILA terapijsko jahanje, Zagreb.
- Kunzle, U. (1982). *The Effect of the Horse's Movement on the Patient*. Proceedings of the 4th International Congress.
- Lechner, H. E.; Kakebeeke, T. H.; Hegemann, D.; Baumberger, M. (2007). *The effect of hippotherapy on spasticity and on mental well-being of persons with spinal cord injury*. Archives of Physical Medicine and Rehabilitation, 88(10), 1241–1248. doi:10.1016/j.apmr.2007.07.015 (published single research study).
- Levit, S. (1988). *Physical Therapy of the Foot and Ankle*. New York: Churchill, Livingstone, Chapter: His Foot in Hemiplegia. 109–141. Documents in these Proceedings. Sixth International Riding Therapeutic Congress. (1989). Toronto: Canada.
- Lorenz, K. (1973). *Die Ruckseite des Spiegels*, München, Germany.

- Macauley, B. (2007, April). *Effects of equine movement on attention and communication in children with autism*. Paper presented at the meeting of the American Hippotherapy Association, Atlanta, Georgia. (oral presentation of single research project).
- North American Riding for the Handicapped Association. (1992). *The Manual of Standards for Therapeutic Riding*. NARHA: PO Box V Denver, CO 80233.
- Osborne M. (1998) *Hippotherapy as an intervention modality for a patient with cerebellar dysfunction*. Phys The Case Reports.
- Ödberg, F. O.; Bouissou, M. F. (1999) *The development of equestrianism from the baroque period to the present day and its consequences for the welfare of horses*. Equine Veterinary Journal Supplement.
- Petrovič, V. (2001). *Hipoterapija: zdravljenje s pomočjo konja*. Velenje: Založništvo Pozoj.
- Pijaže, Ž. Inhelder, B. (1988). *Intelektualni razvoj deteta*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Popović-Čitić, B.; Žunić-Pavlović, V. (2005). *Prevenција prestupništva dece i omladine*. Beograd: Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije i Pedagoško društvo.
- Professional Standards for Special Education. (1987). *ERIC Clearinghouse on Handicapped and Gifted Children*. Reston, Virginia.
- Rees, L. (1993). *The horses mind*. Melbourne.
- Riede, D. (1988). *Physiotherapy on the Horse*. Wisconsin: Omnipress.
- Riles, B. ed., (1989). *Evaluation of Therapeutic Recreation Through Quality Assurance*. State College, PA: Venture Publishing.
- Rubinštajn, S. L. (1981) *O mišljenju i putevima njegovog istraživanja*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
- Ryerson, S.; Levit, K. (1988). *Physical Therapy of the Shoulder*. New York: Churchill, Livingstone, Chapter: The Shoulder in Hemiplegia, 105–131. Ryerson.
- Sacks, O. 1998 (2005) Kvins University, Faculty of Pedagogik, str.13/18.
- Shurtleff, T. L.; Standeven, J. W.; Engsberg, J. R. (2009). *Changes in dynamic trunk/head stability and functional reach after hippotherapy*. Archives of Physical Medicine and Rehabilitation, 90, 1185–1195. doi:10.1016/j.apmr.2009.01.026 (published single research study).
- Silkwood-Sherer, D.; Warmbier, H. (2007). *Effects of hippotherapy on postural stability, in persons with Multiple Sclerosis*. A pilot study. Journal of Neurologic Physical Therapy, 31(2), 77–84. doi:10.1097/NPT.0b013e31806769f7 (published single research study).
- Stančić, V. (1981). *Adaptivni potencijal slijepih*. Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Zagreb, Izdavački centar Rijeka.
- Stošljević, L. (1979). *Razvoj motorike kod telesno invalidne dece*. FASPER Beograd, str 87–95 ; 118–124.
- Strauss, I. (1995). *Hippotherapy: Neurophysiological Therapy on the Horse*. Ontario Therapeutic Riding Association: Thornhill, Ontario.
- Šuvak, D. (2001). *Priručnik za terapijsko jahanje – Skripta predavanja o terapijskom jahanju*.
- Strauß, I. (2000). *Hippotherapie*. Stuttgart: Hipokrates Verlag GmbH.

- Tušak, M.; Marinček, M. (2007). *Človek – žival: zdrava naveza*. Ljubljana. Založba Pivec.
- Tušak, M.; Tušak, M. (2002). *Psihologija konja*. Ljubljana.
- Tuttle, J. L. (1987). *The horse as member of the therapeutic team*. Rehabil Nurs.
- Verbruggen, M. (1994). *Mišljenje i govor*, Beograd: Nolit. Prevod: Jelena Kočević, str. 214 – 216.
- Vigotski, L. (1956, 1960). *Problemi razvoja psihe*. Prevod: Lidija Dimitrijević. Beograd Zavod za udžbenike i nastavna sredstva. Glasnik, Časopis Zavoda za zaštitu zdravlja Srbije, 1–2 decembar 1994., Beograd, str. 35.
- Voell, J. E. (1988). *Risk Management in Therapeutic Recreation*. American Therapeutic Recreation Association. State College: Venture Publishing Inc.
- Žunić-Pavlović, V.; Popović-Ćitić, B.; Pavlović, M. (2010). *Programi prevencije poremećaja ponašanja u školi*. Beograd: Fakultet za specijalnu edukaciju i rehabilitaciju.
- <http://www.montessoriedutoys.com/>
- <http://lessonsintr.wordpress.com/>
- <http://decjesrce.rs/>
- <http://www.horseot.blogspot.com/>
- <http://www.osp.zuim.lj/jahanje>, 3. 7. 2007.

13. ПРИЛОГ

ИСПИТИВАНЕ ВАРИЈАБЛЕ ПРИМЕР ЛИСТА ЗА ПРОЦЕНУ ПОНАШАЊА ДЕЦЕ СА ТЕШКОЋАМА У РАЗВОЈУ

Табела 2. Подручје: МОТОРИКА

РБ	Облици понашања	Датум процене	Напомена
1.	Лежећи на леђима окреће главу у страну		
2.	Када је/га се држи у наручју главицом наслоњеном на раме, подиже и за тренутак држи главу		
3.	Лежећи на стомаку подиже и окреће главу		
4.	Лежећи на стомаку држи главу издигнуто најмање пет секунди		
5.	Лежећи на леђима пружа руке и покушава дохватити предмете (или властиту руку)		
6.	Лежећи на трбуху подбочен на подлактице подиже главу и прса и у том положају остаје неколико секунди		
7.	Покушава се уз помоћ рамена покренути		
8.	Када га се носи, усправно и чврсто држи главу		
9.	Контролише држање главе и рамена седећи подбочен јастуцима		
10.	Држи предмет без опозиције палца, нерадо га испушта		
11.	Дохваћа руком тако да је палац у опозицији према осталим прстима		
12.	Лежећи на трбуху држи главу и прса подбочен на једну подлактицу и покушава другом руком дохватити предмет		
13.	Окреће се са трбуха (или леђа) на страну и остаје неко време у том положају (потпуни окрет дете још не може направити)		
14.	Преврће се са трбуха на леђа		
15.	Повлачи се потрбушке према напред или према натраг за једну дужину тела		
16.	Окреће се са леђа на трбух		
17.	Слободно окреће главу када му се подбочи труп		
18.	Држећи се за прсте одраслих, подиже се у седећи положај		
19.	Самостално седи (без икаквог ослонца)		

20.	Из седећег положаја посеже за предметима који се налазе испред њега		
21.	Успешно хвата предмете који се налазе испред њега		
22.	Хватајући се о предмете (или подупирући и се о њих) самостално прелази из лежећег у седећи положај		
23.	Из седећег положаја пребацује се на колена и руке		
24.	Дохвата предмета и премешта их из руке у руку		
25.	Намерно подиже предмете		
26.	Хватајући се о предмете или особе покушава се само дигнути из седећег у стојећи положај		
27.	Уз помоћ диже се из седећег у стојећи положај		
28.	Уз помоћ стоји краће време		
29.	Уз придржавање прелази из стојећег положаја у чучањ и обратно (горе-доле)		
30.	Поставља се у клечећи положај		
31.	Захвата предмете палцем и кажипрстом		
32.	Самостално се спушта из стојећег у седећи положај		
33.	Пуже		
34.	Преноси предмете пузећи		
35.	Стоји уз врло малу помоћ		
36.	Ходе уз врло мало придржавање		
37.	Може учинити неколико самосталних корака		
38.	Ходе самостално		
39.	Граби кашиком или лопатицом		
40.	Котрља лопту опонашајући		
41.	Вади један по један ваљак из подложне даске		
42.	Спушта се у чучањ и диже се		
43.	Може се попети на велику столицу, окренути се и сести		
44.	Пење се степеницама уз помоћ		
45.	Без придржавања може се сагнути и дохватити играчку на поду		
46.	Љуља се на коњићу или столици за љуљање		
47.	Ставља колутове на вертикалну низаљку		
48.	Гура играчке док хода		
49.	Умеће један по један ваљак у подложну даску		
50.	Отвара врата служећи се кваком		
51.	За две минуте наниже четири велике куглице		
52.	Ногом удара велику лопту која мирује		
53.	Опонаша кружне покрете руком		
54.	Баца лопту одраслome на удаљеност од 1,5 m		

55.	Хо́да на́трашке		
56.	Усклађује своје покрете са покретима друге деце, па може ходати у пару		
57.	Хо́да низ степенице уз помоћ		
58.	Одмотава мале предмете (бомбоне)		
59.	Низ степенице пуже на́трашке		
60.	Вози трицикл одгуравајући се ногама (не употребљава педале)		
61.	Скаче суножно на месту (уз показивање или спонтано)		
62.	Прави куглице (или друге облике од глине, пластелина) имитацијом или спонтано		
63.	Саставља и раставља склопиве играчке		
64.	Љуља се на љуљашци кад га се зањише		
65.	Пресавија папире напола, опонашајући		
66.	Правилно држи оловку		
67.	Самостално се пење степеницама наизменичним кораком (допуштено придржавање за ограду)		
68.	Лови добачену лопту са две руке		
69.	Удара лопту која се котрља према њему		
70.	Хо́да по равној линији два метра (допуштено пет грешака)		
71.	Скаче са висине од 20 центиметара		
72.	Трчи без спотицања		
73.	Хо́да на прстима		
74.	У трчању мења смер		
75.	Уз помоћ прави колут напред		
76.	Баца лопту преко главе (кад му се покаже)		
77.	Саставља слагалицу од три дела		
78.	Следи траг нацртане линије прстом или оловком		
79.	Реже маказама		
80.	Окреће педале на трициклу		
81.	Вози трицикл (може окренути у луку)		
82.	Пење се и спушта низ мали тобоган		
83.	Силази низ степенице наизменичним кораком		
84.	Реже маказама по нацртаној линији		
85.	Хо́да по широј греди		
86.	Скаче према напред десет пута без падања		
87.	Скаче преко ужета (висине 5 cm)		
88.	Скаче на́трашке шест пута		
89.	Удара о под великом лоптом и хвата је са обе руке		
90.	Саставља ликове од глине (2 — 3 дела)		
91.	Самостално се њише на љуљашци		
92.	Боји унутар задане линије		
93.	Реже по закривљеној линији		

94.	Поскакује на једној нози пет пута (узастопце)		
95.	Изрезује круг (пречника 5 cm)		
96.	Изрезује и лепи једноставне облике		
97.	Галопира наизменичним кораком		
98.	Шири прсте и палцем додирује сваки прст		
99.	Чекићем забија ексер		
100.	Користи резач за оловке		
101.	Савија папир два пута на дијагонали опонашајићи		
102.	Може повући црту између две хоризонталне линије (стандардни размак линија 9 mm)		
103.	Црта низ кружића између заданих линија		
104.	Цртом спаја три задане тачке		
105.	Успостављена деснорукост односно леворукост код детета (потребно потцртати облик латерализације)		
106.	Ходе по широј греди у свим смеровима (напред, натраг, постранце)		
107.	Пење се и спушта низ велики тобоган		
108.	Трга једноставне облике нацртане на папиру		
109.	Изрезује слике из часописа		
110.	Штампа велика слова без реда		
111.	Скаче са висине од 30 cm и дочекује се на прсте		
112.	Једном руком хвата добијену мекану лопту		
113.	Скаче преко ужета (сам врти уже)		
114.	Води лопту усмерено		
115.	Стоји на једној нози затворених очију пет секунди		
116.	Виси десет секунди на пречки држећи се рукама		
117.	На папиру са линијама штампа своје име		
118.	Вози бицикл		
119.	Успешно користи дугачке (шведске) лестве		

Табела 3. Подручје: САЗНАЊА

РБ	Облици понашања	Датум процене	Напомена
1.	Окреће се у смеру звука (врата, звоно, звечка, глас)		
2.	Гласа се (нпр. производи вокале „да”, „не” итд.)		
3.	Очима следи предмет који се помиче, али не помиче главу кад предмет или особа изађе из његовог видног поља (нпр. звечка, лице мајке, властити прст)		
4.	Понавља исте слокове неколико пута (нпр. ма-ма-ма)		
5.	Отклања предмет са лица који му онемогућује да гледа (нпр. декицу коју смо намерно пребацили преко њега)		
6.	Очима следи светло које се помиче да би му остало у видном пољу		
7.	Истражује предмете стављајући их у уста		
8.	Вади смоки (или бомбон или кекс) из отворене посуднице (шољице) тражећи га у њој (у ситуацији храњења)		
9.	Занима се за предмете који га окружују (нпр. тресе звечку да чује звук)		
10.	Баца предмете јер га занима учинак (други му га подижу и сл.)		
11.	На забрану „не” у већини случајева прекида активност		
12.	Одговара на комуникативне гесте гестом (нпр. на поздрав „па-па” дете поздравља „па-па”)		
13.	Премешта предмет из једне руке у другу у којој већ нешто држи да би сада слободном руком ухватио нови предмет (трећи предмет)		
14.	Ставља предмет у кутију имитирајући одраслу особу (нпр. ставља играчке на њихово место)		
15.	Разуме једноставне вербалне налоге (нпр. „додај тети”, „дај...”, „отвори уста”, „изволи, узми”)		
16.	На вербални захтев ставља више предмета у кутију (нпр. више играчака на за то одређено место — задата активност дуже траје — концентрација)		
17.	Тражи предмет сакривен испод декице (или преграде итд.)		

18.	Употребљава „не” да изрази да нешто не жели (нпр. ако га питамо „хоћеш јести”, одговара „не” или „нећу”)		
19.	Опонаша туђе кретње и гласање (нпр. изговора и маше „па-па” ако га нетко тако поздравља)		
20.	Шара по папиру (облици нису препознатљиви)		
21.	Разуме и извршава бар три независне једноставна вербална налога која нису пропраћена гестом, нпр. „дај ми”, „покажи ми”, „донеси ми” итд.		
22.	Тражи „још” (кад жели наставити неку активност, каже „још”)		
23.	Дете само слаже торањ од три коцке, који му је претходно испитивац показао (и срушио показни модел)		
24.	Показује бар три дела властитог тела (на себи)		
25.	Показује на себе када га пита: „Где је...” (своје име)		
26.	Каже „готово” (или „нема више”) кад је нешто завршио (обавио нужду, појео, потргао, сложио)		
27.	На захтев изговара властито име или надимак („Како се зовеш?” – каже властито име)		
28.	Спарује исте предмете (нпр. две лутке, две лопте, две шољице, пошто је испитивач тих шест предмета сложио у три пара, и то онда помешао)		
29.	Опонаша ономатопејска гласања (нпр. мијао-мијао, вау-вау, мее итд.)		
30.	Листа књигу да би нашао жељену слику и сл. (нпр, претражује кутију да би дошао до жељене играке)		
31.	Зна именовати око десет различитих познатих предмета		
32.	Имитирајући црта вертикалну линију		
33.	На захтев показује на слику траженог предмета (око 3 — 5 слика предмета)		
34.	На захтев доноси познату књигу или предмет		
35.	Имитирајући црта хоризонталну линију		

36.	Комбинује речи и гестове да би изразио жељу		
37.	Означава животиње ономатопејом („мијао” итд.)		
38.	Зна називе бар пет врста хране или намирница (нпр. колач, хлеб, млеко, јабука, месо, сок итд.)		
39.	Употребљава конвенционалне вербалне изразе (нпр. хвала, молим, довиђења, здраво) уз упозорење		
40.	У говору се јавља негација (на почетку активности, констатира да нечега нема и каже „нема”)		
41.	Чује звук и зна о којем се предмету ради (нпр. камион, телефон, звечкање прије оброка итд.)		
42.	Речима изражава основне потребе (гладан, жедан, пи-пи и сл.)		
43.	Именује најмање 5 блиских особа (деца, особље, чланови породице)		
44.	Прецртава круг		
45.	У говору се појављују двочлани искази		
46.	Зна бар једну једноставну песмицу („ринге ринге раја” и сл.)		
47.	Одговара на питање „шта радиш” кад су у питању уобицајене активности (нпр. „папам”, „спавам”)		
48.	Зна казати да ли је дечак или девојчица (пита се увек тако да се прво наведе дететов пол, а затим алтернативни. Нпр. дечака ћемо питати: Јеси ли дечак или девојчица?, а девојчицу обрнутим редоследом)		
49.	Именује радњу приказану на слици (мама кува, дете се игра)		
50.	Изражава два повезана налога (однеси лопту и узми књигу)		
51.	Зна речи име и презиме		
52.	У својој групи зна ко је дечак, а ко дјевојчица		
53.	Између два предмета исте врсте (нпр. лопте, столице и сл.), а битно различите величине, зна казати који је велик, а који мали. Нпр. која је лопта велика? (ако на 3 различита пара предмета одговара точно, понашање је усвојено)		

54.	Усвојио је појам једнакости (дају му се 2 једнака предмета, нпр. шољице (идентичне) и пита се да ли је то исто, затим се дају 2 различита предмета (нпр. шољица и оловка) и поставља се исто питање З а д а ц и : 2 једнаке столице 2 једнаке папуче 2 шољице и оловка столац и лопта веста и лопта		
55.	Ставља три предмета у предложак (круг, квадрат, троугао)		
56.	Зна рећи колико има година		
57.	Поставља једноставна питања (Шта је то? Како се зове? А онда?)		
58.	Разликује један, два и много. Није довољно да је дете усвојило само наведене речи, него да разликује кад је нешто у једнина (нпр. 1 лопта), кад су два предмета заједно (нпр. 2 лопте). Појам броја 3 не мора бити усвојен, већ користи израз „много“ за 3 или више предмета		
59.	Може описати намену неколико предмета из свакодневног искуства		
60.	Распознаје и тачно именује одевне предмете које носи (гаћице, поткошуљу, чарапе, панталоне, мајицу и сл.)		
61.	Опонашајући црта квадрат		
62.	Занима се за предмете и догађаје који га окружују те поставља питања о њима (нпр. „Што је ово? Шта се тиме ради?“)		
63.	Без већих тешкоћа сналази се у институцији, тј. . зна отићи у просторију за боравак, у спаваоницу, на двориште и сл., а да не залута. Уједно зна називе наведених просторија		
64.	У говору употребљава „ја”, „моје“ и сл. радије него властито име		
65.	Зна тачно именовати три боје		
66.	У говору се користи краћим реченицама (реченице морају бити разумљиве околини)		

67.	Разврстава познате предмете у категорије и именује их (нпр. измешамо воће, играчке и прибор за јело, или три групе играчака – лутке, аутомобиле и коцке, а од детета захтевамо да то разврстава. Разврставање започиње дефектолог тако да по један предмет из сваке категорије предмета издвоји и стави на посебно место, а од детета захтева да настави на сличан начин. Кад је разврставање готово, тражимо да се именује категорија.		
68.	Дете опонашајући црта правокутник, круг и троугао.		
69.	Кад је цртање готово, проверавамо именује ли дете исправно нацртане ликове. Ако их није нацртало на препознатљив начин, именовање испитујемо на нашем цртежу. НАПОМЕНА: правоугаоник је допуштено звати коцком		
70.	Прати читање или причање приче од 5 мин		
71.	Започиње упитну реченицу са „Да ли...?“ или „Је ли...?“		
72.	На захтев узима и доноси три предмета (нпр. књигу, лутку и коцку)		
73.	Вербално извештава о непосредним искуствима (нпр. пао сам, Марко је ударио Иву и сл.)		
74.	Каже (сећа се) шта недостаје из групе од три предмета када се један предмет одстрани		
75.	Користи правилну структуру реченице кад одговара на питање		
76.	У говору повремено употребљава сложене реченице (ударио сам лопту и она је отишла)		
77.	Извршава редом три једноставна налога задата одједном, нпр. спреми ципеле, скини мајицу и стави је на ову столицу, или донеси ми књигу, седни за сто и нацртај кућу)		
78.	На упит зна показати врх и дно предмета		
79.	Напамет броји до 10		

80.	Препричава познату причу према сликама		
81.	Црта човека (јасно требају бити видљиви глава,груп, удови)		
82.	На сликама или уживо препознаје пет домаћих животиња и тачно их именује		
83.	Зна у којем граду живи и у којем му граду (или селу) живе родитељи		
84.	Исправно одговара на питање „Од чега је што?“ За добро познате предмете из блиске околине треба разликовати бар 5 градивних материјала: дрво, стакло, пластика, папир, вуна, тканина, кожа и сл. Поставља се питање: „Од чега је чаша? Од чега су врата?“ Итд.		
85.	Допуњава реченице речима супротна значења: мали-велики, полаган-брз, лаган-тежак и си. Нпр. „Дечак је мали, тата је...“, „Пуж је полаган, зец је...“, „Миш је лаган, слон је...“ НАПОМЕНА: У реченицама треба користити речи које су детету познате, битно је видети уочава ли супротности		
86.	Препознаје и тачно именује 5 слова		
87.	Зна занимања људи из своје близе околине: родитеља, особља установе: лекара, мед. сестре, спремачице, куварице и сл.		
88.	Тачно именује оброке и зна доба дана када се они узимају (доручак, ручак, вечера)		
89.	Разуме и правилно користи најмање пет речи којима се означавају родбински односи, нпр. отац, мајка, син, ћерка, дед, бака, сестра, брат		
90.	Тачно именује осам боја (показују му се предмети разних боја)		
91.	Познаје основне опасности и вербално их образлаже: од струје, оштрог предмета, ватре, промета, пењања на прозор или други високи предмет		
92.	На прсте броји до 10, тј. тачно зна показати прстима сваки број до 10		
93.	Разликује основна прометна средства: особни аутомобил, камион, аутобус, воз, брод, авион		

94.	Зна адресу куће или установе у којој борави		
95.	Спонтано пита за објашњење непознатих речи		
96.	Зна у којем смо годишњем добу сада и које су му карактеристике: нпр. зима – снег, хладноћа – топла одећа и сл.		
97.	Повремено се забавља цртањем и цртеж му је препознатљив (распознаје се што је нацртао, тражи се да црта различите предмете или животиње, а не само људски лик)		
98.	Збраја у оквиру прве десетице (допуштено на прсте)		
99.	Именује дане у недељи (по реду)		
100.	Именује бар 3 кућанска апарата и зна њихову намену		

Табела 4. Подручје: СОЦИЈАЛИЗАЦИЈА

РБ	Облици понашања	Датум процене	Напомена
1.	Проматра особу која се креће у његовом видном пољу		
2.	Показује жељу за телесним додиром (кад га се узме на руке умири се, не плаче и сл.)		
3.	Реагује на пажњу одрасле особе осмехом (нпр. кад му се одрасли обрати или га узме на руке)		
4.	Задржава контакт „око-око” 3 секунде		
5.	Гледа особу настојећи да сврати позорност на себе гласањем или покретом		
6.	Умири се или промени активност у присутности одрасле особе		
7.	Реагује на људски глас престанком плакања или кретњама		
8.	Када је у кругу блиских особа, смеши се, гласа или престаје плакати		
9.	Различно реагује на различите изразе лица (нпр. на осмех осмехом, на мргођење плачем)		
10.	Глади, вуче за косу, нос, наочаре и сл. другу особу		
11.	Гласа се да би свратио на себе пажњу		
12.	Препознаје чланове породице (или уже околине) смешкајући се или престаје плакати		
13.	Посиже за понуђеним предметом		
14.	Пружа руке према блиским особама		
15.	Реагује на непозната лица (плачем, страхом)		
16.	Задржава и испитује понуђени предмет најдуже једну минуту		
17.	Показује незадовољство кад блиска особа одлази из просторије и дете остаје само		
18.	Опонаша игру „ку-ку” (скривање)		
19.	Тапша рукама опонашајући одраслу особу		
20.	Маше „па-па” опонашајући одраслу особу		
21.	Пружа одраслима играчку или храну		
22.	Грли, тапше, љуби блиске особе		
23.	Одазивље се на своје име погледом очекујући да буде подигнуто		
24.	Емоционалне реакције других утичу на његово понашање, нпр. љутит повик или знак одобравања		

25.	Погледом, покретом или/и гласањем тражи помоћ одраслих		
26.	У игри опонаша покрете друге деце		
27.	У једноставним задацима опонаша одрасле особе (тресе одећу, повлачи постељину, држи прибор за јело)		
28.	Игра се у близини другог детета (паралелна игра)		
29.	На одласку поздравља (гестовно или говорно, нпр. маше руком или говори „па-па”) а да га на то нико није подстакнуо		
30.	Грли и носи лутке или мекане играчке		
31.	Учествује у игри са другим дететом додајући му неки предмет (неколико минута сарадње)		
32.	Наставља се играти и у одсутности родитеља или друге блиске особе иако тренутно негодује		
33.	Учествује у неким групним играма имитирајући осталу децу (нпр, игра воза, ринге-ринге-раја)		
34.	Вуче за рукав одраслу особу да јој покаже неки предмет ил активност		
35.	Учествује у манипулативним активностима са другом особом (повлачи уже, окреће ручке)		
36.	Повлачи руку к себи, каже „не-не” када се упозори да је у близини забрањенога		
37.	Игра се краће време са два или три вршњака		
38.	Понавља активности које изазивају смех и позорност		
39.	Реагује на похвалу		
40.	Може га се оставити краће време без надзора међу другом децом без опасности да озледи себе или другу децу		
41.	Уз упозорење поздравља вршњаке и одрасле		
42.	Прати неко збивање, музике или причу 5 – 10 min		
43.	Жели сарађивати у неким активностима одраслих (нпр. брисање прашине, чишћење, писање и сл.)		
44.	На основи израза лица препознаје када је нетко тужан		
45.	Речима изражава осећаје (боли ме, волим те, бојим се и сл.)		

46.	По правилу редовито употребљава изразе „хвала” и „молим” (допустено је да изразе меша, тј. да уместо „хвала” каже „молим” и сл.)		
47.	Не напушта групу без одобрења особе која се налази у групи		
48.	Кратке поруке преноси другој особи у суседној просторији		
49.	Говором саопштава потребу за помоћи кад наиђе на тешкоће (у отклањању препреке, задовољавању неких потреба, нпр. за јелом и сл.)		
50.	Приликом групног изласка ван установе не прави веће неприлике (не одваја се нагло од групе или на неки други начин не доводи у опасност себе или друге)		
51.	Повремено се игра да је мајка својој беби, да је неко лице из приче и сл. без учествовања других		
52.	У свакодневним ситуацијама одздравља на поздрав (нпр. кад васпитач каже „добар дан”, дете одговара „добар дан”)		
53.	Кад му се објасни да нешто не може добити истог тренутка, углавном прихвата образложење (не реагује плачем, бацањем на под и сл.)		
54.	С вршњацима се повремено игра тако да свако преузме неку улогу и доследно је игра неко време		
55.	Не чупа цвеће и не гази по насадима		
56.	Увек адекватно каже „хвала”		
57.	Здравствени преглед (који није болан) прихвата без већих отпора (нпр. допушта да му се измери температура, да га се прегледа стетоскопом и сл.)		
58.	Углавном прихвата режим дана у установи (не пружа отпор приликом одласка на спавање или приликом прања руку и сл.)		
59.	У средствима јавног превоза (обавезно уз пратњу) углавном се понаша прилагођено (не виче, не скаче, не вуче за косу или одећу друге особе и сл.)		
60.	Своје ствари углавном оставља на за то одређено место (нпр. одећу и обућу приликом доласка у установу или при одласку на спавање)		

61.	Дете по правилу није склоно прљању себе и околине (нпр. неће намерно просипати воду по себи или просторији, неће прљати зидове или намештај и сл.)		
62.	Учествује у групној игри са двоје или троје деце 20 минута		
63.	Помаже васпитачима у малим пословима (одлагању посуда на колица, поспремању играчака и сл.)		
64.	Другој деци или васпитачу прича своје доживљаје		
65.	Игра се са 4 — 5 деце у групној игри без сталног надзора		
66.	Драматизује делове приче, сам игра улогу и/или користи лутке		
67.	У установи га се може послати са неким малим задатком у кухињу, управу или амбуланту (нпр. да однесе неки предмет, поруку и сл.)		
68.	Спонтано поздравља познате особе		
69.	У већини случајева извињава се без упозорења		
70.	Каткад је спреман помоћи другом детету, нпр. у закопчавању или везању узице и сл.		
71.	Ако то прилике налажу, затражи ће помоћ и од непознате особе		
72.	Хвала и молим употребљава адекватно готово увек (не меша)		
73.	У већини случајева тражи дозволу за узимање туђих предмета		
74.	У групи ствара блискија пријатељства са неким члановима		
75.	Не уништава намерно што су друга деца направила (нпр. не шара по туђим цртежима, не руши изграђено и сл.)		
76.	Следи вербализована правила игре		
77.	На наговор углавном препушта играчку другом детету (нпр. љуљашку и бицикл)		
78.	Теши вршњаке у невољи		
79.	Позива помоћ кад је друго дете у невољи (нпр. дете се озледило или му треба други облик помоћи)		
80.	Не напада другу децу ако није изазван		
81.	Својим понашањем не омета праћење представа или ТВ програма		
83.	Приликом пригодних свечаности у установи адекватно учествује у активности своје групе		

84.	Почиње водити бригу о својим стварима (нпр. тражи капу коју је загубио или упозорава васпитача ако је негде нешто заборавио и сл.)		
85.	Приликом групне посета трговини не узима без питања предмете са полице		
86.	Пола сата без већих тешкоћа позорно учествује у активности коју организира и води васпитач		
87.	Играчке из установе не односи кући (односно у стационар)		
88.	Игра се на дворишту или игралишту установе и не бежи на улицу		
89.	Тражи од васпитача дозволу да се сме удаљити из групе и наводи разлог за то (нпр. жели отићи у тоалет или у други део зграде по нешто и сл.)		
90.	Приликом превоза аутобусом мирно седи на свом месту и држи се (мисли се на ситуацију кад је група деце у аутобусу са једним васпитачем)		
91.	Кад мора престати са активношћу коју воли, не прави сцене (нпр. на прекид ТВ програма или игре због одласка на оброк)		
92.	Зна значење црвеног светла на семафору и респектује га		
93.	Спонтано се клони основних опасности у кући и око ње (додиривања утичница и оштрих предмета, пењања на ограде балкона)		
94.	Не уништава намерно одећу и обућу односно друге предмете (нпр. да маказама сече одећу или завесе, „резбари” по намештају и сл.)		
95.	Иако је дете веома љутито, по правилу неће очитовати ова понашања: пљувати, говорити ружне речи, физички нападати		
96.	Другој деци објашњава правила игре		

Табела 5. Подручје: СТИЦАЊЕ ХИГИЈЕНСКО-ТЕХНИЧКИХ НАВИКА

РБ	Облици понашања	Датум процене	Напомена
1.	Сише и гута течност		
2.	На додир дуде отвара уста		
3.	На додир дуде о образ окреће главу		
4.	Отвара уста када види бочицу са храном		
5.	Једе текућу храну		
6.	Пружа руке према бочици		
7.	Једе пасирану храну кашиком (храни се)		
8.	Отвара уста када види кашику са храном		
9.	Само усмерава бочицу према устима или је одгурава		
10.	Сам држи бочицу док пије		
11.	Једе уситњену храну кашиком		
12.	Изражава негодовање кад није чисто (кад је у мокрим или упрљаним пеленама)		
13.	Пије из шољице коју други држи		
14.	Изражава негодовање кад је упрљано храном или пићем (жели бити чист)		
15.	Једе получврсту храну (храни се)		
16.	Сам се храни прстима		
17.	Пије сам из шољице коју придржава са обе руке		
18.	Уз помоћ приноси кашику са храном устима		
19.	Држи руке и ноге испружене док га облаче		
20.	Не изражава отпор кад се пере или брише мокром крпцом		
21.	Не пружа отпор кад му се режу нокти		
22.	Сам се храни жлицом		
23.	Ставља капу на главу и скида је		
24.	Повлачи чарапице са ногу		
25.	Сам увлаци руке у рукаве и ноге у ногавице		
26.	Скида откопчане ципелице		
27.	Скида откопчани капут		
28.	Скида откопчане хлаче		
29.	Ставља руке у воду и глади образе влажним рукама опонашајући одраслу особу		
30.	Пет минута седи на ноши		
31.	Покретом или говором најављује потребу одласка у тоалет		
32.	Сам се храни кашиком и пије из шољице		
33.	Жваће и гута само оно што је јестиво		
34.	Кад му се пружи пешкир, приноси га лицу и рукама, али се не брише потпуно и како треба		

35.	Контролише саливацију		
36.	Када га се подсети, употребљава убрис		
37.	Навлачи ципеле (без обзира на коју ногу, не закопчава их сам)		
38.	Скида сву одећу која је откопчана		
39.	Повремено врши нужду у ношу		
40.	Из малог врча улева текућину у чашу без помоћи		
41.	Откопчава велике и једноставне копче на одећи		
42.	Облачи кратке чарапице		
43.	По правилу не разбацује храну око себе и по поду		
44.	Пере лице водом (без сапуна)		
45.	Навлачи капут, мајицу, кошуљицу		
46.	Повлачи велики патентни затварач према горе или доле (допушта се помоћ у састављању затварача)		
47.	Набада храну виљушком		
48.	Док се купа, сам пере руке, делове тела (руке, груди, лице)		
49.	Проналази предњу страну одеће		
50.	Пере зубе опонашајући одраслу особу		
51.	Уз помоћ узима воду за пиће из славине ако му неко отвори славину		
52.	Пере руке сапуном ако му одрасла особа регулише воду		
53.	Контролише вршење велике нужде (ретке „незгоде” су допустиве)		
54.	У току дана правовремено најављује потребу одласка WC		
55.	На упозорење брише ноге при уласку у установу		
56.	Избегава опасности као што су оштри бридови, степенице и сл.		
57.	Остаје сув у току дневног спавања		
58.	Кад му се пружи ручник, брише руке и лице		
59.	Самостално једе сву храну		
60.	Делимично се сам облачи (потребна је помоћ при закопчавању)		
61.	Сам облачи чарапице / хула-хопке ако му се покаже предња и задња страна		
62.	Веша капут на вешалицу уз упуте		
63.	Навлачи рукавице (рукавице са два прста)		
64.	Откопчава велику дугмад одевног предмета (на моделу)		
65.	Навлачи чизмице		
66.	На упозорење брише нос		

67.	Од седам ноћи две остаје сув		
68.	Дечаци уринарају стојећи		
69.	Углавном се самосталн облачи и свлачи искључујући закопчавање		
70.	Издувава нос кад га подсети		
71.	Набада храну виљушком и приноси је устима		
72.	Избегава уобичајене опасности (разбијена зделица и сл.)		
73.	Уз вербални подстицај пере зубе		
74.	Када запрља своју одећу, покушава је очистити		
75.	Откопчава властиту одећу		
76.	Закопчава властиту одећу		
77.	Чисти свој простор за столом		
78.	Уз помоћ васпитача чисти и пере средства и помагала (нпр. четкице, лопте, лутке)		
79.	Пере руке и лице		
80.	Правилно користи прибор за јело (кашику и виљушку)		
81.	Сух је у току ноћи или сам устаје ноћу да би вршио нужду		
82.	У већини случајева брише и издувава нос када му је то потребно, без упозорења		
83.	Купа се самостално (помоћ потребна при прању леђа, врата и ушију)		
84.	Саставља и затвара патентни затварач		
85.	Чешља или четка косу		
86.	На време одлази на WC, брише се након извршене нужде, пушта воду и облачи без упута		
87.	Употребљава нож за мазање		
88.	Уз помоћ (додавање) поставља сто		
89.	Поставља сто уз кратке вербалне упуте		
90.	Сам се послужује за столом и додаје храну другима		
91.	Облачи се сам укључујући сва предња копчања осим везица и чворова		
92.	Веша одевне предмете на вешалицу		
93.	Без упозорења брише ноге при уласку у установу		
94.	Има дневно задужење у кућанским пословима (одношење смећа, постављање стола)		
95.	Прави сам себи сендвич		
96.	Адекватно се служи јавним WC-ом (односно WC-ом за одрасле)		
97.	Може послуживати користећи тањир		

98.	Реже меку храну ножем (банана, хреновка)		
99.	Увлачи везице у ципелу		
100.	Веже ципеле		
101.	Регулише себи топлу воду кад се тушира или купа		
102.	Одабире одговарајућу одећу зависно о времену и ситуацији		